Dostál, Bořivoj

Archeologické prameny

In: Dostál, Bořivoj. *Břeclav-Pohansko. IV, Velkomoravský velmožský dvorec.* Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, pp. 263-341

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/121345
Access Date: 28. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

IX. ARCHEOLOGICKÉ PRAMENY

V předloženém soupisu archeologických pramenů vztahujících se k velmožskému dvorci z Břeclavi-Pohanska jsou uvedeny jednotlivé sídlištní objekty a hroby s výjimkou hrobů kostelního hřbitova, které jsou sice nedílnou součástí tohoto archeologického památníku, byly však již popsány v monografii F. Kalouska (Břeclav-Pohansko I. Velkomoravské pohřebiště u kostela, Brno 1971). Pozůstatky opevnění dvorce a situace v kulturní vrstvě jsou popsány na příslušných místech přímo v textu.

Sídlištní objekty zjištěné na ploše zkoumané v souvislosti s odkryvem pozůstatků dvorce jsou popsány všechny bez ohledu na jejich časové zařazení,v pořadí jak byly očíslovány při výzkumu. Pouze čísla devíti objektů (53—58, 62, 64, 65), jimiž byly původně označeny objekty z lesní školky na Pohansku, byla přenesena na dříve neočíslované objekty bez nálezů v oblasti dvorce, aby v číslování nedocházelo k přerušením, která by vyvolávala nejasnosti. Tento postup byl vyvolán nutností podat celistvý obraz historie zkoumané plochy a umožnit konfrontaci publikovaných fakt se všemi druhy dokumentace uložené v archivu katedry prehistorie filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně.

U jednotlivých objektů je podán v jednotném pořadí popis nálezové situace jejich pozůstaktů (druh objektu, rozměry, konstrukční prvky, otopné zařízení), výčet nálezů (zvířecí kosti, uhlíky, mazanice, drobné nálezy, střepy), stručná charakteristika keramického inventáře (celé a větší části nádob, okrajová profilace, zvláštnosti ve výzdobě a materiálu, dna, značky), výčet střepů, které lze slepit se střepy z jiných objektů a z kulturní vrstvy, a nakonec rámcová datace objektu (starohradištní, středohradištní starší či vyspělý, související se starší nebo mladší fází opevnění dvorce, povelkomoravský) s poznámkou o stratigrafii a jiných pozorováních s objektem souvisejících. U větších objektů jsou tyto části popisu podány v jednotlivých odstavcích, u menších objektů, kde často nejsou všechny druhy nálezů a nejsou sledovatelné další podrobnosti, následují z důvodů grafické úpravy části popisu plynule za sebou. V záhlaví popisu každého objektu je uvedeno jeho číslo, pak poloha ve čtvercové síti a nakonec odkaz na tabulku s plánem případně fotografií objektu. Odkazy na tabulky s vyobrazením materiálu jsou v popisu při výčtu nálezů a charakteristice keramiky.

Nutnost maximálního zkracování textu vedla kromě používání zkratek

(viz seznam zkratek) i k některým dalším zestručněním. Mluví-li se u popisu objektů o kostech, rozumí se tím zvířecí kosti, pokud není uvedeno jinak. Ze dvou hodnot uváděných u hloubek objektu i hrobů (např. 20/70 cm) znamená první hloubku pod úrovní podloží a druhá hloubku pod dnešním povrchem. Jsou-li u průměrů kůlových jamek uváděny dvě hodnoty, znamená to, že jde o jamky oválné; zdvojení hodnot u jednotlivých rozměrů (délka, šířka) vyjadřuje kolísání rozměru od minima do maxima, které je ověřitelné na plánu.

Popis hrobů je rovněž proveden v pevně stanoveném pořadí (číslo, poloha ve čtvercové síti, stav zachovalosti, odkaz na vyobrazení, rozměry jámy, orientace, antropologické údaje, poloha kostry, rozložení a popis nálezů s odkazem na obrázek, poznámky). Při orientaci je na prvém místě uváděna poloha lebky, na druhém místě poloha chodidel. Je-li uvedena jen poloha naznak, znamená to, že lebka spočívá na týlu, paže jsou nataženy podél těla a nohy vedle sebe. Pokud je u hloubky hrobu uvedena pouze jedna hodnota, znamená hloubku pod dnešním povrchem; je tomu tak vždy, kdy není rozlišitelná hrobová jáma a pohřeb je uložen ještě v humusu.

Soupis nedílně doplňují dva druhy pérovkových tabulek (celkem 112) očíslovaných arabskými číslicemi. První druh (tab. 1—40) obsahuje nákresy objektů (v půdorysu a řezech) uspořádaných z praktických důvodů nikoliv podle mechanického číslování objektů, nýbrž do skupin podle velikosti (stavby a jámy), a podle vztahu k úrovni terénu (zahloubené a nadzemní), jak je o nich pojednáváno ve vlastním textu. Vzhledem k značným rozdílům ve velikosti jednotlivých objektů bylo nutné použít dvojí měřítko; v zásadě však jde o dvě skupiny tabulek, z nichž každá má jednotné měřítko (výjimkou jsou jen tři tabulky s mimořádně velkými objekty — tab. 24, 26, 27). Další druh tabulek (tab. 41—112) zachycuje nálezy v jednotném měřítku — 1/3 skutečné velikosti (pouze drobné šperky jsou ve 2/3 skutečné velikosti), které je na každé tabulce vyjádřeno graficky. Kresby jsou uspořádány podle nálezových celků.

Keramické nálezy z kulturní vrstvy jsou vyobrazeny ve výběru podle chronologického zařazení tak, aby byly zachyceny všechny tvarové varianty zachované ve větších fragmentech a všechny varianty okrajů a výzdoby. Kresby keramiky jsou důsledně doplněny základními rozměry (po, pv, pd, v, o, které jsou zčásti kontrolovatelné grafickým měřítkem) a kódem, který nahrazuje popis (vysvětlení číselného kódu viz v pasáži o keramice a na přiloženém klíči), takže čtenář může vyčíst přímo z kresby všechny potřebné údaje. V textu pod tabulkami s nálezy jsou uvedena inventární čísla jednotlivých předmětů, takže kresby mohou být kdykoliv konfrontovány se sbírkovým fondem, t. č. uloženým na Pohansku.

Fotografické tabulky (celkem 28) číslované římskými číslicemi reprodukují jednak některé situace z terénu a jednak předvádějí výběr keramiky a jejích nábrusů, jejichž účelem je dát názor o těch vlastnostech a technologických příznacích, které nejsou vyjádřitelné kresebně.

SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY

OBJEKT 1 (A 9–61); tab. 28:1

Jáma s oválným ústím (80 × 100 cm) a s hruškovitě rozšířenou spodní částí (p 120 cm). Mísovité dno bylo v hloubce 85/160 cm. Objekt byl v horní části porušen hrobem 12 a dalším pozdním zásahem, v jehož důsledku se dostal do povrchové části výplně tuhový střep (i. č. 3083), který šel slepit se střepy nalezenými pod destrukcí kostela v celou nádobu mladohradištního rázu (tab. 111 : 1).

Ve výplni bylo nalezeno 12 kostí, uhlík (svída) a 32 střepů. Z nich se podařilo rekonstruovat dvě větší části hrnců s neuměle rytou starohradištní výzdobou (tab.41 : 1,2). Do tohoto časového okruhu se řadí i ostatní střepy (tab. 41 : 3–7).

K nádobě vyobrazené na tab. 41:2 patří dle výzdoby i materiálu střep z objektu 27 (tab. 45:13) a střep z nádoby tab. 41:1 se našel v zásypu hrobu 13 (i. č. 156).

OBJEKT 2 (A 13–61); tab. 28:2

Poněkud nepravidelná kruhová jáma (p 100 cm, hl 40/115 cm) se svislými stěnami přecházejícími zaobleně v rovné dno. Na SV straně se objektu dotýkala jáma hrobu 26 (s mečem X, 2 noži a šipkou).

V hlinito-písčitém zásypu, převážně v jeho povrchové části, se našly 2 kosti, 2 zlomky pekáče (i. č. 4921) a 43 střepů. Střepy jsou vesměs drobné, nezdobené. Pouze 1 okrajový střep je kuželovitě seříznut (tab. 41 : 14), jak to bývá u nezdobených derivátů pražského typu; snad patří k nezdobenému střepu tab. 41 : 8. Dalších 6 střepů nese neumělou hřebenovou výzdobu (tab. 41 : 9–13).

Objekt je tedy starohradištní se smíšenou nezdobenou a zdobenou keramikou.

OBJEKT 3 (A 12—59); tab. 28:3; XI:6

Kruhové ohniště (p 100 cm) vymazané 2–3 cm silnou vrstvou do červena vypálené mazanice. Estrich je vyhlazený, popraskaný. Jako podklad jsou

využity ploché kameny tvořící dlažbu nartexu kostela. Ohniště muselo být vybudováno po zániku funkce chrámu, avšak v době, kdy jeho stěny aspoň zčásti stály. Ohniště se nacházelo v hloubce 35—40 cm pod ornicí a destrukcí chrámu. Částečné překrývalo hrob 287 a bylo překryto zřícenou stěnou chrámu.

V těsném okolí ohniště se nacházely rybí kosti a šupiny. Lze k němu vztahovat střepy mladohradištního rázu (tab. 112 : 1, 6) nalezené v hloubce 20—30 cm ve čtverci A 12—59 uvnitř kostela, a dále železnou přezku (obr. 18 : 26). Šipka (obr. 18:10) a zlomky tří sekerovitých hřiven (obr. 24 : 1, 3, 4) z téhož čtverce již asi patří staršímu nálezovému horizontu.

OBJEKT 4 (A 9—55); tab. 30:1

Asi uprostřed čtverce A 9—55, v humusovité vrstvě v hloubce 30 cm, byla zjištěna na ploše asi 1 m^2 skupina kamenů a shluk amorfních kousků mazanice a kuchyňského odpadu. Šlo patrně o zbytek ohniště z rozrušeného objektu, který nebylo možné v humusu rozlišit. Pod objektem 4 byla objevena jáma 16.

Mezi kameny byly roztroušeny střepy (i. č. 2785—2795) a 2 kosti. Tyto předměty netvoří nálezový celek. Střepový materiál je shodný s keramikou z jámy 16; vyznačuje se zaoblenými a kuželovitě seříznutými okraji a výzdobou ze zadrhovaných vlnic a hřebenových vpichů (tab. 44). Mladší příměsí byl světlešedý střep silně ostřený pískem a zdobený arkádovitou vlnicí (i. č. 2793).

OBJEKT 5 (A 14—56/57); tab. 2:2

Poněkud nepravidelná lichoběžníkovitá jáma s mísovitým dnem (d 340 cm, š 220 cm, hl 45/95 cm). Vedle 5 drobnějších jamek byla asi uprostřed větší kůlová jamka (p 16×35 cm, hl 8 cm). Patrně šlo o menší zemnici. Objekt byl porušen hroby 42 (s tuhovou nádobou) a 107 (bez inventáře).

V zásypu bylo zjištěno 21 kostí, 3 kousky jednostranně a oboustranně vyhlazené mazanice (i. č. 5147), 2 přesleny (tab. 42 : 8, 9) a 63 střepů. Bylo z nich rekonstruováno torzo hrnce se zdobeným okrajem (tab. 42 : 1), část hrnce se zašpičatělým okrajem (tab. 42 : 6), která snad patří ke spodku nádoby nalezenému ve čtverci A 19—59, spodní část zdobeného hrnce (tab. 42 : 2) a téměř celé dno s kruhovou značkou (i. č. 5145). Střep s neumělou hřebenovou výzdobou vykazuje hluboké žlábky po svislé modelaci na vnitřní straně (tab. 42 : 3). Ostatní drobné střepy jsou zdobeny hřebenovými vlnicemi a vpichy (tab. 42 : 4, 5, 7).

Objekt je časněslovanský s neuměle i zručně zdobenou keramikou.

OBJEKT 6 (A 14—56); tab. 28:4

Mísovitá jáma oválného půdorysu (95 × 100 cm, hl 25—30/75—80 cm) s kůlovou jamkou uprostřed (p 10 cm, hl 15 cm).

V zásypu byly drobné kameny a 10 střípků, vesměs nezdobených; pouze na jednom byl pás vodorovných rýh (i. č. 5077) a další měl oble zesílený a tupě kuželovitě seříznutý okraj (i. č. 5080).

Vzhledem k rázu střípků a k nevelké vzdálenosti od objektu 5 lze soudit, že objekt 6 je též časněslovanský.

OBJEKT 7 (A 1—61); tab. 28:5

Jáma oválného půdorysu (150 × 105 cm, hl 20/70 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Ve výplni byly střepy z horní části velkého zdobeného hrnce se zašpičatělým okrajem (tab. 43 : 1).

OBJEKT 8 (A 2/3—68); tab. 28:6

Oválná mísovitá jáma (p 165 × 150 cm, hl 22/70 cm) obsahující 2 zdobené střípky starohradištního rázu (i. č. 46 182—3) a horní část tenkostěnné bohatě zdobené a špatně vypálené nádoby středohradištního rázu (tab. 107:9).

OBJEKT 9 (A 13—58); tab. 29:1

Oválná mísovitá jáma (100 × 115 cm, hl 20/90 cm) obsahovala 6 kostí a 8 střepů převážně nezdobených, z nichž 2 jsou bezpečně starohradištní (zevnitř zaoblené masivní dno i. č. 4731, masivní hnědý vrstevnatý střep i. č. 4735) a další 2 střepy (tab. 42 : 10, 11) toto zařazení nevylučují; ostatní jsou atypické.

Rámcově starohradištní zařazení objektu je potvrzeno stratigraficky tím, že objekt byl porušen žlábkem po oplocení navazujícím na starší palisádové opevnění dvorce. Relativně chronologická pozice žlábku je dána jeho překrytím velkomoravským hrobem 105 (tab. IV : 5).

OBJEKT 10 (A 9—60); tab. 29:2

Nálevkovitá jáma nepravidelně oválného půdorysu (80 × 100 cm, hl 110/190 cm), z jejíž výplně vyčnívaly v úrovni podloží kameny. Výplň

obsahovala vedle 6 kostí a zlomku přeslenu (tab. 42 : 12) 15 střepů. Z nich 1 má zaoblený okraj a 3 vykazují neumělou vlnicovou výzdobu (tab. 42 : 13 až 15). Objekt lze přiřadit k starohradištním.

OBJEKT 11 (A 9—55); tab. 29:3

Obdélníková jáma (115 × 60 cm, hl 40/95 cm) se zešikmenými stěnami a s vanovitým dnem, s kůlovou jamkou (p 25 cm) při severní straně.

V zásypu bylo vedle 34 kostí 5 střepů. Jejich starohradištní ráz výrazně demonstruje velký střep se zaobleným okrajem a s neumělou výzdobou (tab. 43 : 2), který patří ke střepu i. č. 936 ze zásypu hrobu 99 (F. Kalousek, Břeclav-Pohansko I, tab. A : 7).

OBJEKT 12 (A 15—60/61); tab. 29:4

Oválná jáma (80 × 96 cm, hl 27/122 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Na východní straně k jámě přiléhal menší rozplizlý obrys (hl 10 cm). Ve středu dna byla skupina drobných kamenů a přepálené hlíny, snad zbytek ohniště.

Výplň obsahovala pouze 4 střepy, z nichž 2 pocházející z jedné nádoby vykazují středohradištní ráz (tab. 43 : 3). Další silnostěnný hnědý střep (i. č. 8928) je patrně starohradištní.

V západní části byl objekt překryt mazanicovými hroudami z rozrušené pece; poměrně malé množství pozůstatků z této pece nasvědčuje, že byla zničena při stavbě nadzemního objektu 24. Všechny indicie ukazují, že na tomto místě byla ve střední době hradištní intenzívní stavební činnost. Nelze vyloučit, že uvedené středohradištní střepy se dostaly do výplně obj. 12 dodatečně a že objekt sám je starohradištní, jak by tomu nasvědčovala situace v tomto místě.

OBJEKT 13 (A 15/16—62); tab. 29:5

Oválná jáma (135 × 110 cm, hl 23/83 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Na jižní straně k ní těsně přiléhal objekt 17.

Ve výplni byly 4 kosti a 15 střepů, z nichž jsou zejména typické kusy s neumělou starohradištní výzdobou (tab. 43 : 4, 5) a 2 masivní nezdobené silnostěnné střepy (i. č. 8113, 8128). Objekt lze označit za starohradištní.

OBJEKT 14 (A 1—59/60); tab. 29:6

Oválná jáma (100 × 120 cm) s nálevkovitě zešikmenými stěnami. Dno a tudíž i hloubka nebyly bezpečně identifikovány. Není vyloučeno, že šlo o studnu, jejíž dřevěná konstrukce (kadlub?) se nezachovala. Výplň obsahovala několik kůstek a střep. Nálezy se ztratily, takže datace je nejasná.

OBJEKT 15 (A 15/16—56/57); tab. 30:2

Kotlovitá jáma (p 120 cm, hl 90/135 cm) obklopená na obvodu 20 kůlovými jamkami (p kolem 10 cm, hl 7—15 cm), které lze interpretovat jako pozůstatky stanového přístřešku.

Výplň jámy tvořila tmavá hlína promísená nepravidelnými mezivrstvami zbytků organických látek. Obsahovala 22 kostí, uhlíky z dubu (i. č. 6906), 31 kousků mazanice, z toho 3 okraje a 25 dalších zlomků pekáče. Mezi dalšími nálezy byl přeslen (tab. 43 : 10), 2 zlomky pískovcového brousku (tab. 43 : 6), střepy z velké vejčité nádoby s neumělou starohradištní výzdobou (tab. 43 : 9) a 72 dalších střepů. Mezi nimi bylo 5 se zaoblenými okraji a 10 s neumělou výzdobou (tab. 43 : 7, 8); všechny jsou starohradištní.

OBJEKT 16 (A 9—55); tab. 30:1

Jáma lichoběžníkovitého půdorysu (172 × 90—120 cm, hl 75/135 cm) s mírně zešikmenými stěnami a s nerovným dnem. Stěny byly pod úrovní podloží po celém obvodu posety nepravidelnými horizontálními jamkami, které lze interpretovat jako stopy po překrytí nebo po zakotvení izolace stěn. Kůlová jamka ležící vně SV delší strany je patrně pozůstatkem nadzemního překrytí.

Tmavá výplň byla promísena v celé hloubce kameny. Bylo v ní 27 kostí, 18 zlomků pekáče (z toho 3 okrajové), zlomek přeslenu (tab. 44 : 1), amorfní pískovcový brousek (tab. 44:2) a 127 střepů.

Ze střepů se podařilo rekonstruovat 2 celé (tab. 44:3,4) a 4 větší části nádob (tab. 44:6—9); dále mezi nimi bylo 7 kusů okrajových (tab. 44:5, 10) a 2 dna. Keramický materiál je písčitý, někdy s příměsí slídy a kaménků; povrch je vždy vyhlazen; převažují hnědošedé až tmavošedé odstíny. Okraje nádob jsou obtáčeny a jsou ponejvíce zaoblené (9), 3 jsou kolmo seříznuté a 1 kuželovitě seříznutý. Na 2 dnech je vtlačený důlek. Výzdoba — dosti bohatá — pokrývající zpravidla celou horní polovinu nádob, je ryta poměrně zručně na rotujícím kruhu, ale je zpravidla nedbale rozhozena. Převažují hřebenové vlnice, objevují se i hřebenové vpichy (tab. 44:4,5), někdy i na seříznuté části okraje (tab.44:5), doplněné pásy vodorov-

ných rýh. Primitivní vlnicová výzdoba je pouze na 1 střepu (i. č. 7329), který je asi starší příměsí. Výjimkou je též ocelově šedý písčitý střep zdobený obloukovitou vlnicí (i. č. 7288) související s mladším osídlením. V míšení hlinitého těsta představuje svéráznou variantu část hrnce s hustou vlnicovou výzdobou (tab. 44:7); obsahuje silnou příměs slídy. Keramika obj. 16 tvoří zvláštní skupinu stojící mezi zdejší starohradištní a středohradištní keramikou.

Objekt 16 byl překryt zbytky rozrušeného ohniště — objektem 4.

OBJEKT 17 (A 15—62); tab. 30:3

Lichoběžníkovitá jáma (130 × 70—85 cm, hl 12/72 cm) s kolmými stěnami a s rovným dnem. — V zásypu se našlo 12 kostí a 26 střepů. Z nich se podařilo slepit část nádoby (tab. 45:1) středohradištního rázu. Ostatní střepy vykazují zaoblené okraje (tab. 45:3) a starohradištní výzdobu (tab. 45:2, 4—6). — Objekt byl starohradištní, byl však později porušen.

OBJEKT 18 (A 16—61/62); tab. 30:4

Obdélníková jáma se slabě zešikmenými stěnami a s rovným dnem (130 × 85 cm, hl 45/110 cm). — V zásypu se našlo 5 kousků mazanice (z toho 1 jednostranně a 1 oboustranně vyhlazený, 3 amorfní), uhlíky (i. č. 14 361) a 7 střepů. — Střepy podle zaobleného obtáčeného okraje (tab. 45:7), silnostěnného dna (i. č. 14 360) a neumělé výzdoby na hlazeném povrchu (tab. 45:8, 9) vykazují starohradištní ráz.

OBJEKT 19 (A 16—62); tab. 30:5

Kruhová jáma s kolmými stěnami a s rovným dnem (p 70 cm, hl 50/115 cm). — Zásyp obsahoval 1 kost, 13 kousků mazanice (z toho 2 jednostranně vyhlazené, ostatní amorfní), zlomek hliněné trubičky — snad dyzny (d 4 cm; tab. 45:17) a 17 střepů. — Střepy vykazují převážně zaoblené okraje (celkem 3; tab. 45:15), ojedinělý je šikmo seříznutý (tab. 45:14), na 2 je neumělá výzdoba (tab. 45:16). Podle toho lze usuzovat na starohradištní příslušnost objektu a na jeho souvislost s objekty 13, 17, 18.

OBJEKT 20 (A 19/20—61/62); tab. 1:4; VI:2

Obdélníkovitá zemnice se zaoblenými rohy (540 × 360 cm, hl 130/180 cm). Její plocha obnášela asi 19,5 m^2. Na třech stranách přecházel její okraj

v mělký schodek (v 10—15 cm), široký na JZ na štítové straně až 75 cm a na obou okapových stranách postupně se zužující; teprve pak stěny zemnice klesaly strmě ke dnu. Ve stupni na JZ štítové straně byla zahloubenina o rozměrech 50 × 80 cm (hl 43—50 cm), která patrně sloužila jako schodek při vstupu do obydlí. Při dně byly podél delších stěn lavicovité výstupky (š 50 cm, v 40 cm). Rozměrná kruhová jáma (p 80 cm, hl nezjistitelná) vzdálená asi 30 cm od středu SZ okapové stěny patrně souvisela s konstrukcí nadzemní části objektu.

V SZ rohu zemnice se nacházely zbytky silně porušeného otopného zařízení z kamene a hlíny (100 × 70 cm, v 50 cm). Jeho podklad tvořila vrstva drobnějších kamenů se zbytky malty a obílené omítky (použité zřejmě druhotně z destrukce kostela nebo jiných zděných objektů), na niž nasedala vrstva přepáleného písku, popela, mazanice a uhlíků (síla 45 cm, plocha asi 50 × 70 cm), představující vlastní topeniště obklopené po stranách kameny a hlínou. Konstrukční detaily nemohly být zjištěny pro nastupující spodní vodu.

Ve výplni zemnice bylo velké množství kamenů, které v místě JV okapové stěny přečnívaly úroveň podloží a tvořily tu patrně jakousi obvodovou zídku; od této linie klesaly kameny šikmo do výplně objektu SZ směrem. Ve výplni se našlo 2 345 kostí, 196 kusů mazanice (vesměs amorfní kusy z otopného zařízení, ale též 1 okraj a 19 zlomků dna pekáče, 3 kousky s jednostrannými otisky prutů a 4 kusy s otisky plochých dřev), uhlíky (dub a hloh), kus železné strusky (i. č. 16 295), zlomky 2 žernovů (i. č. 16 292—3), úlomky malty a omítky (tab. V:1—5), ocílka (tab. 46:10), 3 nože (tab. 46:8, 9, 11), železné šídlo (tab. 46:12), železná jehla (tab. 46:13), 2 přesleny (tab. 46:6; obr. 27:8) a 1 179 střepů.

Ze střepů se podařilo rekonstruovat 4 celé nádoby (tab. 46:1—3; 49:1), 9 horních částí nádob (tab. 46:4, 5; 47:1—3; 48:1—3; 49:2) a 7 spodních částí s úplnými dny. Převažují střepy ostřené drsnějším pískem; pouze 4 střepy pocházející patrně z jedné nádoby jsou tuhové (tab. 47:9) a asi 16 střepů patrně ze 3 nádob má jemně plavený materiál (tab. 49:6; 48:7; XXII:3). Ve výrazné převaze jsou vodorovně seříznuté okraje (asi 50 kusů), zpravidla na střepech ocelově šedé nebo světlehnědé barvy, silně ostřené drsným pískem a zdobené jednoduchými obloučkovitými vlnicemi (tab. 47:3,6) nebo zručně rytými hřebenovými vlnicemi (tab. 46:4). Hned za nimi následují prožlabené okraje (asi 25 kusů — tab. 46:1, 2; 47:1, 2, 5), dále okraje kuželovitě a kolmo seříznuté (asi po 20 kusech). Zaoblených okrajů je pouze 8 a z toho starohradištní jsou 2 (tab. 49:4); u ostatních prozrazuje výrobní technika a výzdoba středohradištní příslušnost (tab. 49 : 3). Nálevkovitě seříznutých okrajů je stejný počet a jsou vesměs složitěji formovány, takže představují velmi vyspělé tvary (tab. 48:2, 5, 9; 49: 12, 13.) Dna jsou převážně klenutá (32 kusů), méně je jich s obvodovým výstupkem (16 kusů) a rovná jsou pouze 4; na 3 jsou důlky (i. č. 16 278, 16 253, 16 291), na 1 plastická kruhová značka (tab. 49:1) a na 1 plastická značka kříže v ob-

délníku (tab. 49:17). — Pozoruhodná je část tenkostěnné nádoby s vyspělým prožlabeným okrajem, ale s velmi neumělou výzdobou a špatným vypálením (tab. 47:2); jde asi o učňovský výrobek. Velmi progresivní jsou střepy s vytaženým, nálevkovitě seříznutým a rozšířeným okrajem vytvářejícím téměř okruží (tab. 48:5; 49:12).

Některé střepy z obj. 20 (tab. 48:4, 8; 49:9; 47:11) lze slepit se střepy z obj. 29 (tab. 53:6; i. č. 17 155, 33 858, 17 050 aj.), případně i z obj. 98 (tab. 84:16; i. č. 45 286) vzdálených 12—20 m jihozápadně; dostaly se zřejmě do výplně těchto různodobých objektů z kulturní vrstvy. — Objekt 20 porušoval mladší palisádové opevnění dvorce, což je v souladu s výskytem malty z destruovaných nadzemních staveb velmožského sídla a s progresivním rázem k němu příslušné keramiky, tvořící ve své převaze uzavřený nálezový celek.

OBJEKT 21 (A 19/20—60); plán 1

Obdélníková jáma (120 × 100 cm) s tmavou výplní obsahující drobné opálené kameny a střepy. Zásyp nebyl vybrán, protože objekt zasahoval do neprokopaného čtverce. — Chronologicky a funkčně patrně souvisel s blízkými jámami č. 22 a 38.

OBJEKT 22 (A 19—59); tab. 30:6

Obdélníková jáma se zešikmenými stěnami a s rovným dnem (170 × 75 cm, hl 35/95 cm) nesoucím stopy propáleného výmazu. — V zásypu byly 4 kosti, 19 kusů mazanice (vesměs amorfních zbytků výmazu, pouze 4 jednostranně vyhlazené — i. č. 14 336), uhlíky (dub, jasan) nakupené zejména podél delších stěn, 3 kusy železné strusky (i. č. 14 349) a 11 střepů. — Střepy jsou vesměs z písčitého a slídnatého materiálu; 1 je neuměle zdoben hřebenovou vlnicí s rýhami (tab. 45:11), druhý nese hluboce vyrytý ornament (tab. 45:10) zcela neobvyklý na celém nalezišti. — Objekt je patrně starohradištní.

OBJEKT 23 (A 8—58); tab. 30:7

Pod hrobem 71 se jevila nepravidelná obdélníková jáma (190 × 120 cm, hl 12/115 cm), v jejímž tmavém zásypu byla asi uprostřed skládka zvířecích kostí (ztratily se); dále z něj pocházejí 2 zlomky nože se zbytky dřevěné pochvy (tab. 45:18) a železný hrot (tab. 45:19). — Není vyloučeno, že obrys objektu i jeho inventář souvisí s hrobem 71.

OBJEKT 24 (A 15/16—59/60); tab. 16

Nadzemní stavba umístěná na vyvýšeném místě za kostelem. Zachovaly se z ní v hloubce 20—30 cm pod povrchem zbytky asi 1—2 cm silné vrstvy vyhlazené a vypálené mazanice, rozlišitelné na přibližně obdélníkovité ploše o rozměrech 3,3 × 5 cm, orientované delší osou JZ-SV. Mazanicová plocha se nacházela na světležluté jílovité vrstvě silné 5—10 cm, která se zřetelně odlišovala od tmavé humusovité hlíny pod ní i nad ní, byla výrazně patrná na profilu čtverců A 14/15—59, nedaleko hrobu 1. Povstala zřejmě jako důsledek terénní úpravy v tomto místě před zbudováním objektu 24.

Přibližně 1 m od SV okraje mazanicové podlahy se jevila v hloubce asi 50 cm pod povrchem (tedy pod úrovní mazanicové podlahy, avšak v jílovité úpravě) zhruba kruhová kra (p 2,5 m, síla 5—10 cm) do červena propálených hrud mazanice (tab. XI:4), vykazující místy stopy hlazení; jde zřejmě o zbytek hliněné pece, jejíž půdorys se nepodařilo zjistit. Pec souvisela s obj. 24, není však jisté, zda stála mimo něj či uvnitř (délka objektu by pak činila asi 9 m).

V blízkosti okrajů mazanicové podlahy se jevily tři zídky z kamenů na sucho kladených: jedna na JV straně orientovaná shodně s podélnou osou objektu a sestávající ze 2—3 vrstev kamenů oboustranně lícovaných (d 120 cm, š 20 cm, v 14—20 cm), druhá na protilehlé straně podlahy, kolmá k zídce předcházející a složená ze 3—5 vrstev kamenů (d 50 cm, š 20 cm, v 20 cm) a třetí probíhala rovnoběžně s první na SZ straně objektu v délce 3,5 m (na tab. 16 tečkované kameny). Tyto zídky spolu s některými dalšími kameny tvořily asi podezdívku stěn domu, který byl patrně obytným srubem o rozměrech 9 × 5 m (plocha asi 45 m^2).

Nejasný je původ vrstvy kamenů (z nich některé propálené) ležící na ploše 4 × 7 m severně od mazanicové podlahy objektu 24. Vzhledem k tomu, že povrch terénu severně od podlahy klesal, je možné, že kameny souvisely s izolací dřevěné stěny objektu před ohněm v místě pece, nebo jimi byla stěna obložena z vnějšku, a po zániku stavby se zhroutila směrem po svahu.

V místě objektu 24 je poměrně složitá stratigrafická situace, kterou je nutné objasnit vzhledem k hodnocení materiálu získaného při výzkumu tohoto místa. Naznačena je na řezech AB a CD na tab. 16, do nichž jsou promítnuty významné blízké objekty. Je z nich patrno, že pod jílovitou úpravou se nacházejí starohradištní objekty 34 a 50 a zbytek pece pod jižním rohem obj. 24, která jimi nebyla porušena. Do podloží se zahluboval blízký hrob 1 a 368 (nad nímž bylo povrchové označení z větších kamenů), ale prvý z nich již nebyl jílovitou úpravou překryt, kdežto druhý ji porušoval. Pozůstatky velké hliněné pece u obj. 24 jsou zapuštěny do jílovité úpravy, nejsou jí však překryty; tím je prokázána její chronologická souvislost s obj. 24. Vrstva kamenů severně od obj. 24 leží nad úrovní jílovité úpravy (aspoň v místech, kam tato úprava zasahuje), takže jejich součas-

nost (a zejména vrstvy mezi nimi a jílovitou úpravou) s obj. 24 je pravděpodobná.

Nálezy vyzvednuté v souvislosti s obj. 24 netvoří uzavřený celek. Z hlediska naznačené stratigrafie lze s ním bezpečně spojit jen neúplnou zdobenou nádobu s paprsčitou značkou na dně (tab. 50:1), jejíž přepálené střepy byly vmazány přímo do podlahy a dále železný hrot (tab. 50:11) nalezený v destrukci pece. S obj. 24 pravděpodobně souvisejí nálezy zjištěné mezi kamennou destrukcí severně od něj, tj. část ostře profilované nádoby (tab. 50:2), střep s vpichy (tab. 50:3), zlomek dna s důlkem (tab. 50:9), proplétáček (tab. 50:12), nůž (tab. 50:14) a patrně i nálezy z dvaceticentimetrové humusovité vrstvy mezi kameny a jílovitou úpravou, tj. zdobený kuželovitě seříznutý střep (tab. 50:10), šedohnědý střep s výrazně profilovaným okrajem (tab. 50:5) slepitelný se střepem 60 910 ze čtverce A 12—77, úlomek hrdla láhve, hrdla dvouuché amfory a spodku nádobky antického rázu (tab. 50:6—8; XXIII:2, 3, 5, 6), úlomek přeslenu (tab. 50:4) a čepel nože (tab. 50:13). Nálezy z humusovité vrstvy pod jílovitou úpravou, případně nálezy z větší hloubky mimo jílovitou úpravu (40—70 cm) jsou ve své převaze, jak naznačuje jejich profilace a ráz výzdoby, starohradištní (tab. 55:10, 12—15, 17—18). Ojedinělé starohradištní střepy se přirozeně dostaly při stavebních úpravách do povrchové vrstvy (tab. 55:9, 16), a naopak mladší střepy se dostaly do starohradištní vrstvy (tab. 55:11). — Dva střepy z areálu obj. 24 (i. č. 13 674 a i. č. 13 585 — tab. 50:5) lze slepit se střepy z obj. 105 (tab. 92:4; 91:5) vzdáleného 72—80 m.

Z objektu 24 pochází též velké množství mazanice; jde jednak o tenké fragmenty výmazu podlahy, jednak o masivní amorfní kusy z pece a konečně o 2 okraje a 5 jiných zlomků pekáče. — V oblasti obj. 24 bylo též získáno 1155 kostí, které však zřejmě patří do různých časových období.

Z uvedeného přehledu materiálu plyne, že obj. 24 byl vybudován v místě osídleném a zastavěném již v období starohradištním, sám pak podle ostře profilovaných okrajů a zlomků keramiky antických tvarů patří období středohradištnímu. Hrob 368 náleží až k nejmladším hrobům na kostelním hřitově (stejně jako blízký hrob 1) a byl vyryt až do destrukce objektu 24.

OBJEKT 25 (A 19/20—65/66); tab. 13:1; IX:1

Pozůstatky dvouprostorového nadzemního domu sestávající z obvodového pruhu (š 80—110 cm, síla 5—10 cm) drobných kamenů (velikost do 10 cm), na SV straně v délce asi 3 m zalitého maltou, uzavírajícího obdélníkový prostor (760 × 570—580 cm, plocha asi 40 m^2). Pruh kamenů se nacházel v hloubce 25 cm pod současným povrchem (tedy v dosahu pluhu, čímž se vysvětluje jeho částečné narušení) a asi 35 cm nad podložím. Na JV straně byl přerušen v šíři 3 m; v tomto místě byl patrně vchod, i když jeho šířka se nemusela v celém rozsahu krýt s mezerou v podezdívce.

V obvodovém pásu z drobných kamenů se nacházel v jižním rohu velký plochý kámen (d 55 cm); větší kameny byly též v místě vchodu při východním rohu a další vně západního rohu; souvisely patrně s podložením dřevěných roubených stěn. Vnitřní plocha objektu vymezená pásem kamenů byla kromě severního rohu volná, bez stop jakýchkoli úprav podlahy, i když ta se zřejmě nacházela v úrovni kamenného pruhu; při prokopávání vnitřní plochy objektu až na úroveň podloží nebyly totiž zjištěny žádné nálezy, ani jakékoli zvrstvení, což je důkazem, že střední část objektu nebyla nikdy zahloubena.

Ze SZ okapové strany vybíhaly dovnitř objektu dva další pruhy kamenů: jižnější z drobných kamenů rozděloval objekt na dvě obdélné místnosti (obě zhruba o rozměrech 400 × 500 cm, plocha asi 20 m^2), severnější z velkých kamenů zčásti do červena propálených a spojovaných maltou tvořil asi zděnou oporu lehčího dymníku. Oba vnitřní kamenné pruhy jsou asi 80 cm široké, jižnější 100 cm a severnější asi 160 cm dlouhý. Mezi vnitřními okraji těchto pruhů vzdálenými navzájem asi 120 cm se nacházely středně velké i drobné kameny většinou do červena propálené a mezi nimi kousky přepálené hlíny. Šlo tu patrně o ohniště vyložené kameny a chráněné ze tří stran nízkými kamennými zídkami, které stály na vnitřní úrovni objektu (nezahlubovaly se jako u obj. 37) a byly později zničeny orbou. Podle velikosti kamenů lze soudit, že nejmohutnější byla ochranná zídka na severní straně; hrála patrně úlohu výhřevného tělesa a opory dymníku (tab. X:4). Za ní, směrem k SV okraji objektu, vznikal asi 150 cm široký prostor, jakési zápecí.

Nálezy sebrané při začišťování kamenné podezdívky, její destrukce a vnitřního prostoru obj. 25 netvoří uzavřený celek. Do jisté míry však naznačují chronologii objektu. Nejvíce nálezů se koncentrovalo v prostoru ohniště a při severním rohu podezdívky. Šlo o 74 kostí, 21 zlomků pekáče (z toho 3 okraje) a 107 střepů.

Střepový materiál je smíšený: z humusovité vrstvy pod úrovní podezdívky pocházejí převážně střepy stahohradištní (tab. 45:22), ve vrstvě v úrovni podezdívky a nad ní byly střepy středohradištní profilace, kuželovitě a vodorovně seříznuté (tab. 45:23—34). Tvrdě vypálený střep s šikmo seříznutým okrajem a zručně rytou výzdobou (tab. 45:25) pochází zřejmě z téže nádoby jako střep z obj. 105 (tab. 92:2). Jiný tmavý střep se zaobleným okrajem (tab. 45:23) lze slepit se střepy i. č. 33 488 a 33 143 z obj. 29 a se střepem i. č. 42 431 ze čtverce A 19—65, takže bylo možné rekonstruovat horní část nádoby. V areálu obj. 25 byly nalezeny i střepy z jemně plaveného materiálu (tab. 45:28) a střep z pórovitého materiálu (i. č. 23 929).

Podle uvedených nálezů i horizontálně stratigrafické situace patří objekt rámcově středohradištnímu období.

OBJEKT 26 (A 10—62); tab. 31:1

Obdélníková jáma s vypouklými delšími stranami (100 × 80 cm, hl 35/90 cm), s mírně zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Z větší části ji vyplňovaly kameny zčásti přepálené; šlo patrně o zahloubené ohniště.

Mezi kameny bylo nalezeno 13 kostí, 2 amorfní kousky mazanice a 122 střepů. V horní části zásypu bylo několik střepů středohradištních (tab. 45:35, 36, 38), z nichž zaslouží pozornost zejména rýhovaný střep z jemně plavené hlíny s vodorovně a svisle seříznutým okrajem (tab. 45:35), k němuž patří další střepy ze čtverce A 11—62. Jinak v zásypu převažovaly silnostěnné střepy, některé se zaoblenými okraji (tab. 45:39), jiné s neumělými hřebenovými vlnicemi (tab. 45:37). Kuriozitou je střípek s rytou výzdobou připomínající lidský obličej (tab. 45:40). — Objekt 26 je patrně starohradištní, byl však patrně porušen ve středohradištním období.

OBJEKT 27 (A 8—62); tab. 31:2

Jáma kruhového půdorysu (p 85 cm) a hruškovitého průřezu (hl 90/140 cm). Ve stěnách horní části byly stopy mělkých jamek. — V zásypu bylo 6 kostí, uhlíky z dubu a 15 střepů. Podle 2 okrajů (tab. 45:12), povrchového opracování a těsta ostatních střepů a zejména podle neuměle zdobeného střepu (tab. 45:13) pocházejícího z nádoby z obj. 1 (tab. 41:2) jde o objekt starohradištní.

OBJEKT 28 (A 8—61/62); tab. 31:3

Jáma kruhového půdorysu (p 100 cm; hl 110/160 cm); její zešikmené stěny se lomí v hloubce 50 cm v dno, v jehož středu je opět válcovitá prohlubeň (p 40 cm, hl 60 cm). — V zásypu zjištěny uhlíky jilmu habrolistého, 6 kostí a 19 střepů. Podle povrchového opracování, složení materiálu a neumělé výzdoby střepů (tab. 45:20—21) lze soudit, že jde o objekt starohradištní.

OBJEKT 29 (A 20/21—64/65); tab. 2:1

Žlábky vymezená (na JZ a SV straně) nadzemní stavba obdélníkovitého půdorysu (d 7 m, š 4 m, plocha asi 28 m^2) kombinovaná s úzkou obdélníkovitou zemnicí (d 6,5 m, š 2,5 m, plocha asi 14 m^2), přecházející na JZ štítové straně v stupeň (š 110 cm; d 60 cm, hl 50 cm), který byl zřejmě v místě vchodu. Další stěny zahloubené části objektu byly mírně zešikmené, kratší strmé až převislé; dno bylo v JZ polovině v hloubce 95 cm,

v SV polovině klesalo schodkovitě na 165 cm pod úroveň podloží. Na JV okapové straně byly zjištěny stopy po třech kůlových jamkách.

Výplň silně promíšená kameny a maltou, které tvořily v JZ polovině v úrovni podloží souvislou plochu, byla zejména v této části rozdělena do 4 vrstev (odshora: 1. černý humus, 2. světlá hlinitojílovitá vrstva, 3. černá vrstva silně promíšená kameny a uhlíky, 4. tmavohnědá hlína), které se při okrajích vykliňovaly. Podstatná část výplně objektu se zřejmě vytvořila až po jeho zániku v důsledku splachů, případně záměrné planýrky, přičemž se do ní dostaly kameny, malta a kulturní vrstva z okolí, zejména kuchyňský odpad ze sousedních objektů. K zaplnění objektu došlo patrně při budování mladší palisády, při níž se mohly uskutečnit i některé přestavby v tomto místě. — V objektu nebyly zachyceny stopy otopného zařízení, což svědčí o jeho hospodářském rázu.

Ve výplni objektu se našlo 366 kostí, rybí šupiny (i. č. 33 694), nevelké množství mazanice v amorfních a jednostranně vyhlazených zlomcích, značné množství malty (vzorky i. č. 34 085—6), kus železné strusky (i. č. 33 451), uhlíky (dub, jedle, jasan, vaz, líska, topol, vrba, javor-mléč), zlomek brousku (i. č. 34 576), 2 kamenné úštěpy (tab. 51:8), bronzová kroužkovitá náušnice (tab. 51:15), železná jehla (tab. 51:13), železný hřeb (tab. 51:14), zlomky dvou nožů (tab. 51:9, 10) a dalšího železného předmětu (tab. 51:11), zlomek ataše z vědra (tab. 51:12), železný poříz (tab. 51:18), kostěné šídlo a proplétáček (tab. 51:16, 17), zlomky dvou hliněných závaží (tab. 52:12), přeslen (tab. 51:7), 2 slepené nádoby (tab. 51:1, 2) a 1274 střepů, z nichž se podařilo rekonstruovat 7 horních částí hrnců (tab. 51:3, 4; 52:1—4; 53:1).

V okrajových střepech převažují prožlabené okraje (asi 45 kusů), za nimi následují tvary vodorovně seříznuté (35 kusů) a kuželovitě seříznuté (33 kusů). Méně je již okrajů svisle seříznutých (23 kusů) a nálevkovitě seříznutých (13 kusů). Vzácné jsou zaoblené okraje (8 kusů), přičemž starohradištní ráz mají jen 3. Z tvarově rozlišitelných den je 22 klenutých, 12 s obvodovým výstupkem, 4 rovná; na 2 jsou poměrně složité plastické značky (tab. 51:5, 6), na jednom je důlek (i. č. 17 396). Převažuje zručně rytá vlnicová a liniová výzdoba, vzácné jsou obloučkové vlnice, hřebenové vpichy (tab. 51:4; 52:9; 53:4), ojedinělé jsou slzovité vrypy na střepu (tab. 53:6), které patří ke střepu z obj. 20 (tab. 47:11). Zastoupeno je i 6 střepů z jemně plavené hlíny, z toho 2 vodorovně seříznuté (tab. 53:11). Vzácné jsou i střepy (8 kusů) z pórovitého materiálu z jedné nádoby (tab. XXIII:11).

Střep 17 053 lze slepit s příslušnými střepy z obj. 20 (tab. 48:8) a z obj. 98 (tab. 84:16); střep 33 488 (tab. 52:6) lze slepit se střepy z obj. 25 (tab. 45:23). Střep 34 353 z obj. 29 (tab. 52:11) patří k nádobě 45 395 z obj. 98 (tab. 81:1). Též střep 34 189 z obj. 29 je nápadně podobný střepu 32 760 z obj. 74 (síla je sice odlišná, přesto však mohou patřit k jedné nádobě).

Vznik objektu 29 musel souviset již se starší fází opevnění dvorce jak podle materiálu, tak podle horizontálně-stratigrafických souvislostí.

OBJEKT 30 (A 8—55); tab. 31:4

Mělká vanovitá jáma obdélníkovitého půdorysu (200 × 100 cm, hl 8—15/70—80 cm), v SZ části hlubší než v JV. — V tmavém zásypu byly 2 kosti, uhlíky z vazu, zlomek kostěné ploténky z hřebene (tab. 54:2) a 6 střepů, vesměs drobných, atypických; pouze jeden zdobený (tab. 54:1) by nasvědčoval na středohradištní stáří objektu.

OBJEKT 31 (A 14/15—61); tab. 31:5

Kruhová jáma se zešikmenými stěnami a s rovným dnem (p 120 cm, hl 51/110 cm). — V humusovité výplni bylo 6 zvířecích kostí, 4 kousky mazanice (3 amorfní, 1 jednostranně vyhlazený), uhlíky z dubu, pazourkový úštěp (tab. 54:4a), zlomky železného předmětu s přilnutými zbytky dřeva a tkaniny (i. č. 8075a) a 49 střepů.

Podle převážně zaoblených okrajových střepů (tab. 54:7) vystupujících vedle svisle seříznutých a prožlábnutých (tab. 54:5, 6), podle poměrně zručně ryté a hojné výzdoby (tab. 54:3, 4) lze soudit, že objekt patří do pozdní fáze starší doby hradištní.

OBJEKT 32 (A 14/15—61); tab. 31:6

Oválná jáma (140 × 110 cm, hl 57/120 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem, na němž ležel krunýř z želvy. 10 cm nad dnem ležely při JV stěně 2 přepálené kameny. — V tmavém zásypu byly 2 kosti, uhlíky z dubu, 10 kousků mazanice (z toho 8 amorfních a 2 jednostranně vyhlazené), okrajový zlomek pekáče (tab. 54:10) a 17 střepů. Podle zaoblených okrajů (tab. 54:8, 9), rázu výzdoby, silnostěnnosti střepů i povrchového opracování lze soudit, že jde o materiál z pozdní starohradištní fáze. Asi tři střepy jsou mladší příměsí.

OBJEKT 33 (A 16—60/61); tab. 32:1

Nepravidelná protáhlá mělká jáma (d 270 cm, š 50—150 cm, hl 10/95 cm), na jejíž delší ose bylo několik skupin kamenů, umístěných jak na dně objektu, tak v humusu nad ním. Ve výplni byly amorfní kousky mazanice a 8 střepů, které jsou podle síly stěn, úpravy povrchu a rázu výzdoby starohradištní (tab. 54:11—12).

OBJEKT 34 (A 16—60); tab. 32:3

Vrstva kamenů rozložená na obdélníkové ploše (200 × 100 cm) v humusovité vrstvě, asi 15—20 cm nad podložím; nacházela se zčásti pod mazanicovou podlahou obj. 24 a pod jílovitou úpravou terénu v tomto místě. — Nálezy z objektu 34 netvoří uzavřený celek, nýbrž jsou součástí kulturní vrstvy; bylo k nim přičleněno to, co leželo přímo mezi kameny. Šlo o 4 kosti a 19 střepů, z nichž se podařilo rekonstruovat drobnou misku (tab. 54:15) a značnou část profilu větší nádoby s neumělou výzdobou (tab. 54:14); obdobný ráz měl i další střep (tab. 54:13). Též střep zdobený svislými svazky rýh (i. č. 14 304), silnostěnné nezdobené střepy a masivní dna svědčí o starohradištní příslušnosti objektu.

OBJEKT 35 (A 17/18—62/63); tab. 18

Zbytky nadzemní stavby, které se jevily již v hloubce 10 cm pod současným povrchem jako souvislá kra větších i drobnějších kamenů, malty, říčního štěrku a hlíny, rozprostírající se na ploše asi 50 m^2 (tab. II:1). Mělké uložení pod povrchem a nepravidelné obrysy kry nasvědčují, že byla z původního uložení orbou značně rozvlečena. Po proříznutí kry dvěma třiceticentimetrovými sondami a po sejmutí destrukční vrstvy s kameny, maltou a omítkou se ukázalo, že podlaha objektu nacházející se v hloubce 30—35 cm pod dnešním povrchem byla vyrovnána, udusána a zpevněna 5—15 cm silnou vrstvou drobného říčního štěrku a písku a rozkládala se na přibližně obdélné ploše 500 × 450 cm, orientované delší osou od JZ k SV; mimo tuto plochu se nacházely do vzdálenosti 100—150 cm od jejího obvodu (zejména v JV směru) menší ostrůvky drobného štěrku a písku, avšak již ve vrstvě 1—2 cm silné, takže jde patrně o materiál rozplavený z podlahy po zániku objektu.

Po odstranění humusovité hlíny (v síle 30—35 cm) promíšené drobnými kousky malty, pod štěrkopískovou podlahou se na podloží objevily vedle několika nepravidelně uspořádaných velkých kůlových jamek dva rovnoběžné žlábky (š 15 a 30 cm, hl 10 cm), do jejichž výplně zapadaly drobnější i větší kameny a kousky malty. Žlábky byly vzdáleny navzájem 4,5 m a byly orientovány ve směru JZ-SV. Tím byla dána orientace podélné osy objektu i jeho šířka (5 m včetně žlábků). Směr žlábků se zhruba kryl se SZ a JV hranicí kompaktní štěrkopískové vrstvy podlahy, ležící zčásti v prostoru jimi vymezeném, zčásti ve stejné šíři severovýchodně od něho. Od okraje štěrkopískové vrstvy na SV štítové straně po konce žlábků na JZ štítové straně činí délka objektu asi 8 m. Celkové rozměny stavby asi byly 5 × 8 m.

Pro rekonstrukci objektu 35 a pro hodnocení materiálu získaného při jeho výzkumu mají význam tato pozorování: 1. Nálezy (střepy, kosti, ma-

zanice aj.), které lze s jistou rezervou spojovat s existencí objektu, se koncentrovaly v hlíně nad štěrkopískovou vrstvou, pod destrukcí a v destrukci s drobnými kameny a maltou (srov. tab. 54:23—24). 2. Na obvodu štěrkopískové vrstvy, zejména pod její úrovní, jsou i nálezy starší (srov. tab. 54:16—22), neboť v místě stavby 35 byly i starohradištní objekty (obj. 60 a některé kůlové jamky). 3. Malta a omítka se nacházely především v povrchové destrukci a několik větších ploch omítky se našlo na úrovni štěrkopískové podlahy; omítka ležela zpravidla lícovanou, vyhlazenou a místy obílenou stranou naspodu, tzn. že spadla ze stěn, případně spolu s nimi. 4. Z kůlových jamek nalezených v podloží v prostoru objektu mohly být pouze dvě (ležící přibližně na podélné ose) pozůstatky po sochách nesoucích hřebenovou vaznici, pokud střecha vůbec nespočívala na stěnách; pak by všechny zdejší jamky souvisely se staršími objekty.

Vchod byl patrně v některé ze štítových stěn. Bezpečné stopy po otopném zařízení se nedaly zjistit.

Při výzkumu v prostoru obj. 35 bylo získáno 41 kostí, uhlíky z dubu, množství amorfních kousků mazanice, 4 zlomky pekáče a 174 střepů. Tyto nálezy pochopitelně netvoří nálezový celek. Ze střepů lze uvést 2 tuhové (i. č. 30 632, 30 681) patrně z jedné nádoby, 2 okrajové z jemně plavené hlíny (tab. 54:24, 27), zlomek dna s důlkem (i. č. 30 667), dále střepy starohradištního rázu (tab. 54:18—22), které se koncentrovaly především pod podlahou objektu. Střepy středohradištního rázu s charakteristickou profilací a výzdobou (tab. 54:23—34) byly přímo v destrukci nad podlahou; z nich zejména charakteristický je ocelově šedý střep silně ostřený pískem s vodorovně seříznutým okrajem, zdobený jednoduchou vlnicí a rýhou (tab. 54:31). Pozornost zaslouží i střep z nádoby blučinského typu (tab. 54:17), který byl nalezen pod podlahou objektu.

OBJEKT 36 (A 18—61/62); tab. 12:3

Jde vlastně o dva objekty v superpozici. Z mladší, patrně srubové stavby, se zachovaly zbytky podezdívky z větších plochých kamenů (d 20—30 cm) nacházející se v hloubce 40 cm pod povrchem; ležely v jedné rovině přibližně ve dvou řadách na sebe kolmých. Část podezdívky ve směru JZ-SV byla dlouhá 150 cm, druhá část ve směru JV-SZ měla délku 180—250 cm a podle malé skupinky kamenů západně od staršího palisádového žlábku by se dalo soudit, že jej překrývala. Vzhledem k orientaci shodné s ostatními zdejšími velkomoravskými objekty lze předpokládat, že stavba s nimi byla současná a že souvisela až s mladší fází opevnění dvorce. — Nálezová situace není ovšem zcela jednoznačná: řada kamenů směru JZ-SV by mohla souviset i s velkomoravským objektem 35 (srov. tab. 18) a ostatní by mohly mít vztah ke starší stavební činnosti v tomto místě.

Starší objekt 36a představuje nepravidelně obdélníková jáma (překrytá

podezdívkou obj. 36) nálevkovitého profilu (200 × 140 cm, hl 60/120 cm); stěny byly silně porušeny zvířecími norami. V tmavé výplni s drobnými kameny byly 4 zlomky pekáče, uhlíky z dubu, 6 kostí, zaoblený okraj a spodní část nezdobené nádoby (tab. 55:3, 4) a střepy s neumělou starohradištní výzdobou (tab. 55:1, 2). V humusu nad výplní objektu, pod kameny, ležel železný talíř (tab. 55:5), který zřejmě souvisel s výplní časněslovanského obj. 36a.

OBJEKT 37 (A 18/19/20–63/64); tab. 15:1

Nadzemní stavba, patrně srubová, po níž se zachoval základ zděného nároží kombinovaného s ohništěm zbudovaným v jejím jižním rohu, a kamenná destrukce nadzemní části tohoto nároží, roztažená směrem dovnitř objektu (tab. X:3) na ploše asi 5,6 × 5,6 m (31 m^2). Základ nároží sestával ze dvou ramen, která na sebe pravoúhle navazovala a byla orientována JZ-SV a SZ-JV. Nároží bylo postaveno ze 4–6 vrstev plochých kamenů spojovaných maltou; je široké 45–50 cm a vysoké 43 cm; délka JZ ramene obnáší 195 cm, JV ramene 185 cm (tab. X:1, 2). Pod původní úroveň byl tento základ zahlouben 30–40 cm. Nadzemní zděná část nároží musela být tedy poměrně vysoká; z ní zřejmě pocházely ploché kameny, zbytky malty a hlazené omítky rozhozené po vnitřní ploše objektu a tvořící místy vrstvu až 20 cm silnou. Ramena zděného nároží neměla v obou směrech žádné pokračování (ani ve formě zdiva, ani ve formě kůlových jamek nebo žlábku po palisádové stěně). Jeho funkci lze vysvětlit jen v souvislosti s ohništěm, které přiléhalo k vnitřní straně nároží. Jeho vnější strana je obloukovitá, vymezená na hranu postavenými plochými kameny spojenými a zpevněnými po obou stranách maltou, která původně pokrývala souvisle i vnitřní plochu topeniště vyloženého plochými kameny (celková plocha 120 × 120 cm). Topeniště bylo vanovitě prohnuté (výškový rozdíl středu proti okrajům činil 10–15 cm). Malta i kameny v topeništi i na vnitřní straně nároží byly silně propáleny. Zděné nároží, které mohlo přesahovat výšku 1 m, plnilo funkci tepelného akumulátoru a mohla se o něj opírat konstrukce dymníku (obr. 11:2). Tím se toto otopné zařízení blížilo středověké a moderní podobě krbu.

Srubové stěny stavby probíhaly zřejmě po vnější straně kamenného nároží; nasvědčuje tomu pás (d 1,5 m) větších plochých kamenů orientovaný shodně s JZ ramenem nároží, ale ležící asi 20–30 cm mimo směr jeho prodloužení; těmito kameny byl patrně podložen spodní věnec srubu. Pro zjištění délky stěn není v nálezové situaci bezpečné opory; pouze s ohledem na šířku ostatních objektů za kostelem lze předpokládat jeho šířku asi 5 m; délka se buď rovnala šířce, maximálně mohla dosahovat k objektu 35 a vzhledem k celkové situaci vytvářet jeden tří- nebo víceprostorový dům.

Při JZ straně obj. 37 byla zjištěna kompaktní vrstva drobnějších do červena propálených kamenů (p 5—10 cm), ležící na oválné ploše o rozměrech 360 × 180 cm ve výšce 30—40 cm nad podložím. Zdá se, že jde o roztažené, kameny vyložené ohniště. Zda bylo na volném prostranství, či nad ním byl nějaký přístřešek, který by se dal lehce zkonstruovat mezi štítovými stěnami objektu 37 a 25, vzdálenými necelé 4 m, se nedalo zjistit.

Materiál získaný při výzkumu obj. 37 netvoří nálezový celek. Na ohništi u zděného nároží byly nalezeny 4 střepy (i. č. 42 427—30), z nichž jeden byl zdobený čtyřmi pásy vlnic (tab. 55:8). Střepy z kulturní vrstvy čtverců A 18/19—64 mají vyspělý starohradištní, případně starší středohradištní ráz (např. i. č. 24 519 — tab. 105:8); jeden z nich je shodný se střepy z obj. 112 (tab. 95:1, 5, 9), který souvisí se starší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 38 (A 18/19—60); tab. 32:2

Obdélníkovitá jáma (130 × 68 cm, hl 18/78 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. — V tmavém zásypu byl amorfní kus mazanice (i. č. 24 069), pazourkový úštěp (i. č. 24 063) a 5 střepů, z nichž 2 silnostěnné a 1 zdobený vpichy (tab. 103:13) nasvědčují, že šlo o objekt starohradištní.

OBJEKT 39 (A 7—56); tab. 19:2

Kruhová kůlová stavba, z níž se zachovalo 8 kůlových jamek (č. 2—9) na obvodu a větší jáma (č. 1) ve středu. Z obvodových jamek dvě se středovou splývaly, čtyři byly od jejího okraje vzdáleny do 10 cm, jedna 20 cm a jedna 30 cm; jejich vzájemná vzdálenost kolísala mezi 0—20 cm. Na severní straně probíhal ve vzdálenosti 10 cm od obvodových kůlových jamek obloukovitý mělký žlábek (d 260 cm, š 20—22 cm, hl 7—11 cm), v jehož prodloužení se ve vzdálenosti asi 1 m nacházela další kůlová jamka, odpovídající svými rozměry žlábku (p 22 cm, hl 8 cm), takže se lze domnívat, že kůly, po nichž žlábek zůstal, v tomto směru plynule pokračovaly, ale buď se nedochovaly do téže hloubky jako ostatní, nebo se neprojevily v probarveném zásypu hrobu 300, který porušovaly.

Průměr celého objektu obnášel 206—216 cm, včetně žlábku 250—300 cm. Rozměry kůlových jamek 1 — p 85 cm, hl 25 cm; 2 — p 47 cm, hl 9 cm; 3 — p 45 cm, hl 8 cm; 4 — p 50 cm, hl 8 cm; 5 — p 50 cm, hl 12 cm; 6 — p 60 cm, hl 12 cm; 7 — p 48 cm, hl 17 cm; 8 — p 47 × 60 cm, hl 17 cm; 9 — p 46 cm, hl 14 cm. Většina kůlových jamek je kruhových, pouze dvě jsou mírně eliptické, stěny mají poněkud zešikmené, plynule přecházející ve slabě mísovité dno.

Ve výplni kůlových jamek (s výjimkou č. 2 a 4) byly drobné hradištní střípky (celkem 24 kusů, i. č. 10 525—34, 10 539—43, 10 546—8, 10 551—6;

velikost 1,5—3 cm), 2 kousky mazanice (i. č. 10 535, 10 550) drobný pískovcový kámen (i. č. 10 549) a 5 zlomků kostí (i. č. 10 536—8, 10 544—5). — Většina střepů odpovídala běžné středohradištní keramice, menší část byla tenkostěnná, tvrdě vypálená, bělošedé barvy a s jemně drsným povrchem a odpovídala vyspělé pozdněvelkomoravské keramice.

Objekt 39 překrýval velkomoravský hrob č. 300 a zřejmě i hrob č. 68, takže patří pozdnímu velkomoravskému nebo povelkomoravskému horizontu.

OBJEKT 40 (A 14/15—60); tab. 32:4

Mělká obdélníková jáma (d 110 cm, š 68 cm, hl 10/55 cm), jejíž SZ kratší strana přecházela ve dva oválné výběžky (20 × 23 cm a 37 × 43 cm), které jsou patrně pozůstatky kůlových jamek. Tmavý zásyp byl bez nálezů.

OBJEKT 41 (A 14—62); tab. 32:5

Kruhová jáma (p 90 cm, hl 20/80 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Na dně ležel při severním okraji kámen. — V tmavé výplni bylo 5 kostí a 6 střepů. Podle zaobleného okraje (tab. 55:7), silnostěnných střepů dne (i. č. 8231—2) a střepu s vlnicovou a liniovou výzdobou (tab. 55:6) lze soudit, že jde o objekt starohradištní.

OBJEKT 42 (A 6—58); tab. 1:3

Mělká oválná jáma (265 × 200 cm, hl 20—30 cm) přecházející na východní straně ve žlabovitý výběžek (d 115 cm, š 45 cm) ukončený menší oválnou jámou (150 × 95 cm). Značnou plochu v západní části objektu zaujímalo ohniště, sestávající z nakupených kamenů, popela, uhlíků (zjištěn jasan, dub, vaz) a mazanice. Ve východní oválné jámě bylo rovněž nakupení kamenů a popela.

O výrobním rázu objektu svědčí vedle silných stop ohně i jeho inventář: 5 kusů železné strusky (mezi nimi bochánkovité slitky), hrubý odlitek olověného křížku (tab. 56:23) a 5 železných šídel (tab. 56:14—18) a též nálezy mazanice. Ze 111 sebraných kusů měly převahu amorfní (62), hojně byly zastoupeny otisky prutů (21 s amorfním reversem a 7 s hladkým reversem), jednostranně i oboustranně vyhlazené úlomky (2 a 19), z nichž většina asi pocházela z pekáče, a 4 kusy mazanice trojúhelníkovitého průřezu. V objektu tedy mohla být hliněná kopulovitá pec lepená na proutěné kostře, stěny stavby mohly být částečně pletené a částečně roubené. Ostatní inventář představovalo 193 kostí, ataše z vědra (tab. 58:19), zlomky 2 nožů

(tab. 56:20, 21), čepel a zlomky železné střenky břitvy (tab. 56:22, 24) a 419 střepů.

Ze střepů se podařilo slepit výduť velké červenavé nádoby (tab. 56:1) a kresebně rekonstruovat horní části tří dalších nádob (tab. 56:9, 12, 13) s vyspělou výzdobou a profilací jakou mají i další okrajové střepy (tab. 56:2—6, 8). Příměs starohradištních střepů představují 4 zlomky zaoblených okrajů (i. č. 11 070, 11 307, 11 311—2) a patrně i střep s vpichy (tab. 56:10) a střep s nepravidelnými vlnicemi (tab. 56:11). Z 5 den jsou 4 klenutá a 1 má obvodový výstupek; na jednom je důlek (i. č. 11 516), na jiném vtlačený čtverec (tab. XXV:7) a na dalším plastická značka kříže ve čtverci (tab. 56:7; XXVI:1). Vyskytly se 2 střepy z jemně plavené hlíny (i. č. 11 064, 11 069) a 1 střep antického rázu (tab. XXIII:9), 1 tuhový střep s vodorovnými rýhami (i. č. 11 299), střep s plastickou lištou (i. č. 11 466) a 1 světlešedý střep zdobený obloukovitou vlnicí (i. č. 11 063). Převaha střepů má středohradištní ráz.

Objekt 42 patří do jedné skupiny s objekty 44, 45, 46, 48, 49, 51, 52, které chronologicky souvisejí s mladší fází opevnění dvorce a s třemi skupinami hrobů za jeho obvodem, mezi nimiž byly umístěny.

OBJEKT 43 (A 9/10—63, A 8/9/10—64/65); tab. 26

Skupina 6 větších a 11 menších kůlových jamek rozmístěná na obvodu a na delší ose obdélníkové plochy o rozměrech 12 × 7,2 m, orientované delší osou přibližně ve směru SZ-JV. Mohlo jít o nadzemní stavbu kůlové konstrukce vytyčenou velkými kůlovými jamkami ve 3 rozích a na podélné ose; menší jamky jsou rozmístěny porůznu při stěnách. Dvojice jamek při jihovýchodní štítové stěně naznačuje, že stavba mohla mít předsíň hlubokou asi 1 m. Rozměry jamek: 1 — p 100 cm, hl 62 cm; 2 — p 40 cm, hl 9 cm; 3 — p 40 cm, hl 13 cm; 4 — 170 × 75 cm, hl 20 cm; 5 — p 35 cm, hl 15 cm; 6 — p 20 cm, hl 10 cm; 7 — p 30 cm, hl 25 cm; 8 — p 40 cm, hl 15 cm; 9 — p 40 cm, hl 15 cm; 10 — p 25 cm, hl 10 cm; 11 — p 45 cm, hl 15 cm; 12 — p 100 cm, hl 30 cm; 13 — p 70 cm, hl 15 cm; 14 — p 50 cm, hl 25 cm; 15 — p 60 cm, hl 25 cm; 16 — p 35 cm, hl 25 cm; 17 — p 40 cm, hl 20 cm.

Podle toho, že stavba ležela jen asi 1,5 m od vchodu do dvorce starší stavební fáze a byla by fakticky vchod blokovala, nemohla souviset s jeho starším opevněním. Teoreticky mohla souviset až s mladším opevněním, avšak vzhledem k tomu, že v kulturní vrstvě čtverců, v nichž se nacházela, byly jen starohradištní střepy, lze spíše předpokládat její souvislost se zdejším časněslovanským osídlením. Nasvědčuje tomu i to, že stavba 43, pokud je správně interpretována, je též konstrukčně odlišná od velkých kůlových domů souvisejících převážně se starší fází dvorce.

OBJEKT 44 (A 4—58); tab. 33:1; XI:1

Ledvinovitá jáma (280 × 100—170 cm, hl 25/90 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. V humusovité vrstvě nad její výplní (25 cm pod povrchem, 35 cm nad podložím) se zachoval oválný hliněný výmaz ohniště (72 × 95 cm). Výmaz byl asi 1 cm silný, do žlutava až červenava vypálený; na povrchu byly mělké žlábky směřující od kratší osy k okrajům, způsobené modelujícími prsty. Výmaz spočíval na 5 cm silné vrstvě z drobných kamenů a masivních zlomků z pekáče. Zbytek dalšího výmazu (50 × 28 cm) ležel východněji zhruba v úrovni podloží; jeho podkladem vedle drobných kamenů byly střepy. První topeniště bylo tedy vyvýšené (i když nad původní úroveň jen nepatrně), druhé zahloubené. Užší část jámy sloužila patrně vyvýšenému ohništi jako popelová jáma.

Ve výplni jámy bylo 42 kostí, 24 kusů mazanice, většinou z pekáče (19 kusů, z toho 1 zlomek okraje, ostatní amorfní), železná struska (i. č. 17 629), kruhové hliněné závaží (tab. 57:13), brousek (tab. 57:11) a 126 střepů.

Část střepů je vyloženě starohradištních (tab. 57:8, 9, 12) a dostala se do výplně z kulturní vrstvy, většina však vykazuje vyspělou okrajovou profilaci a výzdobu (tab. 57:1—7, 10). K tomu se řadí i 3 ocelově šedé střepy a úlomky tvrdě vypáleného tenkostěnného hrnce (tab. 57:2). Tuhový hrnec (tab. 57:1; XXIII:12) byl slepen ze střepů z výplně objektu a z kulturní vrstvy čtverce A 5—58. Téměř celou další nádobu (tab. 60:2) se podařilo slepit ze střepů nalezených ve výplni objektů 44 a 48 vzdálených navzájem přes 10 m. Tvrdě vypálený střep (tab. 57:4) patří asi ke střepu stejného rázu z obj. 29 (tab. 43:2). Nechybějí ani střepy z jemně plavené hlíny z hrnců vytáčených na kruhu (i. č. 17 522, 17 547, 17 603).

Objekt 44 je součástí řemeslnického okrsku souvisejícího s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 45 (A 2/3—57); tab. 4:1

V humusovité vrstvě, 20 cm nad podložím, se jevila nepravidelná kra drobných, zčásti opálených kamenů na ploše asi 6 m^2, protažená západovýchodním směrem v délce 3,5 m. Severozápadně od ní byla kůlová jamka (p 35 cm, hl 30 cm), která by mohla být jednou z jamek po soše nesoucí hřebenovou vaznici nadzemní stavby, orientované rohy přibližně k hlavním světovým stranám, stejně jako opevnění dvorce. Pod zmíněnou krou, asi uprostřed předpokládaného objektu, bylo kotlovitě zahloubené oválné ohniště (110 × 90 cm, hl 40 cm), nad jehož okrajem i ve výplni bylo několik silně opálených kamenů; přiléhala k němu další jáma (110 × 95 cm, hl 40 cm), která patrně sloužila k vyhrnování popela.

V kamenné destrukci nacházející se v kulturní vrstvě a ve výplni za-

hloubené části bylo nalezeno 25 kostí, 5 zlomků pekáče (z toho 2 okrajové; tab. 58:8, 9), amorfní kus mazanice, železný nůž (tab. 58:6), hrot s tulejkou (tab. 58:7) a 49 střepů, k nimž bylo možné přilepit velké množství střepů z kulturní vrstvy čtverce A 3—57. Značná část střepů vykazuje starohradištní profilaci a výzdobu (tab. 58:4, 5) a dostala se do objektu ze starší kulturní vrstvy. Z výplně ohniště i z rozrušené části obj. 45 v humusovité vrstvě čtverce A 3—57 a částečně i ze sousedních čtverců A 3—56, A 2—56 pocházejí střepy, z nichž byly slepeny tři nádoby středohradištního rázu: 2 z jemně plavené hlíny s výraznými stopami vytáčení na kruhu (tab. 58:1, 2; XXII:4) a 1 velmi tvrdě do červena vypálený zdobený hrnec (tab. 58:3), který by mohl souviset též s keramikou z obj. 52.

Nálezy z obj. 45 netvoří uzavřený celek a pouze mladší z nich určují dataci objektu, který je součástí řemeslnického okrsku souvisejícího s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 46 (A 4—56); tab. 33:4; XI:5

Mírně vyvýšené ohniště oválného tvaru (80 × 90 cm) nacházející se v humusové vrstvě asi 30 cm nad podložím a 30 cm pod povrchem. Sestávalo z tenkého (síla 0,8 cm) do oranžova vypáleného výmazu spočívajícího na kompaktní, 3—5 cm silné vrstvě drobných kamenů a střepů. Topeniště bylo zčásti umístěno nad starší kruhovou jámou (p 120 cm, hl 27 cm), jejíž obvod přesahoval obvod estrichu směrem jižním; zčásti tedy mohla tato jáma sloužit druhotně k vyhrnování popela.

V izolační vrstvě pod estrichem se našlo 11 střepů, z nichž se podařilo slepit profil horní části hrnce (tab. 57:14), dále 1 zlomek okraje z pekáče, 2 kousky mazanice s otisky prutů a s vyhlazeným reversem.

Objekt 46 patří k řemeslnickému okrsku souvisejícímu s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 47 (A 3—62); tab. 33:3

Oválná jáma (d 190 cm, š 110 cm, hl 40/85 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem mírně klesajícím k severu. Na dně ležely těsně vedle sebe 2 kotle z železného plechu (tab. 59). Ve výplni byl dále nalezen železný pásek (i. č. 18 227) a 6 střepů, z nichž 1 má zaoblený okraj (tab. 59:3) a druhý je zdoben hřebenovou vlnicí a pásem vodorovných rýh (tab. 59:4). Podle inventáře objekt asi patří pozdní fázi starohradištního období.

OBJEKT 48 (A 5/6—59); tab. 33:2

Oválná jáma (180 × 120 cm, hl 35/90 cm) mísovitého profilu vyplněná tmavou sazovitou hlínou. V severní části jámy se v úrovni podloží zacho-

vala část hliněné propálené šachty (d 50 cm, š 10 cm, v 10 cm) železářské pece, k níž přilínala železná struska. Zakřivení stěny naznačuje, že průměr pece byl v nístějové části 60—70 cm. Místo odpichu ani zlomky dyzen se nenašly. Šlo zřejmě o volně stojící šachtovou pec.

Ve výplni jámy bylo 41 kostí, 5 kusů železné strusky (tab. 60:8), 7 kusů mazanice zřejmě ze stěn pece (2 kusy jednostranně a 2 oboustranně vyhlazené, 3 amorfní), přeslen (tab. 60:11), ataše z vědra (tab. 60:12), zlomek obroučky z vědra (tab. 60:9), kostěný proplétáček (tab. 60:10) a 55 střepů.

Část střepů z obj. 48 šla slepit v jednu téměř celou nádobu se střepy z obj. 44 (tab. 60:2). Z výrazných fragmentů lze uvést střep zdobený jednoduchými vlnicemi a svislými tmavými pruhy (tab. 60:1) a několik střepů z jemně plavené hlíny (tab. 60:7). Na jiných střepech jsou zručně ryté vlnice (tab. 60:3, 4), šikmo seříznuté a zaoblené okraje (tab. 60:5, 6). Keramický inventář odpovídá vyspělému středohradištnímu období.

Objekt 48 je součástí řemeslnického okrsku souvisejícího s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 49 (A 4/5—57/58); tab. 4:2

Pozůstatky nadzemní stavby sestávají ze dvou nakupenin přepálených pískovcových kamenů (velikost 8—10 cm) rozložených na ploše asi 6 m^2 v humusovité vrstvě asi 20—30 cm nad úrovní podloží. Pod severnější větší nakupeninou se nacházela dvojitá oválná jáma (celková délka 482 cm, východnější 200 × 190 cm, hl 66/126 cm; západnější 280 × 200 cm, hl 42/102 cm). V západní části byly na Z-V ose rozmístěny 4 kůlové jamky, ve východní části se naspodu jámy nacházelo množství uhlíků a byly zde zachyceny in situ 2 kusy zuhelnatělých dubových trámců (d 20—25 cm, š 8—10 cm, síla 6 cm); šlo zde patrně o zahloubené ohniště. Dno objektu dosahovalo hranice spodní vody.

Ve výplni objektu bylo nalezeno 90 kostí, 18 kusů mazanice (z toho 8 amorfních, 9 jednostranně vyhlazených, 1 s otiskem kulatiny ze srubu), nůž (tab. 61:20), kostěný roubík (tab. 61:19), kostěný náustek píšťalky (tab. 61:21), zlomky 2 přeslenů (tab. 61:22, 23), 2 hranolovité a 1 plochý brousek (tab. 61:16—18) a 272 střepů.

Ze střepů je asi 14 starohradištních se zaoblenými okraji a s neumělou výzdobou (tab. 61:3—5, 7, 12), ostatní jsou vyspělé středohradištní. Zejména charakteristické jsou ocelově šedé střepy s vodorovně seříznutým okrajem, zdobené jednoduchými vlnicemi a rýhami (tab. 61:1, 8, 13—15). Rekonstruována byla i horní část nádoby (tab. 61:2). Ojedinělá je výzdoba hřebenovými vpichy (tab. 61:9). Zastoupen je i tenkostěnný střep z jemně plavené hlíny (tab. 61:10) a tvrdě vypálený střep s kalichovitě vytaženým okrajem (tab. 61:11). Na zlomcích den se objevily značky v podobě důlku (i. č. 17 984) a plastického kroužku (i. č. 18 183).

Objekt 49 je součástí řemeslnického okrsku souvisejícího s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 50 (A 15—59); tab. 33:5

Oválná jáma (220 × 120 cm, hl 30/85 cm) s kolmými stěnami a s rovným dnem; jevila se sytějším zbarvením již v humusovité vrstvě; dno bylo zapuštěno do podloží. — Výplň objektu obsahovala zlomek přeslenu (tab. 60:14) a 22 střepů. Mezi nimi byl zlomek talíře (tab. 60:17), fragmenty s bohatou, ale neumělou výzdobou (tab. 60:13, 18), střep se zaobleným okrajem (tab. 60:16); pouze 1 střep je kuželovitě seříznut (tab. 60:15). Jednou se objevila výzdoba hřebenovými vpichy (i. č. 18 232). — Inventář svědčí o starohradištní příslušnosti objektu. Je to potvrzeno i stratigraficky, neboť objekt leží pod jílovitou úpravou související se středohradištním objektem 24.

OBJEKT 51 (A 4/5—56/57); tab. 34:1

Obdélníková jáma (310 × 120 cm, hl 55/115 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Písčité dno bylo do červena vypáleno. Na dně se při JV rohu zachoval zuhelnatělý zbytek dřeva (16 × 6 × 3 cm). — Ve výplni objektu byly 3 kosti, amorfní kus mazanice a 10 střepů, z nichž 3 jsou nápadně silnostěnné a jediný zachovaný okraj je zaoblený (tab. 64 : 1), tedy pravděpodobně starohradištní; ostatní jsou atypické. Vzhledem k tomu, že šlo o výheň, jejíž výplň se vytvořila až po zániku funkce splachy z okolní kulturní vrstvy obsahující i předvelkomoravský materiál. — Objekt zřejmě souvisel s výrobním okrskem současným s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 52 (A 3—56/57); tab. 10:4

Nadzemní stavba, jejíž pozůstatky se odlišovaly již v humusovité vrstvě (asi 30 cm pod současným povrchem) tmavou popelovitou výplní promíšenou střepy, kostmi, drobnými kameny a zlomky hliněného pekáče; výplň vytvářela více méně zřetelný obdélníkový obrys (440 × 320—340 cm) o ploše asi 15 cm^2. V úrovni podloží se ve středu protilehlých stran obrysu výplně objevily dvě kůlové jamky (severovýchodní p 35 cm, hl 15 cm; jihozápadní byla v půdorysu rozplizlá na 80 cm, ale její kruhovitý výběžek na severním okraji měl p 35 cm, hl 20 cm), v nichž původně stály sochy nesoucí hřebenovou vaznici střechy. V severním rohu obrysu byl podložní písek propálen; patrně tam bylo ohniště, jehož bližší podobu nebylo možné

zjistit. Šlo asi o nadzemní srubovou stavbu (obr. 8:1) s podlahou mírně zahloubenou (10—15 cm) pod původní úroveň terénu.

Nálezy z prostoru objektu netvoří uzavřený celek a splývají s ostatními nálezy z kulturní vrstvy čtverců A 3—56, A 3—57 (s nimiž šly jednotlivé střepy slepit). Bylo vyzvednuto 8 kostí, zlomky pekáče, který se podařilo rekonstruovat (tab. 63:8; XXIV:7) a 130 střepů.

Ze střepů bylo asi 8 starohradištních se zaoblenými okraji (tab. 62:6) a s neumělou výzdobou (tab. 62:10; 63:7), zřejmě příměs ze starší kulturní vrstvy; z většiny ostatních se podařilo rekonstruovat 1 celý (tab. 62:1) a 5 větších částí dobře vypálených hrnců (tab. 62:2; 63:1—4) s výrazně profilovanými okraji a s bohatou zručně rytou výzdobou. Nelze vyloučit, že i tvrdě vypálený zdobený hrnec slepený ze střepů nalezených ve čtverci A 3—57 (tab. 58:3) patřil k objektu 52. 1 střep má vlnicovou výzdobu na šikmo seříznutém okraji (tab. 62:4). Vyskytl se i zlomek dna s důlkem (i. č. 18 383). Nádoby z obj. 52 tvoří podle barvy, materiálu, způsobu výzdoby a profilace okrajů výraznou skupinu.

Obj. 52 patří k řemeslnickému okrsku souvisejícímu s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 53 (A 6/7/8/9—66/67/68); tab. 26

Pozůstatky nadzemní kůlové stavby o rozměrech 12 × 9,2 m, orientované delší osou ve směru JZ-SV. Řadami kůlů je úplně vymezena SV strana (4 kůlové jamky) a SZ strana (9 kůlových jamek), JZ a JV strany jsou vymezeny jen zčásti. 3—4 jamky by bylo možné spojit se středovou řadou kůlů — soch, a několik jamek podél vnitřní strany okapových stěn lze pokládat za pozůstatky nosných kůlů střechy. Rohy stěn na SV straně byly asi zaoblené jako u obj. 113. Jamky za SZ obvodem objektu souvisejí buď s přístřeškem (jako u obj. 110 nebo 108), nebo představují spolu s dalšími jamkami uvnitř obrysu stavby nebo v prostoru mezi stavbou 53 a 43 obrys nějakého staršího kůlového objektu.

Rozměry jamek (v cm): 1 — p 35, hl 10; 2 — p 40, hl 15; 3 — p 35, hl 12; 4 — p 65, hl 10; 5 — p 40, hl 20; 6 — p 24, hl 15; 7 — p 50, hl 25; 8 — p 35, hl 28; 9 — p 40, hl 25; 10 — p 50, hl 35; 11 — p 30, hl 15; 12 — p 40, hl 20; 13 — p 32, hl 10; 14 — p 35, hl 10; 15 — p 40, hl 15; 16 — p 42, hl 15; 17 — p 30 × 90, hl 20; 18 — p 35, hl 20; 19 — p 30, hl 15; 20 — p 20, hl 14; 21 — p 50, hl 20; 22 — p 50, hl 20; 23 — p 70, hl 20; 24 — p 40, hl 20; 25 — p 52, hl 8; 26 — p 45, hl 25; 27 — p 35, hl 15; 28 — p 45, hl 25; 29 — p 70, hl 25; 30 — p 50, hl 12; 31 — p 30, hl 20; 32 — p 30, hl 10; 33 — p 18, hl 8; 34 — p 50, hl 10; 35 — p 35, hl 15; 36 — p 28, hl 10; 37 — p 30, hl 10; 38 — p 40, hl 12; 39 — p 30, hl 14; 40 — p 24, hl 10; 41 — p 28, hl 15.

Severovýchodní roh obj. 53 splývá s obj. 84, který je zřejmě starší.

Vzhledem k tomu, že okapové stěny stavby 53 jsou rovnoběžné s JV stranou staršího palisádového opevnění dvorce, je pravděpodobné, že stavba je s ním současná.

OBJEKT 54 (A 5/6—54); tab. 35:5

Protáhlá oválná jáma (230 × 125 cm, hl 31/85 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným, uprostřed stupňovitě zahloubeným dnem (rozměry vnitřního zahloubení 150 × 65 cm, hl 18 cm). Nad zahloubenou částí dna skupina tří kamenů.

OBJEKT 55 (A 8/9—54); tab. 35:4

Kruhová jáma (p 125 cm, hl 31/90 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. V tmavém zásypu byly 2 kosti a 2 kameny.

OBJEKT 56 (A 10—54); tab. 35:1

Oválná jáma mísovitého tvaru (140 × 100 cm, hl 15/65 cm) s rovným dnem. Výplň byla bez nálezů.

OBJEKT 57 (A 16—67); tab. 36:1

Protáhlá oválná jáma (280 × 80 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem (hl 63/110 cm). Tmavohnědá výplň byla bez nálezů.

OBJEKT 58 (A 5—64); tab. 36:2

Oválná mísovitá jáma (120 × 100 cm, hl 20/65 cm). Zásyp byl bez nálezů.

OBJEKT 59 (B 98/61); tab. 34:2

Obdélníkovitá jáma se zaoblenými kratšími stranami (d 305 cm, š 124 až 140 cm, hl 30—35/80 cm), se zešikmenými stěnami a s nerovným dnem. — Ve výplni bylo 12 kostí, zlomky mazanice, přeslen (tab. 64:4), zlomky 2 nožů (tab. 64:6) a 33 střepů. Z nich 3 mají zaoblené okraje (tab. 64:3) 5 je ne-

uměle zdobených a na dalších 5 je výzdoba vyspělejší (tab. 64:5). I podle materiálu a povrchové úpravy nezdobených střepů a též podle zlomku dna s vtlačenou kruhovou značkou (i. č. 20 832) lze předpokládat, že šlo o objekt starohradištní.

OBJEKT 60 (A 17—62/63); tab. 34:3

Obdélníkovitá jáma (d 285 cm, š 130—140 cm, hl 70—75/130 cm) se zešikmenými, místy stupňovitě odsazenými stěnami a s rovným dnem, které zaujímá proti hornímu obvodu jámy jen plochu 220 × 80 cm. Při JZ rohu jámy byla kameny obložená kůlová jamka, která souvisela se žlábkem po palisádové stěně objektu 35, jehož destrukcí i štěrkopískovou podlahou je objekt v západní části překryt.

Ve výplni bylo 22 kostí, 3 úlomky mazanice (1 okraj pekáče — i. č. 29 883 a 2 kousky amorfní) a 53 střepů. Z nich nutno uvést horní část černého zdobeného hrnce (tab. 64:7), k níž patří i střep 8035 z obj. 32 (tab. 54:8), který by mohl náležet pozdní fázi starohradištní. Nasvědčovaly by tomu i 2 další střepy se zaobleným okrajem (tab. 64:10), 5 střepů s neumělou starohradištní výzdobou a značná část nezdobených silnostěnných a na povrchu hladkých střepů. Pouze 1 střep s vlnicovou výzdobou na vnitřní straně svisle seříznutého okraje (tab. 64:8) je zřejmě středohradištní a dostal se do objektu při stavební činnosti v době velkomoravské.

OBJEKT 61 (B 98/99—61); plán 1

Z nadzemního objektu se zachovala v humusovité vrstvě 10 cm nad podložím sytě černá nepravidelná skvrna (na ploše asi 7 m^2) prosycená drobnými kousky mazanice, v níž bylo 6 kostí, 1 zlomek pekáče a 42 střepů.

Ze střepů se podařilo rekonstruovat větší část zdobené dvoukónické nádoby (tab. 64:13) a horní část jiného neuměle zdobeného hrnce (tab. 64:11). Též další obtáčený a zaoblený okraj (i. č. 20 943), 9 střepů zdobených bohatými a poněkud nepravidelnými vlnicemi a rýhami, stejně jako střep s hřebenovými vpichy (tab. 64:12) a masivní klenuté dno s důlkem (i. č. 20 942) odpovídají vyspělejší keramice starší doby hradištní.

OBJEKT 62 (A 14—64); tab. 35:2

Jáma téměř kruhového půdorysu (p 60—80 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem (hl 80/120 cm). Ze střepů z výplně se podařilo slepit celý profil masivního hnědého zdobeného hrnce (tab. 105:1; XV:1) starohradištního rázu.

OBJEKT 63 (A 4/5—79); tab. 3:4

Poněkud nepravidelná oválná zemnice (380 × 200 cm, hl 40/100 cm) s povlovně skloněnými stěnami a s vanovitým dnem. V jižní části bylo prosté ohniště (nakupení přepálené mazanice, uhlíků a několika přepálených kamenů, které byly rozhozeny i v jiných částech objektu) a na protilehlé straně se na podélné ose jámy zachoval zbytek zuhelnatělého trámu (d 100 cm, š 8—12 cm). Odebrané vzorky uhlíků prokázaly dub, borovici a jasan.

Z výplně objektu pochází 19 kostí, velké množství mazanice (48 kusů amorfních, 7 kusů jednostranně vyhlazených, 36 zlomků trojúhelníkovitého průřezu), nasvědčující, že nadzemní část stavby byla roubená a zahloubení bylo jen kolem otopného zařízení, dále železný hrot (tab. 64:23), nůž (tab. 64:24), zlomek skoby (tab. 64:22) a 89 střepů.

Mezi nimi byly fragmenty ze dvou vytáčených nádob z jemně plavené hlíny (tab. 64:14, 21) a též okraj tuhové nádoby (tab. 64:16). Objevily se i tvrdě vypálené šedé zdobené střepy s vodorovně seříznutými nebo prožlabenými okraji (tab. 64:18—20). Celkově má keramika vyspělý středohradištní ráz.

OBJEKT 64 (A 15—64); tab. 35:3

Jáma oválného půdorysu (90 × 75 cm), zvonovitě zahloubená (hl 75/115 cm), s rovným dnem. Výplň byla bez nálezů. — Vzhledem k tomu, že všechny střepy z příslušného čtverce jsou starohradištní, lze předpokládat i stejné časové zařazení objektu.

OBJEKT 65 (A 6—67); tab. 36:3

Protáhlá oválná jáma (240 × 75 cm) vanovitého průřezu (hl 60/110 cm). Tmavá výplň byla bez nálezů.

OBJEKT 66 (A 3/4—77); tab. 3:1

Vejčitá zemnice (d 630 cm, š 470 cm, hl 30—100/85—155 cm) se zešikmenými stěnami přecházejícími v hloubce 30—40 cm na téměř celém obvodu v lavicovitý stupeň (š 20—100 cm); nerovné dno vytváří ve východní polovině velkou jámu (p 260 cm). V mělčí západní části objektu bylo velké ohniště (p 100 cm) jevící se propálením podloží a nakupením popelovité hlíny, kousků špatně propálené mazanice, střepy a uhliky (dub, jilm, jedle,

líska, topol, kalina, brslen, hloh, habr). Jáma ve východní části objektu byla zřejmě popelovou jámou k ohništi. Ve výplni se nacházely zejména při severní a východní straně ojedinělé menší kameny.

Výplň obsahovala 248 kostí, mazanici (9 kusů s otisky prutů, 6 kusů jednostranně vyhlazených) pocházejících buď z kopule pece nebo ze stěn, kus strusky (i. č. 21 454), 4 proplétáčky (tab. 65:10—13), čepel nože (tab. 65:5), zlomek sekerovité hřivny (tab. 65:15), šipku (tab. 65:14), průvlečku k sedlovému řemenu (obr. 18:24), 4 zlomky železných hráněných tyčinek (tab. 65:6,9), zlomek železných kroužků (tab. 65:7) a železného plechu (tab. 65:8) a 597 střepů.

Ze střepů byly slepeny 2 celé zdobené hrnce (tab. 65:1; 66:1), 8 horních částí hrnců (tab. 65:2—4; 66:2; 67:1—3, 11) s prožlabenými, vodorovně, kuželovitě a válcovitě seříznutými okraji a s rozmanitou dokonalou výzdobou. Na slepených spodních částech hrnců lze spatřit dna klenutá (9), s obvodovým výstupkem (3), ojediněle rovná (i. č. 21 835), dále 2 vtlačené čtvercovité značky (tab. 66:4,5) a plastickou mřížkovitou značku (tab. 66:6). Vedle různých variant vyspělých úprav okrajů na jednotlivých střepech (tab. 67:4—10, 12—18) zaslouží pozornost masivní tuhový střep s hřebenovými vlnovkami (tab. 66:8), 4 střepy z jemně plaveného materiálu (i. č. 21 525, 21 539, 21 549, 21 817) a větší množství tmavohnědých střepů promíšených bílými zrnky písku, drsných jako římská mortaria, zdobených i nezdobených, z několika větších nádob; na jedné jsou svislé stopy po tmavém malování (i. č. 21 735). 7 střepů svým povrchovým opracováním a výzdobou připomíná nádobu slepenou ze střepů z obj. 44 a 48 (tab. 60:2).

Všeobecně lze keramický materiál z obj. 66 charakterizovat jako vyspělý velkomoravský, bez starších příměsí. To je v souhlase se stratigrafickým náznakem porušení žlábku rovnoběžného s mladší fází opevnění dvorce objektem 66.

OBJEKT 67 (A 4—75); tab. 37:1

Elipsovitá jáma (d 240 cm, š 150 cm, hl 130/175 cm) s téměř kolmými stěnami a s rovným dnem s menší prohlubní na západní straně. Výplň byla silně promíšena kameny, které se do hloubky 75 cm koncentrovaly zejména ve východní části jámy, a bylo patrné, jak se postupně svážely po suti a pak tvořily v hloubce 115 cm souvislou vodorovně položenou vrstvu.

V zásypu bylo 16 kostí, uhlíky z dubu, 4 zlomky mazanice (2 jednostranně a 1 oboustranně vyhlazený, 1 amorfní) a 22 střepů. Podle síly stěn a povrchové úpravy je několik z nich starohradištních, převaha je však podle ostře profilovaných okrajů a výzdoby středohradištní (tab. 68:1—4).

OBJEKT 68 (A 3/4/5—71/72/73); tab. 5

Protáhlá elipsovitá zemnice (d 14 m, š 260—360 cm, hl 5—55/45—95 cm), velmi mělká v JZ a v SV části, hlubší ve střední části (v délce 5,7 m a šířce 300—360 cm). Její stěny se skláněly velmi povlovně. Ve dně bylo několik mělkých zahloubenin; 2 větší mělké zahloubeniny s drobnými kameny ve výplni byly i vně severovýchodní části jámy. Na celé ploše jámy se porůznu nacházely drobné kameny, které se koncentrovaly zejména v hlubší části; některé z nich byly opálené.

Nálezy byla více nasycena spodní část výplně. Obsahovala 376 kostí, kus železné strusky (i. č. 43 654), uhlíky z jilmu habrolistého a dubu, 54 zlomků mazanice (6 kusů s otisky prutů, 17 kusů jednostranně vyhlazených, 1 okraj a 1 další zlomek z pekáče, 29 amorfních zlomků, z nichž 1 nese otisk kulatiny a další má nevýrazný trojúhelníkovitý průřez), zlomek železného předmětu (tab. 68:8), dutý železný klíč (tab. 68:5), kostěný roubík (tab. 68:6), zlomek kostěného proplétáčku (tab. 68:7) a 171 střepů.

Střepy jsou vesměs drobné, nebylo z nich možno slepit větší kusy nádob. Převažovaly okrajové střepy vodorovně seříznuté (z 8 nádob — tab. 68:9, 12—14, 16, 17), prožlabené (3 kusy — tab. 68:10, 11, 15), svisle a kuželovitě i kombinovaně seříznuté (tab. 68:14, 19). Ojediněle se objevil střep s plastickou lištou (tab. 68:18), střep zdobený vpichy (tab. 68:23) a 10 střepů z jemně plavené hlíny (tab. 68:20, 24). — Převaha střepů má vyspělý středohradištní ráz, což je v souladu s tím, že objekt těsně přiléhal z vnější strany k žlábku po mladší fázi palisádového opevnění a byl s ní tudíž současný.

OBJEKT 69 (A 3/4—54); tab. 1:2

Lichoběžníková zemnice (d 360 cm, š 160 cm, hl 55—70/105—130 cm) se zešikmenými stěnami a zprohýbaným dnem. Jámu prozrazovala kumulace nálezů v humusu.

Ve výplni bylo 175 kostí, 26 kusů mazanice (2 s otisky prutů, 6 jednostranně vyhlazených, 3 zlomky pekáče, 15 amorfních kousků), hliněný bochánkovitý předmět (tab. 68:32), zlomek plochého železného předmětu šipkovitého tvaru (tab. 68:26) a 169 střepů.

Ze střepů byla slepena horní část zdobeného hrnce (tab. 68:27; XVIII:1) a spodní část vytáčené nádoby z jemně plavené hlíny (i. č. 31 250), které stejně jako většina okrajů šikmo a kolmo seříznutých a prožlabených (tab. 68:29, 31, 36, 37) a zručně zdobených (tab. 68:28) jsou středohradištního rázu. Přimíšeno je i větší množství střepů starohradištních se zaoblenými okraji a s neumělou výzdobou (tab. 68:33—35). Náhodná je příměs tuhového laténského střepu (tab. 68:30).

OBJEKT 70 (A 4—53); tab. 37:2

Nepravidelná jáma (d 135 cm, š 115 cm, hl 80/130 cm) se zešikmenými stěnami, místy převislými, a s rovným dnem. Okraje jámy, zejména v jižní části, byly nepravidelně rozplizlé.

Ve výplni bylo 9 kostí, 3 kousky mazanice (1 trojúhelníkovitého průřezu, 1 oboustranně vyhlazený, 1 amorfní) a 14 střepů. Všechny střepy mají starohradištní ráz: jsou tu jak nezdobené (tab. 71:1), tak zdobené střepy se zaobleným okrajem (tab. 71:2), střepy s hustou vlnicovou výzdobou (tab. 71:3) a s hřebenovými vpichy (tab. 71:4).

OBJEKT 71 (A 12—52); tab. 3:2

Téměř čtvercovitá zemnice o straně asi 320 cm (hl 40—60/85—105 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. V hloubce 15 cm byla ve střední a západní části objektu zjištěna nepravidelná kra z kusů mazanice (na ploše 120 × 240 cm) zesilující se směrem od okrajů ke středu až na 20 cm silnou vrstvu; pod ní byla 3 cm silná vrstvička žluté jílovité hlíny spočívající opět na tmavé humusovité výplni se stopami přepálené hlíny, s drobnými kameny a s uhlíky z dubu. Ve východním rohu objektu byla zjištěna oválná jáma (100 × 80 cm, hl 80 cm) s převislými stěnami a s rovným dnem; šlo zřejmě o obilnici zapuštěnou do dna zemnice.

Ze 70 odebraných vzorků mazanice bylo 27 kusů jednostranně a 4 oboustranně vyhlazené a 7 s otisky prutů; jde zřejmě s 32 amorfními kusy o zbytky hliněného výmazu topeniště a hliněné kopule pece, která stála uprostřed zemnice. Nakupení nálezů a drobných kamenů se projevilo v humusovité vrstvě už 20—30 cm nad podložím a pokračovalo na čtvercové ploše směrem jihovýchodním. Ve vlastní výplni zemnice bylo nalezeno 284 kostí, zlomek skleněného laténského korálku (tab. 69:6), zlomek kostěné vrtulovité závlačky (tab. 69:7), 5 kostěných proplétáčků (tab. 69:4, 5, 8—10) a 598 střepů.

Ze střepů se podařilo rekonstruovat 9 zdobených horních částí nádob (tab. 69:1—3; 70:1, 5—7, 9, 13) a jednu spodní část nádoby (tab. 70:15). Nejvíce okrajů je šikmo seříznutých, dále vodorovně (tab. 70:3, 9, 11, 14) a svisle seříznuté a prožlabené (tab. 69:1, 17; 70:5, 10). Některé okraje jsou hraněné do více plošek (tab. 69:13, 16), jeden z nich je převislý (tab. 70:13), několik je kalichovitě rozevřených z tvrdě vypáleného šedého materiálu (tab. 70:4, 14), jiné jsou římsovitě upravené (tab. 69:11, 14). Zvláštností keramického souboru z obj. 71 jsou střepy z poměrně drsného materiálu s jemnou povrchovou vrstvičkou (tab. 70:1, 6, 7; XIX:3). Dna jsou převážně klenutá (21 kusů), 1 je rovné, 1 s důlkem (i. č. 31 949), 1 s motivem svastiky (tab. 69:18), 1 s paprsky (tab. 69:19). 1 střep je vytočen z jemně plavené hlíny (tab. 69:16). Většina střepů je vyspělého středohradištnho rázu. Pouze

část střepů se zaoblenými okraji (asi 3 kusy), s neumělou výzdobou (tab. 69:3, 12) a s masivními dny je starohradištního původu a je příměsí z kulturní vrstvy.

V humusu nad obj. 71 bylo nalezeno rameno z železné ostruhy (obr. 18:20) a zlomek železného plechu (i. č. 31 384).

OBJEKT 72 (A 13—51/52); tab. 3:5

Mělká oválná zahloubenina (d 440 cm, š 240 cm, hl 20—25/60—65 cm) se zešikmenými stěnami a vanovitě prohnutým dnem, představující pozůstatek nadzemní stavby. — V tmavé výplni bylo vedle několika drobnějších kamenů 42 kostí, 17 kousků mazanice (z toho 27 jednostranně a 4 oboustranně vyhlazené, 2 okraje a 5 dalších zlomků pekáče, 5 amorfních kousků; nad výplní byl i 1 kus s otisky prutů), zlomek zdobeného přeslenu (tab. 71:11), ohnutá železná skoba (tab. 71:13) a 289 střepů.

Vedle šedého střepu z jemně plavené hlíny z nádoby točené na kruhu a patřícího k okruhu šedé keramiky období stěhování národů (tab. 71:9; XIII:7, 8) jsou ostatní střepy výlučně středohradištní. Jde o hrubě hnětené nezdobené střepy se slabě vyhnutým, zaobleným nebo kuželovitě seříznutým okrajem (tab. 71:6, 7, 12, 15), zlomek hliněného talíře (tab. 71:8), o odsazená, rovná, masivní dna (tab. 71:10, 14). Výjimečně se objevila výzdoba z hrubých, nepravidelně rozmístěných vpichů (tab. 71:5) a otvor sloužící ke stažení prasklé nádoby (tab. 71:12).

OBJEKT 73 (A 14—51/52); tab. 3:3

Nepravidelně oválná mělká jáma (300 × 140 cm, hl 25—40/70—95 cm) se zešikmenými stěnami a s poněkud nerovným dnem. — Výplň obsahovala drobné kameny, 4 kousky mazanice (1 trojúhelníkovitého průřezu, 1 jednostranně vyhlazený, 1 amorfní), 16 kostí a 81 střepů. Ve východní části ležela téměř celá polovina zdobené nádoby (tab. 71:16). Tato nádoba stejně jako další střepy se zaoblenými okraji a s kazetovou výzdobou kombinovanou vpichy (tab. 71:18) a s vlnicemi provázenými šikmými svazky rýh a útržkovitými vodorovnými rýhami (tab. 71:20), střepy s neumělými vlnicemi (tab. 71:19), masivní odsazená rovná dna (tab. 71:17), z nichž na jednom byl důlek (i. č. 32 569) a větší množství hnědavých nezdobených silnostěnných střepů svědčí o starohradištním zařazení objektu.

OBJEKT 74 (A 4—52); tab. 10:3

Nadzemní stavba, z níž se zachovaly 2 oválné skupiny kamenů a archeologických pozůstatků (1 — 90 × 80 cm; 2 — 170 × 60 cm), ležící v humuso-

vité vrstvě 40 cm pod povrchem, na úhlopříčce (JZ-SV) čtverce A 4—52 a kůlová jamka (p 60 cm) na rozhraní čtverců A 4—52 a A 5—52. Část objektu přechází do neotevřené plochy. Zjištěné pozůstatky nemohou říci o rázu objektu nic bližšího; pouze jejich izolovanost, náznak obvyklé orientace a sounáležitost nálezů nasvědčují na souvislost s jedním objektem, patrně nadzemním srubem.

Nálezy zjištěné mezi zmíněnými kameny netvoří uzavřený nálezový celek a lze je pouze využít k všeobecnému chronologickému zařazení objektu. Jsou reprezentovány 91 kostmi, mazanicí trojúhelníkovitého průřezu, bochánkovitým přeslenem (tab. 72:6), 2 kostěnými proplétáčky (tab. 72:4, 5), zlomek obroučky z vědra (tab. 72:2), železným hráněným šídlem (tab. 72:3) a 166 střepy.

Z uvedených střepů se podařilo slepit 2 celé hrnce, a to jeden světlešedý, tvrdě vypálený, zdobený jednoduchými vlnicemi a rýhami a svislými tmavými pruhy (tab. 72:1; XX:1) a jeden zdobený, vytáčený z jemně plavené hlíny (tab. 73:2), a 1 horní část zdobeného engobovaného hrnce (tab. 73:1, XIX:2). Jde o vyspělé středohradištní tvary, k nimž patří i další engobované šikmo seříznuté okraje s vytaženou horní hranou (tab. 72:8, 11; 73:11, 13), střep s okružím (tab. 72:7), šikmo a vodorovně seříznuté a prožlabené okraje (tab. 73:7—10, 14) a zaoblené okraje z jemně plavené hlíny (tab. 73:5, 12). Starohradištní příměsí jsou střepy se zaoblenými okraji a s neumělou vlnicovou výzdobou (tab. 72:10; 73:3, 4, 6). Zvláštností jsou 3 střepy zdobené pásy hřebenových vpichů, z toho jeden i na vnitřní straně okraje (tab. 72:9, 12) a 1 střep tuhový (tab. 72:13), zřejmě též středohradištní. V keramice obj. 74 jsou některé společné znaky s objektem 71 (engobování, šikmo seříznutá okraje s vytaženou horní hranou).

OBJEKT 75 (A 6—52); tab. 11:3

Nadzemní stavba se sochovou oporou střechy, po níž se zachovaly 2 kůlové jamky (jedna rozplizlá se střední částí o p 35 cm, hl 40 cm, druhá o p 40 cm, hl 27 cm) vzdálené navzájem 360 cm (jejich spojnice směřuje od JZ k SV), a kamenná destrukce (na ploše asi 1,5 m^2), pod níž byly zjištěny zbytky ohniště. Ohniště bylo mísovitě zahloubené a vymazané (p 85 cm, hl 5—10 cm); podloží bylo pod ním propáleno do hloubky 10 cm. Vrstva kamenů nalezená nad topeništěm a v jeho okolí nasvědčuje, že bylo obloženo zídkou z kamenů na sucho kladených, případně šlo o rozrušenou kamennou klenbu pece, umístěné přibližně uprostřed obydlí (tab. XI:2, 3).

V humusovité vrstvě nad objektem 75 byly střepy středohradištního rázu. K inventáři objektu byl přiřazen pouze materiál nalezený mezi kameny a pod nimi. Ten je zcela jednotný, i když nebyl nalezen v podmínkách výrazně uzavřeného celku. Sestával z 8 kostí, mazanice (několik kusů jednostranně vyhlazených, 1 s otisky prutů) a 51 střepů. Z nich se poda-

řilo slepit dvoukónický nezdobený hrnec s prstencovitě odsazeným dnem (tab. 74:4), horní část nezdobeného hrnce klasického pražského typu (tab. 74:1), 2 spodní části silnostěnných hrnců (tab. 74:5, 6), 2 silnostěnná rovná dna, z nichž jedno je zdobeno svislým rýhováním (tab. 74:8, 9), slabě vyhnuté, zaoblené (tab. 74:2, 7, 12), šikmo nebo vodorovně seříznuté okraje (tab. 74:3, 10) a 1 fragment s plastickou lištou pod okrajem (tab. 74:11). — Všechny střepy jsou výrazně starohradištní.

OBJEKT 76 (A 7/8—52/53); tab. 36:5

Na rozhraní uvedených 4 čtverců se objevila v hloubce asi 15 cm pod povrchem skupina plochých kamenů o rozměrech kolem 20 × 25 cm, rozložených na přibližně obdélníkové ploše (120 × 180 cm); mezi nimi byly kousky mazanice, střepy a na okraji kry stála celá zdobená nádoba (tab. 75:1; XVI:3). Objekt je zřejmě zbytkem kameny obloženého ohniště nebo pece související s nadzemní stavbou. Podle nádoby a střepů z kulturní vrstvy uvedených čtverců šlo o stavbu středohradištní.

OBJEKT 77 (A 5—52); tab. 37:3

Nepravidelná oválná jáma (p 120 cm, hl 55 cm) se čtvercovitým výběžkem (d 55 cm, hl 15 cm) na jihovýchodní straně, na nějž navazuje kůlová jamka (p 40 cm, hl 20 cm). Stěny jámy jsou zešikmené, dno rovné.

V tmavé výplni bylo nalezeno vedle 4 kostí a amorfního kusu mazanice 32 střepů. Z nich nejvýraznější byl velký střep s neumělou výzdobou (tab. 75:2) a 6 zlomků silnostěnných den s vnitřním zaobleným a prstencovitým rozšířením (tab. 75:5, 6), které vedle silnostěnných nezdobených střepů (1 se zaobleným okrajem — i. č. 32 984) nasvědčují starohradištnímu zařazení objektu. Pouze okrajový vytáčený střep z jemně plavené hlíny (tab. 75:3) a střep se zručně rytou hřebenovou vlnicí (tab. 75:4) jsou pozdější příměsí.

OBJEKT 78 (A 5—52); tab. 37:4

Kruhová jáma (p 110 cm, hl 55/110 cm) kotlovitého profilu, prosekávající na jižní straně okraj jámy 80. — V tmavé výplni byly 4 kosti a 12 střepů, z nichž jeden masivní od dna (i. č. 33 013) by nasvědčoval starohradištnímu zařazení objektu. Ostatní jsou atypické. — Objekt souvisí s dalšími starohradištními objekty (75, 77, 79, 80) v tomto místě.

OBJEKT 79 (A 5—52); tab. 38:1

Kruhová jáma (p 125 cm, hl 45/95 cm) s šikmými stěnami a s rovným dnem. V tmavé výplni bylo nalezeno 20 střepů výrazně starohradištních. Všechny jsou nezdobené, robené v ruce, s kolmými nebo mírně vyhnutými zaoblenými okraji, s masivními, prstencovitě rozšířenými dny (tab. 75:7—10).

OBJEKT 80 (A 5—52/53); tab. 37:4

Oválná jáma (100 × 120 cm, hl 25/75 cm) mísovitého profilu, prosekávající na severní straně okraj objektu 78. — V zásypu se našly 4 střípky, a to 1 z poměrně silnostěnného dna (i. č. 33 042) a 3 další nezdobené, hrubozrnné — všechny zřejmě starohradištní.

OBJEKT 81 (A 21—69/70); tab. 11:2

Nadzemní stavba, z níž se zachovaly v humusu v hloubce 35 cm zbytky ohniště (pece?) v podobě kry z drobných, většinou přepálených pískovcových kamenů, rozložených na ploše 225 × 200 cm. Další kameny byly roztaženy směrem jihovýchodním. Pod nimi se nacházela oválná mísovitá jáma (160 × 100 cm; hl 10 cm). Jestliže kamenná kra i jáma patřily k jednomu čtvercovému objektu, který byl shodně orientován jako ostatní stavby v tomto areálu, pak jeho strana obnášela asi 4,5 m.

Mezi kameny a ve výplni jámy bylo nalezeno 122 kostí, kousky mazanice (1 s otisky prutů), přeslen (tab. 75:12), 2 železné nože (tab. 75:14—15) a 92 střepů. Tyto nálezy netvoří výrazně uzavřený celek, přesto však objekt všeobecně chronologicky charakterizují.

Nejvýraznější je velký střep se šikmo seříznutým okrajem, zdobený hustě rýhami, přes něž jsou načrtnuty vlnice (tab. 75:16), pocházející patrně z téže nádoby jako střepy z obj. 24 a 105 (tab. 92:4), a další úlomky ze čtverce A 13—75 (i. č. 59 479), A 10—72 (i. č. 58 464) a A 7—74 (i. č. 47 190). Charakteristický je též střep blučinského typu (tab. 75:17), římsovitý střep z pórovitého materiálu (tab. 75:20). Ojediněle se objevily vodorovně seříznutý okraj (tab. 75:18) a nahoru vytažený okraj s výrazně naznačeným hrdlem (tab. 75:13). Keramika má středohradištní ráz.

Poloha objektu mezi JZ rameny starší a mladší fáze opevnění nasvědčuje spíše souvislosti s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 82 (A 20/21—68); tab. 15:2

Nadzemní stavba, z níž se zachoval základ zděného západního nároží, jehož ramena naznačují celkovou orientaci stavby (osa JZ-SV) a pruh ka-

menů a kousků malty při východním rohu (tab. IX:2). Základ nároží sestával ze 4—5 vrstev plochých kamenů spojovaných maltou (šířka zdiva 40—45 cm, výška zdiva 42—45 cm; délka SZ ramene 158 cm, délka JZ ramene 130 cm — tab. IX:3, 4); kromě toho byla v bezprostředním okolí část kamenů a malty roztažena pluhem. Hloubka základu naznačuje, že musel mít těžkou a poměrně vysokou nadzemní konstrukci. Výzkum neprokázal, že by u tohoto nároží bylo ohniště, i když situace je tu jinak analogická jako u obj. 37; je však možné, že topeniště bylo orbou zničeno. — Pruh kamenů, kousků malty a mazanice (d 235 cm, š 40 cm) při východním rohu objektu je buď porušeným zbytkem obvodové podezdívky jako u obj. 25 nebo 94, nebo jde o stavební materiál z okolí objektu, zapadlý do žlábku po spodním věnci srubu po zániku stavby. Většina kamenů z tohoto místa byla silně propálená; svědčí buď o tom, že byly původně součástí nějakého otopného zařízení, nebo že se propálily při požáru stavby. — Při kombinaci nároží s pruhem destrukce má objekt shodnou orientaci jako většina ostatních staveb dvorce. Za předpokladu, že roubené stěny přiléhaly z vnější strany k nároží, činila by délka strany srubu asi 4,5 m (plocha kolem 20 m^2).

Objekt 82 zaujímal prakticky celou plochu čtverce A 21—68 a k jeho charakteristice lze použít nálezů z tohoto čtverce. Je to železná hřivna (tab. 75:21) a pouze 14 střepů; z nich 1 s okrajem zaobleným a s obloučkovitými záseky (i. č. 37 986) a 2 další nevýrazně seříznuté s výstupkem na obvodu okraje (i. č. 37 992—3). 1 střípek (i. č. 37 995) nesl stejnou výzdobu jako velký střep z obj. 81 (tab. 75:16). — Tímto materiálem se obj. 82 řadí k mladší fázi opevnění dvorce, což je potvrzeno i stratigraficky tím, že překrývá žlábek po ohradě související se starším palisádovým opevněním.

OBJEKT 83 (A 19/20—69/70); tab. 12:2

Pozůstatky nadzemní stavby jevící se v povrchové humusovité vrstvě 10—15 cm nad podložím jako dvakrát lomený pruh drobných i větších plochých kamenů (na SZ a SV straně) a menší skupina kamenů (v jižní části), jejichž spojnice vytvářejí obdélník o rozměrech 2 × 3,8 m. Pruhy kamenů patrně představují výplň žlábku (v humusu nerozlišitelného), do něhož byl zapuštěn spodní věnec srubu. Poněvadž je bezpečně zjištěn pouze průběh tří stěn (avšak délka jen u jedné) a dvě nároží, lze půdorysné rozměry stavby rekonstruovat buď jako obdélník o výše uvedených rozměrech (plocha 7,6 m^2; není vyloučen ani obdélník, z něhož známe jen rozměr kratší strany), nebo jako čtverec o straně 3,8 m (plocha 14,4 m^2).

V prostoru obj. 83, na rozhraní čtverců A 20—69 a A 20—70, byly v hloubce 40 cm nalezeny masivní železné nůžky (tab. 75:11); v kulturní vrstvě čtverce A 20—70 bylo 12 střepů středohradištního rázu. JZ strana obj. 83 překrývala starší palisádový žlab; tím se objekt řadí k stavbám souvisejícím s mladším palisádovým opevněním.

OBJEKT 84 (A 6—66/67); tab. 2:3; VII:4

Oválná zemnice (420 × 235 cm, hl 70/120 cm) s téměř kolmými stěnami a s nerovným, v podstatě vanovitým dnem. V jižní části jámy byla v hloubce 20 cm skupina do červena opálených kamenů (na ploše 75 × 100 cm), patrně zbytek ohniště vytvořeného v částečně zaplněném objektu. Na SZ straně bylo při dně 5 velkých kamenů, z nichž 3 byly postaveny na hranu.

Ve výplni bylo 201 kostí, rybí šupiny, uhlíky z jilmu habrolistého a z dubu, větší množství mazanice (vedle převahy amorfních kusů 1 zlomek s otisky prutů a s vyhlazeným aversem, 1 jednostranně vyhlazený a 1 kus oboustranně vyhlazený a velmi tvrdě vypálený, takže má ráz tegule), kamenný brousek (tab. 76:6) a 291 střepů.

Kromě 3 střepů starohradištního rázu (zaoblené okraje — tab. 76:2, 3; neumělá výzdoba — i. č. 42 672) má ostatní keramický inventář středohradištní ráz. Podařilo se rekonstruovat 4 horní části zdobených hrnců (tab. 76:1, 4, 5, 7). V okrajových střepech převažují kuželovitě seříznuté; vodorovně seříznutých, prožlabených a dalších variant je podstatně méně (tab. 76:8—19). K torzu hrnce tab. 76:1 patří střep i. č. 44 613 z objektu 99.

Podle lokalizace, inventáře i souvislostí s obj. 99 patří objekt 84 patrně k starší fázi dvorce, není-li ještě starší; podle celkové půdorysné situace byl zřejmě překryt velkou kůlovou stavbou 53, která též souvisí se starší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 85 (A 15/16—67); tab. 38:2

Oválná jáma (120 × 140 cm, hl 80/140 cm) se šikmými stěnami a s rovným dnem. Zásyp byl do hloubky 40 cm hnědý, pak následovala 15 cm silná vrstva žlutavého jílu, pod níž byla asi 20 cm silná vrstva s narůžovělými kameny, 10 kostmi, 5 kusy mazanice (4 jednostranně vyhlazené, 1 zlomek okraje pekáče) a přes 20 střepů, zahrnujících hrubý nezdobený i jemnější zdobený materiál s neumělou výzdobou starohradištního rázu.

Ze střepů se podařilo slepit masivní zdobenou nádobu s plastickou značkou na dně (tab. 76:20). Charakteristický je i masivní nezdobený střep (tab. 76:22), dále zlomky zevnitř zaoblených den (tab. 76:23) a zaoblené okraje (tab. 76:21).

OBJEKT 86 (A 13—78/79); tab. 1:1; VII:1

Čtvercovitá zemnice se zaoblenými rohy a s poněkud zprohýbanými a zešikmenými stěnami o délce 280—320 cm (plocha asi 9 m^2). Mírně zvlněné dno tvořené šedožlutým jílem se nacházelo v hloubce 43/88 cm. Při JZ a SV

stěně, poněkud mimo jejich střed, bylo po kůlové jamce (p 20 cm, hl asi 30 cm). Poloha vchodu se nedala zjistit.

V jižním rohu stála pec (85 × 85 cm, v 30 cm) z drobnějších valounovitých i větších plochých kamenů stmelených hlínou. Ke kamenným stěnám (síla 12–35 cm) přiléhal z vnějšku 13 cm vysoký hliněný výstupek (tab. XII:1). Vlastní topeniště v půdorysu oválné (65 × 33 cm) bylo zahloubeno až 20 cm pod úroveň podlahy; nacházela se v něm popelovitá hlína, kousky mazanice a drobné kameny ze zřícené klenby.

Ve výplni objektu bylo 40 kostí a 39 střepů. Přímo z pece pochází 9 kousků mazanice (vesměs amorfní, pouze 3 kusy jednostranně vyhlazené, snad z pekáče) a uhlíky z dubu. — Ze střepů byla rekonstruována horní část poměrně neuměle zdobeného hrnce z jemně plavené hlíny (tab. 79:1) a část hrnku dokonale zformovaného ze silně ostřeného materiálu (tab. 79:4). Zastoupen je i vodorovně seříznutý okraj (tab. 79:3) a slabě prožlabený okraj (tab. 79:2). Dna jsou převážně klenutá (5), pouze 1 má obvodový výstupek (tab. 79:5). Keramický materiál je rámcově středohradištní, pro přesnější zařazení je poměrně různorodý a nejednoznačný.

Podle celkové situace se zdá, že zemnice 86 souvisí časově se starší fází dvorce, není-li ještě starší (jako obj. 116—118, 127—128).

OBJEKT 87 (A 12/13—79/80); tab. 6; VII:3

Protáhlá lichoběžníkovitá zemnice (d 12 m, š v SV části 5,6—6,5 m, š v JZ části 2—3 m; plocha asi 45 m^2). Celková půdorysná dispozice a rozměry vzbuzují dojem, že šlo o objekt dvouprostorový; severní část byla zhruba čtvercovitá (o straně asi 5,5 m, plocha asi 30 m^2) a jižní část obdélníkovitá (rozměry asi 2—3×5 m; plocha asi 15 m^2). Stěny jsou deformovány sesuvy a na JV straně byly jejich okraje částečně špatně vybrány vzhledem k tmavohnědému zbarvení podloží, které se nedalo odlišit od výplně; teprve o 20 cm hlouběji, kde podloží přecházelo v žlutý jíl, se dala výplň zřetelně oddělit. V zešikmených stěnách byly různé zahloubeniny a výklenky (d 80—180 cm, š 70—150 cm, hl 60—90 cm), z nichž 2 byly ve spojení s ohništi a účel ostatních zůstává nejasný. Dno bylo v jižní obdélníkovité části rovné, s nepravidelnými lavicovitými útvary (š 30—150 cm, v 30—60 cm) při stěnách a nacházelo se v hloubce 80 cm pod úrovní podloží. Hlavní vchod do této části byl patrně na jižní štítové straně, kde část stěny povlovně přecházela v dno; vedlejší vchod mohl být i ze severní čtvercovité části objektu. Dno v severní části objetku bylo různě zprohýbané, všeobecně se však zvedalo od J k S až do úrovně 30 cm pod rovinou podloží. Čtvercovitá část objektu měla patrně samostatný rampovitý vchod v jižním rohu.

V severní čtvercovité části zemnice byla dvě ohniště. Prvé bylo v severním rohu v oválném výklenku (150 × 180 cm, hl 90 cm) vyúsťujícím

do středu objektu a vyplněném popelovitou vrstvou, v níž byly objeveny 3 mazanicové jednostranně vyhlazené plochy (rozměry: 20 × 15 cm, 40 × 20 cm, 60 × 50 cm) umístěné ve dvou vrstvách nad sebou (jedna v hl 20—30 cm, druhá v hl 30—40 cm); původní topeniště bylo tedy dvakrát obnoveno jako vyvýšené. — Druhé ohniště bylo ve východní polovině čtvercovité části objektu a sestávalo z kruhové plochy vyhlazené mazanice (p 100 cm) slabě vyvýšené nad dnem objektu.

Severní čtvercovitá část objektu sloužila jako dílna (snad obývaná) a jižní protáhlá část jako chlév. Svědčí pro to skutečnost, že v severní části byla 2 ohniště a že se dno sklánělo směrem k JZ a nikoliv naopak, takže z protáhlé části nemohlo zatékat do části pracovní (ev. obytné). K domněnce, že jižní protáhlá část sloužila jako chlév, vede fakt, že u dna byla nalezena téměř úplná kostra koně, značná část kostry dalšího většího zvířete (krávy?) a 2 kostry menších zvířat (ovce — koza?) v anatomickém uspořádání. Zvířata patrně zahynula při nějaké katastrofě. Kostra dašího menšího zvířete (psa?) byla vedle jiných zvířecích kostí i v obytné části. Katastrofický zánik objektu je tím pravděpodobnější, že v jeho výplni byly nalezeny zbytky lidské kostry a v místě předpokládaného vchodu do obytné části ležela skrčená kostra, patřící patrně nepohřbenému člověku (ojedinělý hrob 6). Při severní straně čtvercovité části objektu byla objevena ještě další kostra (ojedinělý hrob 7); ta však byla v rituální poloze naznak, umístěna v hrobové jámě, takže v tomto případě šlo o řádný pohřeb. Nepodařilo se však zjistit, zda byl hrob vyhlouben dříve než objekt nebo až po jeho zániku.

Výplň objektu obsahovala vedle 582 kostí (mimo uvedené úplné zvířecí kostry) mazanici (ze 122 kusů 4 s otisky prutů, 44 jednostranně a 1 oboustranně vyhlazený, 2 okrajové a 2 jiné zlomky pekáče, ostatní amorfní), 3 kusy železné strusky, uhlíky z dubu, značné množství amorfních želez, převážně plechů (tab. 78:23—30; koncentrovaly se zejména v JZ části objektu), 8 zlomků obrouček z věder (tab. 78:15—22), 4 zlomky hřebů (tab. 78:5, 31—33), 4 zlomky sekerovitých hřiven (tab. 78:8—11), zlomek průvlečky a oválného rámečku přezky (tab. 78:13, 14), šipky (tab. 78:6, 7), 6 poškozených železných nožů (tab. 78:1—4, 12), přeslen (tab. 77:10) a 302 střepů.

Ze střepů se podařilo slepit širší zdobený hrnec (tab. 77:1) a horní části 3 dalších zdobených nádob (tab. 77:2, 3; 78:34). Nejčastěji jsou zastoupeny okraje kuželovitě seříznuté (tab. 77:9), prožlabené (tab. 77:4) a svisle seříznuté (tab. 77:6, 8), méně již okraje zaoblené (tab. 78:35) a ojediněle okraje složitěji profilované (tab. 78:36—39). Dna mají ve 2 případech obvodový výstupek (tab. 77:5) a asi 15 je klenutých. K výjimečným výzdobným motivům patří hluboce ryté vlnice (tab. 77:8) a hřebenové vpichy (tab. 77:11). Vyskytlo se též 11 střepů z jemně plavené hlíny (tab. 77:12; 78:35), 1 nezdobený tuhový střep (i. č. 50 159) a 1 pórovitý střep (i. č. 43 727). Našly se i 3 červené střepy z nádob antického rázu, z nichž nejvýraznější

je hrdlo z láhve (tab. 77:7; XXIII:1); zda k antickým tvarům patří i fragment ucha (tab. 78:40) nebo zda se jedná o recentní příměs, je nejasné.

Podle keramiky (zejména nádob antických tvarů) i podle toho, že jedna strana objektu je rovnoběžná s mladším palisádovým opevněním dvorce, od něhož je vzdálen necelý 1 m, lze soudit, že objekt souvisel chronologicky s mladší fází dvorce.

OBJEKT 88 (A 9/10/11—77/78); tab. 7:2; VII:2

Protáhlá obdélníková zemnice s obloukovitými kratšími stranami (d 11,75 m, max. š 2,95 m, plocha asi 32 m^2). Stěny přecházely povlovně ve vanovité dno, které se na kratších stranách nacházelo v hloubce 15 cm a směrem ke středu klesalo až na 35 cm. Při JV okapové stěně bylo několik mělkých zahloubenin nepravidelného půdorysu (p 50—140 cm, hl 5—45 cm). Ve výplni, zejména u dna, byly drobnější kameny; některé z nich ležící ve středu objektu byly opálené; výrazné ohniště tu však zjištěno nebylo. Původ těchto kamenů a jejich uplatnění v konstrukci stavby je nejasný. SZ podélná strana objektu přiléhala k žlábku po mladší palisádě; ta zřejmě tvořila SZ stěnu objektu. Po protilehlé okapové stěně se nezachovaly žádné stopy. Zahloubení patrně představuje vyšlapanou nejpoužívanější část objektu.

Výplň obsahovala 236 kostí, kus železné strusky (i. č. 50 830), železné kružítko na rytí kroužků s bodem uprostřed (tab. 79:6), železné šídlo (tab. 79:7), ataši z vědra (tab. 79:9) a zlomek obroučky (tab. 79:8), kostěný proplétáček (tab. 79:10) a 73 střepů. — Keramický materiál je poměrně málo výrazný, obsahuje však okraje vodorovně, šikmo a kombinovaně seříznuté (tab. 79:12—13, 15), zaoblený okraj z jemně plavené hlíny (tab. 79:14), střep s hřebenovou vlnicí a malovanými pruhy (tab. 79:11).

Profilace okrajů, výzdoba i materiál vykazují výlučně středohradištní ráz keramiky. S ohledem na to i na skutečnost, že objekt respektuje mladší palisádové opevnění dvorce, lze předpokládat, že s ním časově souvisí, zejména s koncem jeho funkce.

OBJEKT 89 (B 99—66/67); tab. 9:6

Mělká lichoběžníkovitá jáma (d 400 cm, $š_1$ 180 cm, $š_2$ 70 cm, hl 20/70 cm) se zešikmenými stěnami a s rovným dnem. Ve výplni objektu a zčásti i v humusovité vrstvě nad ním a SV od něj byly rozhozeny kosti a drobnější kameny. Šlo patrně o nadzemní stavbu, z níž se zachovala nejvíce vyšlapaná část.

Ve výplni bylo 29 kostí, uhlíky z dubu a 4 střepy. 1 z nich je tenkostěnný, rýhovaný, na lomu ocelově šedý (tab. 79:16), jiný nese hřebenovou vlnovku

(i. č. 50 667) a další je zlomkem klenutého dna (i. č. 44 207). Všechny jsou výrazně středohradištní.

Objekt leží poblíž východního rohu mladšího palisádového opevnění a patrně s ním časově souvisí.

OBJEKT 90 (A 3—69); tab. 38:3

Kruhová jáma (p 105 cm, hl 60/110 cm) se schodkovitě klesajícími stěnami do hloubky 35 cm, kde se zužovala na průměr 50 cm a odtud její stěny klesaly kolmo do hloubky 60 cm. V úrovni podloží se nad středem jámy nacházela plocha vyhlazené mazanice o rozměrech 20 × 30 cm.

V zásypu jámy byly 4 kosti, brousek (tab. 79:18) a 3 střepy (tab. 79:17) středohradištního rázu.

OBJEKT 91 (B 100—66/67); tab. 4:4

Mělká obdélníková jáma (d 385 cm, š 120 cm, hl 35/85 cm) s šikmými stěnami a s rovným dnem. V zásypu bylo několik drobných pískovcových kamenů, 14 kostí a 9 střepů. — 2 střepy vykazují poměrně složitou úpravu okraje (tab. 79:19,20) a spolu s ostatními méně výraznými (např. dno s obvodovým výstupkem — i. č. 44 227) vykazují středohradištní ráz. — Objekt leží ve východním rohu mladšího palisádového opevnění a je s ním zřejmě současný.

OBJEKT 92 (A 9—79); tab. 38:4

Oválná jáma (d 270 cm, š 80—120 cm, hl 30 cm) s šikmými stěnami povlovně přecházejícími ve vanovité nerovné dno. Výplň byla prolnuta zrnky přepálené hlíny. V jižní části jámy byla kompaktní plocha mazanice a uhlíků o rozměrech 30 × 15 cm, snad pozůstatek ohniště. — Ve výplni se našlo 7 přepálených kostí, kostěný proplétaček (tab. 79:22) a 1 střep středohradištního rázu (tab. 79:21). Objekt 92 respektuje palisádový žlábek, který je rovnoběžný s JV stěnou mladšího palisádového opevnění a tudíž s ním patrně časově souvisí.

OBJEKT 93 (A 4—70); tab. 38:5

Nepravidelně oválná jáma (130 × 100 cm, hl 30/80 cm) se šikmými stěnami a s rovným dnem. Výplň byla bez nálezů. V okolí jámy 93 bylo několik dalších kůlových jamek rozmístěných na obdélníkové ploše, takže není

vyloučeno, zda nebyla součástí nadzemního kůlového domu o rozměrech asi 3 × 4 m. — Střepy nalezené v kulturní vrstvě čtverce (celkem 39) jsou ve své převaze středohradištní.

OBJEKT 94 (A 21/22—65/66); tab. 13:2; VII:5

Nadzemní stavba patrně srubová, jejíž poloha a orientace jsou určeny pruhem lité maltové podlahy a kamenným otopným zařízením. Pruh drobných kamenů zalitých vápennou maltou, orientovaný JZ-SV, byl široký 83 cm a dlouhý 245 cm; přímo na něj navazovaly na sucho kladené větší kameny (d 20—30 cm) v délce 155 cm, které souvisely s konstrukcí otopného zařízení; takto byla bezpečně vymezena JV strana objektu v celkové délce 400 cm. Na vnějším okraji pruhu podlahy (jak na SV, tak na JV straně) je patrné, že přiléhal k dřevěné stěně, poněvadž jsou na něm otisky plochých dřev. — Okraj pruhu lité maltové podlahy určuje i směr SV stěny objektu a JZ stěna je zachycena v délce 220 cm okrajovou linií nasucho kladených kamenů souvisejících s otopným zařízením. Délka SV a JZ stěny však zůstává nejasná a tím i přesná lokalizace SZ stěny. Částečně je její poloha a zároveň severní roh naznačen skupinou kamenů (na ploše 145 × × 110 cm), která překrývá mladší palisádový žlábek. Tyto kameny svou velikostí a přepálením odpovídají kamenům v okolí ohniště 94, avšak na své místo mohly být přemístěny druhotně orbou apod. Nelze tedy jednoznačně rozhodnout, zda obj. 94 přiléhal k mladšímu palisádovému opevnění nebo již překrýval jeho pozůstatky. V případě že k mladšímu palisádovému opevnění přiléhal, pak jeho rozměry činily 400 × 360 cm. — Vnitřní okraj lité maltové podlahy a skupina kamenů při severním rohu i na JZ straně se částečně propadaly do převrstveného obj. 98.

V jižním rohu objektu bylo umístěno otopné zařízení sestávající z kamenné úpravy (místy jsou na kamenech přilnuty kusy malty) zaujímající plochu 170 × 180—220 cm (tab. XII:3). Vlastní topeniště bylo od obou stěn objektu vzdáleno 60—70 cm a bylo zapuštěno do země (pod úroveň lité maltové podlahy). Naspodu a po stranách bylo vyloženo velkými silně propálenými kameny a mělo tyto rozměry: d 50—75 cm, š 42 cm, hl 45 cm. Nelze jednoznačně rozhodnout, zda topeniště bylo překryto kamennou klenbou a mělo tudíž charakter pece nebo mělo jen zvýšené postranní zídky jako u obj. 25 a 37 a bylo případně kombinováno s dymníkem.

Nálezy z objektu netvoří bezpečně uzavřený nálezový celek. Lze k němu s jistou pravděpodobností přičíst jen to, co bylo v úrovni jeho podlahy a ve výplni ohniště. Materiál nalezený ve vrstvě pod úrovní podlahy (byla prokopána do hloubky až 70 cm) mohl patřit k výplni obj. 98. K nálezům z obj. 94 bylo přiřazeno 63 kostí, uhlíky z dubu, kostěná brusle (tab. 79:23) a 46 střepů. Všechny mají vyspělý středohradištní ráz, okraje vodorovně seříznuté (tab. 79:25,28) nebo složitěji profilované (tab. 79:27; tento střep

byl potřísněn maltou zřejmě při stavbě podezdívky objektu). Šikmo seříznutý okrajový střep (tab. 79:26) lze slepit se střepem z obj. 98 (i. č. 44 857)). Zvláštností je tvrdě vypálený střep se šikmými záseky a rýhami (tab. 79:24), který má analogie v obj. 20 (tab. 47:11) a 29 (tab. 53:6). Ve výplni ohniště bylo klenuté dno s vtlačenou kruhovou značkou s otiskem látky uvnitř (i. č. 50 693); z výplně objektu pochází ještě další zlomek dna s náznakem otisku osy kruhu (i. č. 44 318).

Ze stratigrafické situace ani z inventáře nelze bezpečně rozhodnout, zda objekt souvisel až s mladším palisádovým opevněním nebo vznikl již ve starší fázi dvorce.

OBJEKT 95 (A 21—66/67); tab. 11:1; IX:5

Pozůstatky nadzemí stavby, patrně srubové, jejíž poloha a rozměry jsou přibližně dány vrstvou rozhozených plochých kamenů (velikost 10 × 30 až 25 × 30 cm, 20 × 40 cm) zčásti opálených, zčásti pokrytých maltou. Vrstva kamenů se nacházela v hloubce 15—20 cm pod dnešním povrchem na vodorovně upravené ploše (terén od něj klesal směrem na JV a JZ). Půdorysně byla stavba nejvýrazněji vymezena na SZ a SV straně, kde ji od obj. 94 a 25 oddělovala hlinitá plocha bez kamenů v šíři 110 a asi 200 cm; též na JZ straně směrem k objektu 96 byla v podstatě prázdná plocha v šíři 110—150 cm, obsahující jen drobné kousky mazanice a ojedinělé drobnější kameny. Z této skutečnosti i z celkové situace v daném úseku sídliště lze soudit, že objekt byl orientován stejně jako ostatní tamnější stavby a měl přibližné rozměry 400 × 450 cm.

Kameny vymezující obj. 95 souvisely patrně zčásti s podezdívkou a podlahou, převážně však s destruovaným otopným zařízením vybudovaným z kamenů na maltu. Většina kamenů je totiž do červena propálená, některé jen na jedné straně (na hranách), jiné ze všech stran a naskrz. Otopné zařízení, případně jeho ochranná zídka nebyla zahloubena (jako u obj. 37,82,94), takže jeho polohu uvnitř objektu nelze bezpečně stanovit. Pouze podle polohy několika velkých bočně opálených kamenů lze s jistou pravděpodobností soudit, že otopné zařízení stálo uprostřed objektu.

Při začišťování kamenů v obj. 95 byly nalezeny kosti a přes 70 střepů (další byly již v povrchové vrstvě jak nad obj. 95, tak nad obj. 94). Nálezy z objektu nepředstavují uzavřený celek, ale lze je spíše označovat jako součást materiálu z komplexu nadzemních objektů s kamennými podezdívkami (25, 96, 97, 94), s nimiž je obj. 95 současný. — Ze střepů se podařilo slepit štíhlou zdobenou nádobu (tab. 80:2) a horní část hnědého zdobeného hrnce (tab. 80:1). Z okrajů jsou zastoupeny kuželovitě a kolmo seříznuté, z nichž 1 má na seříznuté plošce plastickou lištu (tab. 80:3—5). Většina střepů je silně ostřena pískem, velmi málo je jich z jemně plavené hlíny (3 kusy) a ojedinělý zlomek je z pórovitého materiálu.

OBJEKT 96 (A 21/22—66/67); tab. 17

Z nadzemí stavby, která ležela na mírném svahu sklánějícím se k SZ a JZ, se zachovaly v hloubce asi 30 cm dva pruhy drobných kousků mazanice, orientované JV-SZ (široké 40—80 cm avšak hlavní nahuštění mělo šířku jen 10—20 cm), a oválná plocha propáleného hliněného výmazu o rozměrech 170 × 110 cm. Severovýchodní pruh kousků mazanice byl dlouhý asi 5 m a na severním konci na něj navazovala asi 2 m dlouhá plocha prosycená kousky mazanice a rozplizlá do šíře až 160 cm. Celkově tyto zbytky mazanice naznačovaly v délce asi 7 m průběh SV stěny objektu, která byla patrně pletená a omazaná hlínou. Rovnoběžně se SV stěnou se ve vzdálenosti 120—150 cm jižněji táhl další pruh kousků mazanice dlouhý jen 200; mezi oběma pruhy s mazanicí byly na ploše 140 × 140 cm rozhozeny drobnější i větší kameny (d 10—20 cm) většinou silně propálené, takže lze soudit, že v tomto místě stálo otopné zařízení, jehož typ nelze blíže určit. — Mazanicový estrich částečně překrývající žlábek po starší palisádě mohl být buď dalším ohništěm nebo zachovanou částí vypalované podlahy (jako u obj. 24). — Objekt tedy zřejmě souvisel až s mladším palisádovým opevněním. Nicméně JZ rameno starší palisády překračoval jen nepatrně (asi o 1 m jižněji byl již obj. 97), takže šířka objektu činila asi 400 cm.

Nálezy z prostoru obj. 96 nepředstavují uzavřený celek; lze je spíše označovat za součást materiálu z komplexu nadzemních objektů s kamennými podezdívkami, z nichž je materiál navzájem promíšen. Celkem tu bylo nalezeno (včetně obsahu kulturní vrstvy čtverce A 22—67) na 80 kostí, 80 vzorků mazanice (vesměs amorfní kusy, 1 s otisky prutů, 2 jednostranně vyhlazené), uhlíky z dubu a borovice, kostěný proplétáček (tab. 80:18) a na 120 střepů. K drobným nálezům souvisejícím s obj. 96 lze přičíst železnou úchytku s kruhovitě roztepanými konci (obr. 22:20). — Ze střepů se podařilo slepit horní část zdobeného lahvovitého hrnce (tab. 80:14; XVII:4); další větší zdobený fragment (tab. 80:17) šlo slepit se střepem z obj. 98 (i. č. 45 071). Variabilita okrajů keramiky z obj. 96 je značná: zaoblené, kuželovitě a vodorovně seříznuté, prožlabené a kombinované (tab. 80:6 až 17). Některé ovšem mohou být starší než obj. 96.

OBJEKT 97 (A 22/23—68); tab. 14; IX:6

Silně porušené pozůstatky nadzemní stavby, patrně srubové, z níž se v hloubce asi 5 cm pod povrchem zachovala kra z drobných kamenů, hrubé malty a dále ohniště. Z destrukční kry na SV straně vynikal nepříliš zřetelně pruh podlahy z drobných kamenů zalitých maltou (š 90—100 cm, d 300 cm), náznakově se lomící směrem k jihu.

K pruhu kamenů zalitých maltou přiléhalo z jihu ohniště obložené velkými plochými kameny (d až 40 cm), zaujímající celkovou plochu asi 120 × 120

cm (tab. XII:5). Opálené hrany kamenů vymezovaly vlastní topeniště o rozměrech 55 × 75 cm vyplněné tmavou popelovitou hlínou v síle asi 10 cm; bylo v ní několik střípků a silně propálené drobné kameny. Ústí topeniště obrácené k JZ bylo volné. Poněvadž objekt byl narušen orbou, není vyloučeno, že kolem topeniště byla původně postavena vyšší zídka z nasucho kladených kamenů (jako u obj. 25, 37 aj.) nebo šlo vůbec o uzavřenou pec. Hrudky přepálené hlíny severně a severozápadně od ohniště mohly být zbytky hliněného pojiva nebo vnějšího výmazu obvodové zídky (případně klenby pece). Otopné zařízení bylo odstaveno od předpokládaných stěn stavby.

Nálezy z prostoru obj. 97 netvoří uzavřený celek, ale lze je chápat jako součást nálezů z okolních nadzemních staveb. Vedle 4 kostí a kostěného proplétáčku (obr. 17:5), 20 kousků mazanice (1 oboustranně vyhlazený, ostatní amorfní), zlomku hliněného ovaloidního závaží (i. č. 44 444) a 16 střepů sebraných přímo při čištění kamenné destrukce obj. 97 patří zřejmě k tomuto objektu i převážná část nálezů z kulturní vrstvy čtverců A 22—68 a A 23—68 (kolem 220 střepů a 11 vzorků mazanice, z toho 1 trojúhelníkovitého průřezu).

Z uvedených střepů lze kresebně rekonstruovat zdobenou slídnatou nádobku s plastickou značkou na dně (tab. 80:19). Dále zde byly 2 střepy slepitelné s částí nádoby z obj. 96 (tab. 80:14) a kolmo seříznutý okrajový střep s rýhami na vnitřní straně ústí (tab. 80:30), který šel slepit ve větší část nádoby se střepy ze čtverce A 11—74 a A 16—77 (tab. 100:11), dále prožlabený okrajový střep (tab. 80:21), na nějž navazoval střep z obj. 96 (tab. 80:16). Šikmo seříznutý zesílený okraj (tab. 80:28) patří patrně k stejným střepům z obj. 116 (tab. 97:2) a 118 (tab. 98:1). Nad šikmo (tab. 80:19, 23,28,29) a kolmo seříznutými (tab. 80:24,27,30) a zaoblenými okrajovými střepy (tab 80:25) převažují střepy s prožlabenými okraji (tab. 80:20—22).

Objekt 97 převrstvoval menší jámu 99, jejíž inventář se výrazně neodlišoval od nálezů z obj. 97. Není vyloučeno, že obj. 99 byl pouze sklípkem k obj. 97.

OBJEKT 98 (A 21/22—65/66); tab. 4:3; VII:5

Přibližně čtvercovitá zemnice (350 × 350 cm, hl 120—140/180—200 cm) s převážně kolmými a místy se zešikmenými stěnami a s prohnutým dnem, rozlišená až v hloubce 60—70 cm pod dnešním povrchem, pod nadzemním objektem 94. Obrys zemnice nebylo možné přesně zjistit, neboť zasahoval pod pruh lité maltové podlahy a ohniště obj. 94. V severním rohu obj. 98 bylo ohniště o průměru 60 cm, obložené kameny a vyplněné sazovitou hlínou, kostmi a uhlíky. Konstrukční prvky stavby se nepodařilo zjistit.

Výplň zemnice byla prolnuta kameny, jejichž poloha naznačovala postupné zapadání do jámy při jejím zaplňování; též části lité maltové pod-

lahy a ohniště obj. 94 se zčásti propadaly do obj. 98. Zásyp objektu byl zvrstven, přičemž jednotlivé vrstvy mimo tmavou nad dnem byly ve středu objektu prohnuty a dosahovaly zde největší síly, zatímco k okrajům se vykliňovaly. Tmavohnědá povrchová vrstva byla silně prolnuta uhlíky ve spodní části, pak následovala žlutavá vrstva, pod ní světlešedá vrstva, dále mastná černá vrstva s uhlíky a konečně tmavošedá spodní část výplně též s četnými uhlíky. Zejména nejspodnější a nejsvrchnější vrstva obsahovala kameny, přičemž na některých byla přilnutá malta. Všechny vrstvy obsahovaly nálezy; nálezy z horní vrstvy však nemusely s objektem 98 souviset.

Inventář objektu není bezpečně uzavřeným celkem. Přesto je však většina nálezů jednotná a vykazuje jisté odchylky proti inventáři stratigraficky mladších objektů. Z výplně bylo vyzvednuto 229 kostí, 3 amorfní kusy mazanice, 13 uhlíků z dubu, 2 železné objímky (tab. 84:20), zlomek obroučky z vědra (tab. 84:22), 2 poškozené kostěné proplétáčky (tab. 84:21,23) a 616 střepů.

Ze střepů byly rekonstruovány 2 celé a 7 větších částí nádob. Většina z nich byla velkých rozměrů, tenkostěnná, z drsného písčitého materiálu, velmi tvrdě vypálená, šedohnědých a ocelově šedých odstínů, s prožlabenými, vodorovně nebo šikmo seříznutými okraji a s bohatou zručně rytou výzdobou hřebenových vlnic a rýh (tab. 81:1, 8, 4, 82:1—3; 83:2; XX:2; XXI:1, 2). Stejný ráz měly i některé drobnější střepy (tab. 84:2, 4, 8, 10 až 12, 14, 15, 17, 18). Naproti tomu velký hrnec zdobený jednoduchou vlnicí a rýhami, s plastickou značkou na dně (tab. 83:1; XIX:1) byl z pórovitého materiálu s povrchovou engobou. Jiný ráz (hrubší písek, trocha slídy v hlíně) měl spodek hnědavého hrnce zdobený spirálou (tab. 81:2). Materiálově a povrchovou úpravou je mu blízká horní část hrnce zdobeného hřebenovými vlnovkami a rýhami (tab. 81:5). Vyskytly se i střepy ze 2 nádob z jemně plavené hlíny (tab. 83:3, 4). Zvláštností je část nápadně lehké, zřejmě přepálené nádoby z drsného materiálu a s neumělou výzdobou (tab. 83:7). Neobvyklá je část nádobky s prožlabeným vnitřkem ústí(tab. 81:4) a zdobený střep s několikanásobně vyhraněným okrajem (tab. 84:5). Vedle zmíněné značky na celé nádobě se vyskytly na 2 dnech paprsčité značky (tab. 83:5; 84:6). Pásy hřebenových vpichů se vyskytly pouze na 1 střepu (tab. 84:9). 2 zdobené střepy (tab. 84:3, 7) jsou patrně příměsí ze starší kulturní vrstvy.

Některé střepy šly slepit v jeden celek se střepy z jiných objektů. Tak střep tab. 83:6 souvisí se střepy z obj. 96 (tab. 80:17), střep tab. 84:1 se střepem v obj. 99 (tab. 85:4), masivní střep tab. 84:16 lze slepit se stejnými střepy z obj. 20 (tab. 48:8) a 29 (i. č. 17 053), ke střepu tab. 84:2 patří nejen řada dalších střepů z obj. 98, ale lze k němu přilepit i střep i. č. 44 304 z obj. 94. K horní části hrnce tab. 83:2 patří střep i. č. 44 305 z obj. 94. Střep tab. 84:8 lze slepit se střepem z obj. 29 (tab. 53:13, stejně jako k nádobě tab. 81:1 byl přilepen střep z obj. 29 (tab. 52:11). Střep tab. 84:15 patří k stejné nádobě jako střep z obj. 105 (tab. 92:15). Tato pozorování svědčí, že některé ze střepů se dostaly do výplně objektu ze starší kulturní vrstvy, jiné uka-

zují na časové souvislosti jednotlivých objektů (98, 29, 99), jiné na to, že střepy z nádob používaných v obj. 98 se dostaly do výplně mladších objektů.

Z okrajů výrazně převažují prožlabené (20), na druhém místě jsou kolmo seříznuté (12), po 6 kusech zastoupeny vodorovně a šikmo seříznuté, vzácné je nálevkovité seříznutí a zaoblení (po 2 kusech) a ojedinělé jsou zvláštní varianty. Z dostatečně velkých úlomků den (11) je převaha klenutá (9), 1 rovné a 1 s obvodovým výstupkem.

Ze stratigrafických pozorování souvisejících s objektem 98 nutno ještě uvést, že žlábek po mladší palisádě probíhal těsně podél objektu 98, avšak neprotínal jej. Méně jasný je vztah obj. 98 k žlábku po ohradě související se starším palisádovým opevněním a k obj. 29.

OBJEKT 99 (A 21/22—65/66); tab. 39:1

Oválná jáma (200 × 140 cm, hl 45/120 cm) s šikmými stěnami plynule přecházejícími ve vanovité dno. V JZ části dna byla skvrna sazovité hlíny s přepálenými kostmi. Výplň objektu se začala rýsovat již v humusovité vrstvě pod úrovní podlahy obj. 97 (který byl v superpozici) tmavějším zbarvením, kousky mazanice, zapadlými kameny a kusy malty. Jak se ukázalo na kontrolním bloku, propadal se tento materiál do výplně obj. 99 postupně z obj. 97. Pod nejsvrchnější vrstvou byla totiž čočka světložluté jílovité hlíny, která zřejmě vznikla při planýrce terénu před stavbou obj. 97 a teprve pod ní byla původní výplň obj. 99, vzniklá zčásti v době jeho používání, zčásti splachy z okolí bezprostředně po jeho zániku.

Vlastní výplň objektu obsahovala 116 kostí, uhlíky z dubu, drolivé oranžové kousky mazanice a 129 střepů. Výrazný je ocelově šedý střep s vodorovně seříznutým okrajem (tab. 85:1), k němuž patří i klenuté dno se stopami po odřezávání (i. č. 44 454/1). Vodorovně seříznuté střepy (např. tab. 85:7) jsou v převaze (7); další početnější skupinou jsou šikmo seříznuté, někdy mírně prožlabené okraje (4), jejichž reprezentantem je horní část zdobeného očazeného hrnce (tab. 85:5) a část hrnce s plastickým výstupkem na hrdle (tab. 85:8). Středohradištní ráz má i střep se zaobleným okrajem a miskovitě prohnutým ústím (tab. 85:4), který patří k nádobě z obj. 98 (tab. 84:1). Ojedinělé jsou střepy s prožlabeným (tab. 85:2), s nálevkovitě seříznutým (tab. 85:6), s vodorovně a kolmo upraveným okrajem (tab. 85:3). Zlomky den jsou výlučně klenuté a na 2 jsou vtlačené kruhové značky (i. č. 44 512, 44 697). Střep i. č. 44 613 lze přilepit k horní části hrnce z obj. 84 (tab. 76:1). Střep i. č. 44 607 je silně pórovitý.

Přestože obj. 99 je převrstven objektem 97, vykazuje velmi vyspělý velkomoravský materiál a časový odstup mezi nimi je nepatrný.

OBJEKT 100 (A 16/17—73); tab. 9:4

Nepravidelná jáma v podobě písmene L (d 270 cm, š 240 cm, hl 15—40/60 až 85 cm) sestávající ze SZ mělčí ledvinovité části (hl 15 cm) přecházející stupněm v JV hlubší část (hl 30—45 cm). Stěny v obou částech byly zešikmené a plynule přecházely v rovné dno; pouze na JZ straně vynikal asi 10 cm hluboký a 30—45 cm široký stupeň. Výplň objektu se v šedožlutém podloží poměrně špatně odlišovala; prozrazovaly ji vedle poněkud tmavšího zbarvení jen ojediněle čnějící kameny a kůstky. Asi ve středu hlubší části byla ve výplni skupina kamenů se střepy a kostmi a s úplnou nádobkou obrácenou dnem vzhůru. Ve dně objektu se výrazně rýsoval tmavý pruh výplně žlábku po starší palisádě, kterou obj. 100 porušoval, což nasvědčuje jeho souvislosti s mladší fází dvorce. — Asi 100 cm východně a 20 cm západně od objektu bylo po jedné kůlové jamce (p_1 30 × 45 cm, hl_1 10 cm; p_2 60 × 40 cm, hl_2 20 cm), o nichž nelze vyloučit, že souvisely s přestřešením objektu.

Ve výplni objektu bylo 105 kostí, uhlíky z dubu, amorfní kusy mazanice, 2 zlomky brusu (tab. 85:18), zlomky 2 ataší z vědra (tab. 85:19, 20), zlomek železného plechu (tab. 85:21), zdobený miskovitý hrnek s plastickou značkou na dně (tab. 85:17) a 62 střepů.

Zvláštností je rýhovaný střep s ovaleným okrajem (tab. 85:9), jinak jsou běžné okraje prožlabené (4 kusy — tab. 85:10, 11, 23), z toho 1 z jemně plavené hlíny (tab. 85:14), vodorovně seříznuté (2) reprezentované horní částí hrnce zdobeného záseky mezi vodorovnými rýhami (tab. 85:13) a šikmo seříznutý římsovitý okraj (tab. 85:15). Na jednom zlomku dna je plastická značka čtverce s úhlopříčkami (tab. 85:22). Bohatě zdobený střep (tab. 85:16) lze slepit s dalšími 4 střepy ze čtverce A 17—73 a nevyobrazený střep i. č. 50 871 lze slepit nejen se střepem i. č. 60 394 ze čtverce A 17—73, ale i se střepy i. č. 52 719/1—2 z obj. 122. V zásypu byl též 1 pórovitý střep i. č. 51 806.

Vcelku má keramický inventář obj. 100 vyspělý středohradištní ráz a tvoří uzavřený celek. To je v souladu s uvedenou stratigrafickou situací objektu.

OBJEKT 101 (A 17—72/73); tab. 39:5

Oválná jáma (d 310 cm, š 80—130 cm, hl 42—55/87—100 cm) s šikmými stěnami přecházejícími podél delších stěn stupňovitě v dno skloněné k JZ. Ve dně byly 4 kůlové jamky (p 13—20 cm, hl 12—17 cm), z nichž 3 ležely na podélné ose a mohly souviset s opěrným systémem střechy. — Objekt porušoval žlábek po starší palisádě dvorce, který zasahoval ještě 15—35 cm pod dno objektu.

Ve výplni objektu bylo 95 kostí, 4 kusy jednostranně vyhlazené mazanice,

uhlíky z dubu, zlomek eneolitické sekerky (tab. 86:5), železná šipka (tab. 86:6), železné šídlo (tab. 86:7), zlomek nože (obr. 20:18) a 123 střepů. — Ze střepů byla slepena horní část zdobeného hrnce se složitě profilovaným okrajem (tab. 86:1) a horní polovina dalšího zdobeného hrnce z jemně plavené hlíny (tab. 86:2). Ojediněle jsou zastoupeny vodorovně seříznuté (tab. 86:4) a miskovitě prohnuté, mírně prožlabené okraje (tab. 86:3). Vedle okrajů svědčí klenutá dna a zručně provedená výzdoba střepů o vyspělém středohradištním rázu tohoto objektu, což je potvrzeno i jeho časovou souvislostí s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 102 (A 17/18—71/72); tab. 12:1

Nadzemní stavba patrně s pletenými stěnami v rámové konstrukci, z níž se zachovala podezdívka dvou na sebe navazujících stěn. Na SV straně byla podezdívka (d 600 cm, š 40—70 cm) z velkých plochých pískovcových kamenů (d 20—40 cm), na JV straně byla ve stejné délce a šíři naznačena pruhem tmavé hlíny s rozhozenými drobnějšími kameny. Tím jsou naznačeny půdorysné rozměry objektu: 6 × 6 m. Při východním rohu byly rovnoběžně s JV stěnou rozloženy 2 skupiny kamenů vzdálené od JV stěny objektu asi 1 m a navzájem asi 50 cm (snad byly oporou přístěnku). Přibližně uprostřed objektu byla kůlová jamka (p 30 cm, hl 20 cm) s kolmými stěnami a se zaobleným dnem; je snad stopou po soše opírající hřebenovou vaznici střechy nebo centrální oporou stanové střechy.

Pro dataci objektu lze s jistou rezervou využít nálezy zjištěné mezi kameny podezdívky a v kulturní vrstvě na jeho vnitřní ploše. Tyto nálezy ovšem netvoří uzavřený nálezový celek. Patří k nim 9 kostí, 7 kousků mazanice (z toho 4 s jednostrannými otisky prutů a s hladkým reversem), zlomek nože (tab. 87:12), zlomek rukojeti vědra (tab. 87: 13), železná tyčinka (i. č. 51 146) a 77 střepů.

Ze střepů byl rekonstruován téměř úplný profil velké zdobené nádoby (tab. 87:2) a horní část zdobeného hrnce ze silně ostřeného materiálu (tab. 87:1). Převažují vodorovně seříznuté okraje (4 — tab. 87:3, 10, 11), za nimi následují kuželovitě seříznuté okraje (3 — tab. 87:1, 6, 8) a nechybějí ani složitější profilované kusy s prvky prožlabení (tab. 87:4, 5, 9). — Střep tab. 87:5 patří profilací okraje a rázem výzdoby k nádobám zjištěným v obj. 96 (tab. 80:14) a v obj. 101 (tab. 86:1). Střep tab. 87:8 patři zřejmě ke střepu z obj. 100 (tab. 85:12). Několik střepů bylo z jemně plavené hlíny (tab. 87:3, 10).

Střepy vykazují vyspělý středohradištní ráz, což je v souladu s tím, že obj. 102 překrýval žlábek po starší palisádě a souvisel tedy s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 103 (A 18—73/74); plán 1

Nadzemní stavba, z níž se v kulturní vrstvě nad podložím zachovala pouze tmavší, 10 cm silná skvrna, roztažená do šířky 380 cm a délky až 550 cm, z níž vyčnívaly ojedinělé kameny, střepy a kosti. V blízkosti této skvrny byla ve čtverci A 18—74 kůlová jamka (p 25 cm, hl 45 cm). Skvrnou probíhal žlábek po mladší palisádě dvorce, není však zcela jasné, zda ji protínal. Šlo zřejmě o slabě zahloubený objekt, jehož obrysy byly orbou zcela zničeny a jehož inventář byl roztažen v kulturní vrstvě.

K inventáři objektu, který netvoří uzavřený nálezový celek, patří 15 kostí, 7 kousků mazanice (z toho 1 kus s otisky prutů a 4 kusy jednostranně vyhlazené), rameno železných nůžek (tab. 86:8) a 63 střepů. — Střepy jsou vesměs drobné, silně rozdrcené. Charakteristické jsou exempláře zdobené jednoduchými vlnicemi a rýhami (tab. 86:9, 10), vodorovně seříznuté okraje (2 — tab. 86:12), složitější profilované a slabě prožlabené okraje (tab. 86:11, 13). Jsou zastoupeny i 3 střepy z jemně plaveného materiálu a 1 pórovitý střep (i. č. 51 215). Střepy vykazují středohradištní ráz.

Objekt 103 snad souvisel se starší fází opevnění dvorce, není však vyloučeno ani dřívější či pozdější zařazení.

OBJEKT 104 (A 20—71/72); plán 1

Z nadzemní stavby se zachovalo velké množství mazanice s otisky prutů rozptýlené v kulturní vrstvě v hloubce 30—40 cm pod povrchem, na ploše asi 25 m^2. Přesnou polohu stěn a orientaci objektu nebylo možné zjistit. Lze předpokládat, že stavba měla pletené stěny v rámové konstrukci omazané hlínou; rozměry a orientace patrně odpovídaly běžným zvyklostem na tomto sídlišti. S objektem asi souvisela oválná jáma (d 120 cm, š 60 cm, hl 35 cm) se šikmými stěnami a s rovným dnem.

Mezi 177 sebranými kusy mazanice souvisejícími s obj. 104 byl vedle 91 kusů amorfních 4 kusy trojúhelníkovitého průřezu, 61 kusů s otisky prutů (přičemž asi u poloviny byl revers hladký, u druhé poloviny amorfní) a 21 kusů jednostranně vyhlazených. Toto složení mazanice by odpovídalo použití roubené a pletené techniky.

Mezi mazanicí bylo nalezeno pouze 8 střepů, což by ukazovalo na hospodářský charakter objektu, u něhož nevznikal kuchyňský odpad. Jsou mezi nimi silně otřelé tvrdě vypálené střepy (tab. 86:14, 19), vytáčený střep z jemně plavené hlíny (tab. 86:18), střep s výzdobou blučinského typu (tab. 86:15) i pórovitý střep s kolmo seříznutým okrajem (tab. 86:20). Slabě prožlabené, jednoduše či složitější profilované okraje (tab. 86:16, 17) jsou pro inventář obj. 104, který netvoří uzavřený celek, typické. Celkově odpovídá tato keramika vyspělé středohradištní fázi, což odpovídá pravděpodobné souvislosti objektu s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 105 (A 7/8–72/73/74); tab. 8; VI:1

Zemnice lichoběžníkovitého tvaru (d 870 cm, š 780 cm, plocha asi 65 m^2); nepravidelnost obrysu byla způsobena hroucením stěn po zániku stavby. Stěny byly místy kolmé, místy poněkud zešikmené. Dno se nacházelo v průměrné hloubce 30–60 cm; bylo značně nerovné. Ve východní části objektu byla hluboká oválná jáma (330 × 130 cm, hl asi 120 cm) se stěnami místy kolmými až převislými, jinde šikmými. Jáma funkčně souvisela s dvěma hliněnými pecemi umístěnými s SV rohu objektu, vzdálenými navzájem asi 80 cm a obrácenými ústím k jámě. Mezi pecemi byla nepravidelná bělošedá popelovitá kra (85 × 40 cm, síla 5 cm). Na protilehlém okraji jámy (v JV rohu zemnice) bylo nápadné seskupení odpadků (střepů, kostí aj.) patrné již nad úrovní podloží; na toto místo byl zřejmě odpad z jámy občas vyhrnován. Na obvodu zemnice byly zachyceny 4 kůlové jamky, z nichž dvě ležící na ose objektu (severní p 28 cm, hl 22 cm; jižní p 55 cm, hl 15 cm) jsou patrně pozůstatkem po sochách nesoucích hřebenovou vaznici střechy. Rampovitý vchod byl patrně při jižní štítové stěně.

Pec I ležela na severním okraji zemnice v hloubce 45–50 cm. Zachovalo se z ní jen dno a část hliněných stěn. Půdorys pece byl téměř kruhový (118 × 110 cm), její dno se mírně svažovalo od stěn ke středu a hlavní spád šel směrem JJZ, kde dno přecházelo v 15 cm dlouhý a 30 cm široký výběžek tvořící ústí pece. Dno bylo vymazáno asi 3 cm silnou vrstvou propálené mazanice; pod ní byla vrstva nevelkých kamenů mocná asi 10–12 cm. Na severní a západní straně přecházelo dno v mazanicové boční stěny pece zachované až do výše 15 cm a silné asi 2 cm; byly na nich dobře patrné stopy po modelujících prstech. Písek za mazanicovou stěnou byl propálen do červena v síle asi 10 cm. Zakřivení bočních stěn pece naznačuje přechod v klenbu.

Pec II ležela v SV části zemnice a zasahovala 33 cm pod její obvodovou stěnu. Její půdorys byl slabě oválný (100 × 120 cm); na západní straně vybíhala v ústí dlouhé asi 40 cm, široké naspodu 35 cm, výše až 50 cm. Dno vymazané jílem a do bělošeda vypálené mírně klesalo směrem k ústí; pod mazanicovou vrstvou dna (síla 2–3 cm) byly dvě vrstvy drobných kamenů (síla asi 20 cm). Stejně i výmaz stěn byl místy podložen plochými kameny. Stěny pece se zachovaly na severní a jižní straně až do výše 13 cm. V místech, kde byla pec zapuštěna do stěny zemnice, se zachovala značná část klenby. Klenba byla poměrně nízká: v zachované části v délce 120 cm měla největší výšku 30 cm a prodloužením křivky zaklenutí nad střed pece by se dosáhlo největší výšky asi 50 cm. Nad kopulí pece byla hlína propálena v síle asi 10 cm do červena. Nad okrajem pece se vně objektu rýsovala na podloží jamka (p 30 cm, hl 36 cm) vyplněná třemi kameny (1 zlomek žernovu) a dosahující až klenby pece; nelze vyloučit, že tu šlo o průduch, jímž z pece odcházel kouř.

Obě pece byly tedy v podstatě stejného typu a stejných rozměrů. Fungo-

valy buď současně, nebo v krátkém časovém intervalu za sebou. Jáma ve východní části objektu sloužila u obou k vyhrnování popela, snad i k uskladňování paliva, a zřejmě i usnadňovala obsluhu pecí.

Tmavošedá výplň objektu se začala odlišovat již v humusovité vrstvě; v hloubce 20—30 cm pod úrovní podloží v ni bylo zkoncentrováno (zejména v SZ části) množství drobnějších kamenů, které se porůznu vyskytovaly i v jiných hloubkách. Výplň dále obsahovala asi 3700 kostí soustředěných zejména v jámě a v JV rohu objektu, množství uhlíků, přes 160 větších kusů mazanice (vedle 90 amorfních, 56 jednostranně vyhlazených, 8 s otisky prutů, 2 oboustranně vyhlazené), 3 okraje z pekáče a 1632 střepů.

Ze střepů se podařilo rekonstruovat celý zdobený hrnec (tab. 88:1), misku se zataženým okrajem (tab. 88:2; XXIV:3) a 13 větších částí nádob. Z toho 6 kusů procházelo z hrnců o obsahu kolem 10 l s bohatou výzdobou a prostě seříznutými okraji (tab. 89:1, 2; 90:3; 91:6; 92:1), další 3 patří k blučinskému typu (tab. 90:1, 2; 91:10; XVIII:2), jemuž odpovídá i několik dalších střepů. Hojně je zastoupena skupina ocelově šedých střepů, např. nezdobeným spodkem hrnce (tab. 92:14), charakterizovaná vodorovně seříznutými okraji a jednoduchou výzdobou (30 kusů — tab. 91:2—4; 92:3, 5, 7, 15, 16). Jindy jsou střepy tohoto vypálení a materiálu kombinovány s prožlabeným (25 kusů) nebo šikmo seříznutým okrajem (33 kusů) a hřebenovou výzdobou (tab. 90:8, 9; 92:6, 8, 13). Nejčastější je však kolmé seřízení okraje (přes 40 kusů) doplněné někdy římsovitým vytažením hran (tab. 91:1, 10; XVII:2) nebo podseknutím (tab. 91:9). Vzácné je nálevkovité seříznutí okraje (tab. 92:9) obvykle kombinované s jeho zesílením (tab. 90:10—12). Zaoblení okraje (11 případů) se objevuje převážně na střepech z jemně plaveného materiálu (8 kusů — tab. 92:11, 12). Pouze 1 střep je dle výzdoby starohradištní (i. č. 56 878). Vodorovně přehnutým, ostře profilovaným okrajem a precizně provedenou výzdobou vynikají 3 střepy nažloutlých a červenavých odstínů (tab. 90:5, 6; 91:3). Vyskytla se i vlnicová výzdoba na vnitřní straně okraje (tab. 90:7). Hrdla 2 nádob vykazují zvlněnou profilaci (tab. 89:2; 88:3). Byla zde i skupina střepů malovaných svislými hnědočernými pruhy (tab. XIX:4—7). Ze 160 zlomků den bylo možné pouze na 4 pozorovat obvodový výstupek, dalších 9 bylo klenutých, ostatní byly příliš drobné a nevýrazné. Vyskytla se 1 značka důlková (i. č. 57 056) a 1 značka plastická (tab. 92:10). Asi na 4 dnech jsou stopy po odřezávání nádoby z kruhu (i. č. 56 807, 56 713, 56 107, 57 177).

Pět střepů zdobených vícenásobnými vlnicemi přesekávajícími pásy rýh lze slepit se střepem i. č. 13 674 z obj. 24 (tab. 92:4) a patří k nim patrně i střep z obj. 81 (tab. 75:16). Též bohatě profilovaný okraj tab. 91:5 lze slepit se střepem z obj. 24 (tab. 50:5). Materiálem, profilací a rázem výzdoby patří patrně střep i. č. 57 180 z obj. 105 ke střepům z obj. 29 (tab. 53:5, 7) nebo 98 (tab. 84:2); též střep tab. 92:2 je blízký střepu z obj. 25 (tab. 45:25).

Ve výplni byl nalezen též zlomek laténského skleněného náramku (tab. 88:9), bronzová náušnice se spirálovitým ukončením (tab. 88:8), zlomek

sekerovité hřivny (tab. 88:5), 2 železná šídla (tab. 88:4, 6), půlkruhové železné kováníčko s 3 nýty (tab. 88:7), 3 kostěné proplétáčky (tab. 88:10—12), 2 železné nože (tab. 88:13; 89:3), železné rydlo pro uměleckou dřevořezbu (tab. 89:4), železná šipka (tab. 88:16) a 2 další tulejkovité hroty s jednostranným křidélkem (tab. 88:14, 15).

Objekt 105 porušuje žlábky po oplocení souvisejícím se starším palisádovým opevněním dvorce a souvisí tedy chronologicky nejméně s mladší stavební fází opevnění, není-li ještě mladší. Složení keramického inventáře tomu plně odpovídá.

OBJEKT 106 (A 7/8—72/73/74); tab. 7:1 a 24

Nadzemní stavba obdélníkového půdorysu se zaoblenými rohy, po níž se v podloží zachovaly mělké žlábky (š 20—30 cm, hl 10—20 cm) a kůlové jamky (1—22). Žlábky naznačovaly jen zčásti průběh SV, JV a SZ stěny. Průběh JZ stěny není jistý; je buď naznačen žlábkem (poněkud užším než obvodové; š 12—15 cm, hl 10 cm) a pak délka objektu činí 8 m, nebo je více na jihozápadě naznačen kůlovými jamkami (zmíněný žlábek by pak bylo nutné chápat jako pozůstatek příčky), a v tom případě by činila délka stavby asi 14,2 m. Šířka stavby se pohybovala kolem 7,5 m. Jako u ostatních objektů tohoto typu na zdejším nalezišti (obj. 107, 109, 110) jsou žlábky stopami po pletených stěnách, kdežto pozůstatky nosného skeletu střechy tvořily kůlové jamky podél vnitřní strany stěn, patrné zejména na JV straně. Řidší jamky na vnější straně stěn jsou po doplňkových opěrách. Žlábek protínající kolmo SV stranu je patrně pozůstatkem dalšího nedostatečně zachovaného objektu.

Rozměry jamek (v cm): 1 — p 38 × 26, hl 30; 2 — p 45 × 28, hl 27; 3 — p 30 × 27, hl 28; 4 — p 30, hl 20; 5 — p 33, hl 23; 6 — p 30, hl 14; 7 — p 57 × 20, hl 8; 8 — p 32, hl 18; 9 — p 26, hl 15; 10 — p 30, hl 12; 11 — p 30, hl 12; 12 — p 27, hl 7; 13 — p 30, hl 18; 14 — p 30, hl 18; 15 — p 30, hl 22; 16 — p 37, hl 18; 17 — p 45, hl 18; 18 — p 30, hl 24; 19 — p 35, hl 17; 20 — p 35, hl 17; 21 — p 28, hl 36; 22 — p 80 × 35, hl 7—43.

Objekt 106 je umístěn do ohrady při starším palisádovém opevnění dvorce, jejíž průběh v celé délce respektuje; tím je dána jeho chronologická souvislost se starší fází dvorce.

Žlábek po SZ stěně objektu je porušen dlouhou úzkou jámou 106a (d 11,45 m, š 90—220 cm) rozpadající se na tři nestejně veliké a zhruba oválné části s šikmými stěnami a s vodorovným dnem (hl 45—100 cm). Vzhledem k tomu, že jáma 106a respektuje delší osou směr JV strany staršího palisádového opevnění, lze soudit, že její vznik souvisí s mladší úpravou ohrady přiléhající na JV straně k staršímu palisádovému opevnění.

Na JV straně je objekt 106 porušován zemnicí 105, která již vůbec ne-

respektuje ohrady související se starším palisádovým opevněním dvorce a je tudíž podstatně mladší.

Zatímco k nadzemnímu objektu 106 nelze přičíst žádný materiál a lze nejvýš uvažovat o souvislosti některých nálezů z kulturní vrstvy příslušných čtverců s ním (např. nádobka ze silně ostřeného materiálu (tab. 107:5; XX:3), pak jáma 106a obsahovala množství materiálu: 179 kostí, amorfní kousky mazanice, uhlíky z dubu, železný nůž (tab. 93:20), bochánkovitý a dvoukónický přeslen (tab. 93:10—11) a 171 střepů.

Z keramiky jsou zejména typické střepy ze 2 nádob blučinského typu (tab. 93:1, 9), silně slídnatý zdobený střep staršího rázu (tab. 93:19) a černý zdobený střep s kuželovitě seříznutým okrajem (tab. 93:14). K dataci objektu přispívají 2 červené fragmenty z hrdel lahví antického rázu (tab. 93:2, 3) a zaoblený okraj vytáčené misky z jemně plavené žluté hlíny (tab. 93:12). Hradištní střepy mají v tomto objektu nejčastěji šikmo a kolmo seříznuté okraje (po 8), vzácné je prožlabení, zaoblení, nálevkovité seříznutí nebo jiná úprava (tab. 93:1, 4—9, 13—18, 21—23). Ojediněle se vyskytla vlnicová výzdoba na vnitřní straně okraje (tab. 93:23) a střep s příměsí tuhy (tab. 93:16). Do výplně se přimísil též střep z rýhované laténské situly (i. č. 57 493). Z identifikovatelných úlomků den bylo 16 klenutých a 2 s obvodovým výstupkem.

Vcelku se jeví keramika z obj. 106a jako primitivnější, konzervativnější a starší než keramický soubor z obj. 105, což odpovídá i stratigrafickým pozorováním.

OBJEKT 107 (A 10/11/12—76/77/78); tab. 19:1; VIII:1

Obdélníková nadzemní stavba se zaoblenými rohy o rozměrech 1100 × 650—710 cm (plocha asi 75 m^2). Jeho půdorys byl vymezen žlábky průměrně 20—25 cm širokými a zahloubenými 5—12 cm pod úroveň podloží (původní úroveň byla o 20—30 cm výše, takže ve skutečnosti byly hlubší). V rovném nebo mírně vanovitém dně žlábků byly místy výraznější zahloubeniny (patrně stopy po zahrocených kůlech a tyčkách tvořících svislou kostru pletiva). Obvodový žlábek byl na 5 místech přerušen. Ve 4 případech šlo pouze o krátké přerušení, které lze vysvětlit tím, že příslušný kůl v daném místě nedosahoval úrovně podloží a tudíž nezanechal stopu. 2,5 m široké přerušení na JZ štítové straně označuje zřejmě místo vchodu. Podél vnitřní strany žlábků po okapových stěnách se nacházelo asi v půlmetrové vzdálenosti od nich 21 kůlových jamek vzdálených navzájem 10—100 cm (všechny patrně nebyly současné a zčásti souvisely se starším obj. 109); na delší ose objektu byly zjištěny 2 kůlové jamky (18, 19), třetí jamka na SV straně patrně splývala s obvodovým žlábkem. Kůlové jamky byly též v rozích vně obvodových žlábků (v severním a západním rohu po dvou — 20, 21, 23, 24, v jižním rohu jedna — 25).

Rozměry kůlových jamek (v cm): 1 — p 25, hl 20; 2 — p 35, hl 14; 3 — p 25 × 28, hl 12; 4 — p 27 × 35, hl 14; 5 — p 29, hl 20; 6 — p 41 × 34, hl 20; 7 — p 30, hl 20; 8 — p 25, hl 17; 9 — p 24, hl 14; 10 — p 32, hl 20; 11 — p 30 × 24, hl 12; 12 — p 25, hl 8; 13 — p 41 × 36, hl 15; 14 — p 53 × 30, hl 12; 15 — p 30, hl 7; 16 — p 23, hl 25; 17 — p 26, hl 17; 18 — p 23, hl 8; 19 — p 26, hl 5; 20 — p 40, hl 20; 21 — p 42 × 33, hl 20; 22 — p 27, hl 10; 23 — p 35, hl 16; 24 — p 33, hl 10; 25 — p 25, hl 5; 26 — p 50 × 25, hl 13; 27 — p 28, hl 13; 28 — p 28, hl 13; 29 — p 27 × 37, hl 26.

Při JV stěně poblíž jižního rohu byla nalezena ještě v humusovité vrstvě skupina dočervena přepálených kamenů, pod nimiž byla v podloží mělká kruhová jáma (p 100 cm, hl 5 cm) s několika zahloubeninami, patrně po tenčích tyčkách. Jde asi o pozůstatek ohniště izolovaného od dřevěných stěn objektu hliněnou přepážkou zpevněnou uvnitř tyčkami. Nedá se bezpečně rozhodnout, zda ohniště souviselo s obj. 107 nebo se starším objektem 107a jím překrytým. Asi ve středu obj. 107, poněkud posunuta k SZ okapové stěně, byla mělká obdélníková jáma (158 × 100 cm, hl 13—18 cm) s rovným dnem, jejíž funkce je nejasná (mohlo jít též o ohniště).

V JZ polovině objektu 107 se dále objevil žlábek (š 20—30 cm, hl 3—23 cm) po starším objektu s pletenými stěnami 107a, obdélníkového půdorysu, o rozměrech 630 × 400 cm (plocha asi 25 m^2), orientovaném podélnou osou od SZ k JV. S objektem patrně souvisejí 4 kůlové jamky rozmístěné podél jeho SZ štítové stěny. V SZ polovině objektu 107a protíná žlábky po oplocení související se starším palisádovým opevněním jáma ojedinělého kostrového hrobu 9 (d 210 cm, š 35—44 cm), blíže nedatovatelného. — Objekt 107 dále překrývá dva žlábky (š 20—23 cm, hl 6—25 cm) rovnoběžné s jeho podélnou osou, které jsou zřejmě pozůstatkem silně porušených zbytků oplocení navazujícího na starší palisádové opevnění dvorce. Též rovnoběžnost okapových stěn objektu 107 s JV ramenem mladšího palisádového opevnění dvorce svědčí pro jeho současnost s ním.

Pro časovou charakteristiku objektu lze zčásti využít jednak materiálu z výplně žlábků a kůlových jamek, a jednak materiálu z kulturní vrstvy čtverců v nichž objekt leží. Obojí nemusí s objektem beze zbytku souviset: v jamkách a žlábcích může být materiál s objektem současný a starší, v kulturní vrstvě materiál starší, současný i mladší. — Z výplně žlábků a kůlových jamek pochází 44 kostí, 8 kousků mazanice (4 amorfní, 3 jednostraně vyhlazené, 1 okraj pekáče), uhlíky z dubu, zlomek kostěného proplétáčku (tab. 86:25) a 72 střepů. Střípky jsou drobné, většinou nezdobené, s okraji šikmo a vodorovně seříznutými (tab. 86:23, 24, 31); z 27 zdobených střípků je nejvýraznější kus s pásem vodorovných rýh a hřebenových vlnic (tab. 86:32).

Kulturní vrstva čtverců A 10/11—76, A 11/12—77 a A 11—78, v nichž objekt 107 ležel, byla poměrně bohatě nasycena: bylo v ní 143 kostí, 12 kousků mazanice (z toho 2 s otisky prutů, 5 jednostranně vyhlazených), kostěná brusle (tab. 86:21), železné nákončí s měděnou tauzií (tab. 86:33)

a 391 střepů. Mezi nimi bylo 7 střepů z tuhové rýhované laténské situly (obr. 13:11). Okraje byly vesměs vodorovně (tab. 86:26—28) a šikmo seříznuté (tab. 86:22), ojedinělý kus měl římsovité okruží (tab. 86:30); složitěji profilovaný okraj měly střepy z jemně plavené hlíny (tab. 86:29). Střep i. č. 51 271 z kůlové jamky opěrného systému střechy šel slepit s nádobou z obj. 108 (tab. 94:1), střepy z kulturní vrstvy čtverce A 11—76 (i. č. 59 840, 59 798, 59 815) šly slepit s částmi nádob z obj. 116 (tab. 97:1, 6, 9).

Střepový materiál související s objektem 107 má převážně vyspělý středohradištní ráz a potvrzuje stratigrafické zařazení objektu k mladší fázi opevnění dvorce.

OBJEKT 108 (A 9/10—74/75); tab. 23

Obdélníková nadzemní stavba se zaoblenými rohy (d 720 cm, š 640 cm) vymezená na SZ a zčásti na SV straně žlábkem (š 22—40 cm, hl 5—15 cm) s nepravidelně rozmístěnými mělkými stopami po kůlech a v další části obvodu většími kůlovými jamkami většinou oválného půdorysu (2—9). Přibližně na delší ose objektu se rýsovaly 2 jamky (1, 12) a shluk kamenů — patrně obložení kůlu, které nesly oporu střechy. Asi 1 m od JZ štítové strany objektu 108 byly 2 kůlové jamky (10, 11) vzdálené navzájem 110 cm, které asi nesly přístřešek nad vchodem.

Rozměry kůlových jamek (v cm): 1 — p 74 × 28, hl 15; 2 — p 58 × 38, hl 10; 3 — p 56, hl 25; 4 — p 80 × 48, hl 16; 5 — p 87 × 52, hl 14; 6 — p 50 × 30, hl 12; 7 — p 165 × 40, hl 15; 8 — p 35 × 30, hl 27; 9 — p 80 × 55, hl 15; 10 — p 30 × 25, hl 48; 11 — p 37 × 32, hl 45; 12 — p 34, hl 27; 13 — p 40, hl 20; 14 — p 29, hl 15.

Severozápadně objektu je zbytek mazanicové pícky (tab. X:7), která je mělkou jámou (d 75 cm, š 140 cm, hl 3—5 cm) spojena se žlábkem po SZ stěně obj. 108. Mazanice z kopule pece byla rozptýlena na ploše asi 2 m^2. Rovnoběžně se stěnou objektu, po obou stranách pícky, jsou dvě jamky (13, 14), které asi nesly přístřešek nad pecí. Časová souvislost pícky s objektem je nejasná, není však vyloučena; pec ovšem nemohla sloužit k vytápění, mohla však sloužit k výrobním účelům.

Objekt 108 překrývá prostor, jímž musely probíhat žlábky po starší a mladší ohradě související se starším palisádovým opevněním dvorce. Žlábky po ohradách v těchto místech nebyly rozlišeny buď proto, že neměly dostatečnou hloubku, nebo proto, že podloží zde bylo šedavě zbarveno a zásahy v něm tudíž nebyly rozeznatelné. Též obrysy kůlových jam objektu byly těžko identifikovatelné.

O chronologické pozici obj. 108 částečně vypovídá materiál z kulturní vrstvy čtverců, v nichž je lokalizován. Uvedený materiál pochopitelně netvoří uzavřený celek.

Z výplně žlábku a kůlových jam objektu 108 pochází 70 kostí a 97 střepů,

které byly mimo jednoho střípku z laténské rýhované situly (i. č. 51 393) všechny středohradištního rázu (tab. 94:2—5, 9). Z kulturní vrstvy čtverců A 9/10—74/75 pochází 18 kostí, zlomek jednostranně vyhlazené mazanice a 107 střepů. Mezi nimi byly 3 střepy římsko-barbarského původu (obr. 13:16—18), několik střepů se starohradištní výzdobou (tab. 105:13), větší část zdobeného světlešedého hrnce ze silně ostřeného materiálu (tab. 94:1), k němuž byly střepy i v obj. 107, kyjovitě zesílený a slabě podseknutý okraj (tab. 94:6), vodorovně a kolmo seříznutý okraj s římsou (tab. 94:7), masivní kuželovitě seříznutý okraj (tab. 94:8), 2 miskovitě prohnuté a prožlabené okraje (i. č. 58 837, 58 892), několik střepů z jemně plavené hlíny (jako střep tab. 86:29), 2 kolmo seříznuté okraje, z nichž 1 patří ke střepům z obj. 109 (tab. 87:17), 116 a ze čtverce A 13—76 (tab. 97:11).

Převaha střepů souvisejících s obj. 108 má vyspělý středohradištní ráz a potvrzuje vztah objektu k mladší fázi opevnění dvorce.

OBJEKT 109 (A 10/11/12/13—74/75/76); tab. 20; VIII:2

Obdélníková nadzemní stavba o rozměrech 1200 × 790—830 cm (plocha asi 96 m²). Na SV straně byla vymezena žlábkem (d 700 cm, š 40—55 cm, hl 30—40 cm), do něhož se v rozích a ve středu zahlubují 4 výrazné jamky; na ostatních stranách ji vytyčují kůlové jamky vyskytující se většinou ve dvojicích (vzdálenost kůlů ve dvojicích 40—70 cm, vzdálenost dvojic 220 až 300 cm), takže linie podélných stěn je jako u obj. 107, 110 aj. zdvojená. Průběh JV okapové stěny narušuje mladší obj. 107, jehož obvodové žlábky zčásti porušily kůlové jamky obj. 109 a zčásti učinily problematickým, které kůlové jamky lze spojit s obj. 109 a které s obj. 107. Střešní konstrukci nesly vedle řad kůlů na vnitřní straně okapových stěn též dvě dvojice kůlů, jejichž jamky (38, 42, 43, 44), vzdálené navzájem v příčném směru 120—200 cm a v podélném směru 500 cm, jsou vzdáleny od okapových stěn objektu po 300 cm a od štítových stěn po 250 cm; jeden z uváděných kůlů (38) byl zřejmě dvakrát obnovován, neboť v jeho těsné blízkosti nacházíme ještě dvě další kůlové jamky (39, 40). Na podélné ose se zachovaly v původní úrovni zbytky ohniště vymazaného mazanicí, jejíž zbytky se nacházely na ploše asi 1 m². Nejasný je účel zahloubeniny v podobě L při SV stěně objektu. — Čtyři kůlové jamky (19—22) ve středu JZ štítové stěny (jejich spojnice tvoří obdélník o rozměrech 300 × 50—60 cm) označují místo vchodu s přístřeškem.

Rozměry kůlových jamek (v cm): 1 — p 37 × 32, hl 45; 2 — p 35, hl 25; 3 — p 47 × 32, hl 40; 4 — p 44 × 32, hl 22; 5 — p 40 × 30, hl 22; 6 — p 41, hl 20; 7 — p 25, hl 12; 8 — p 28, hl 15; 9 — p 34, hl 17; 10 — p 60 × 35, hl 10; 11 — p 35, hl 15; 12 — p 35, hl 22; 13 — p 35, hl 16; 14 — p 35, hl 25; 15 — p 27 × 35, hl 14; 16 — p 40 × 22, hl 14; 17 — p 44 × 24, hl 25; 18 — p 25 × 28, hl 12; 19 — p 30, hl 13; 20 — p 30, hl 15; 21 — p 30, hl 12; 22 —

p 32, hl 22; 23 — p 40 × 33, hl 15; 24 — p 26, hl 10; 25 — p 28, hl 9; 26 — p 44 × 35, hl 10; 27 — p 35, hl 24; 28 — p 32, hl 10; 29 — p 34, hl 10; 30 — p 16, hl 18; 31 — p 30, hl 20; 32 — p 30, hl 16; 33 — p 30, hl 14; 34 — p 26 × 30, hl 16; 35 — p 33, hl 50; 36 — p 38 × 32, hl 46; 37 — p 74 × 66, hl 22; 38 — p 40, hl 22; 39 — p 35, hl 23; 40 — p 40 × 28, hl 15; 41 — p 115 × 124, hl 35; 42 — p 47, hl 20; 43 — p 28, hl 12; 44 — p 28, hl 9.

Podle toho, že objekt ležel uvnitř ohrady související se starším palisádovým opevněním a že jeho stěny s ním byly rovnoběžné i při jejich značné délce (mezi okapovými stěnami a ohradou zůstávala poměrně úzká mezera) lze soudit, že obj. 109 byl současný se starším opevněním. Vchod je sice umístěn proti kratší stěně ohrady, ale ta musela být v tomto místě přerušena, jak to naznačuje široký výběžek jejího žlábku směřující směrem na SV.

O chronologii objektu částečně svědčí materiál z obvodového žlábku a z kůlových jamek a z kulturní vrstvy čtverců, v nichž objekt ležel (zejména A 11/12—75/76). — Ve výplni obvodového žlábku a kůlových jamek bylo 68 kostí, 14 kousků mazanice (z toho 5 jednostranně vyhlazených, ostatní amorfní) a 63 střepů. Jsou zastoupeny základní typy jednoduché starohradištní profilace (tab. 87:14—18) a střepy se zručně rytou vlnicovou a liniovou výzdobou. Střep tab. 87:17 patří k zlomkům zjištěným v prostoru obj. 108 (i. č. 59 251), 110 (i. č. 58 300), v obj. 116 (tab. 97:11) a ve čtverci A 13—76 (i. č. 59 976 a 60 077). — V kulturní vrstvě čtverců v prostoru obj. 109 bylo kolem 70 kostí, 40 kousků mazanice (3 s otisky prutů, 18 jednostranně vyhlazených, ostatní amorfní) a na 220 střepů. Mezi nimi výrazně převažuje středohradištní výzdoba a profilace, která vykazuje bohatší variabilitu (s výjimkou prožlabených okrajů), než střepy ve výplni žlábků a jamek. Jsou též zastoupeny střepy blučinského typu (i. č. 59 411), asi 3 střepy z jemně plavené hlíny, 6 střepů z pórovitého materiálu s příměsí tuhy a stejný počet střepů s vysokou příměsí slídy. Mezi keramickým materiálem nejsou tvary nejvyvinutější, jeví se tedy spíše jako starší středohradištní, což by odpovídalo i stratigrafické situaci.

OBJEKT 110 (A 10/11/12—70/71/72); tab. 21; VIII:3

Obdélníková nadzemní stavba o rozměrech 1000—1020×800—860 cm (plocha asi 84 m^2). SZ, SV a polovina JV stěny je vymezena žlábky 20—70 cm širokými a 12—50 cm hlubokými a druhá polovina JV stěny je vytyčena kůlovými jamkami (18—29), z nichž některé byly ostře zahrocené. Kůlové jamky byly též podél delších okapových stěn (ve vzdálenosti asi 50—70 cm od nich) uvnitř objektu, vzdáleny navzájem 100—150 cm, výjimečně 300 až 350 cm (2, 5—9, 13—17); na nich spočíval skelet střechy. Na podélné ose objektu se našly tři jamky (3, 30, 10); v nichž stály sochy nesoucí hřebenovou vaznici střechy. S konstrukcí JZ štítové stěny lze spojit jen 4 kůlové

jamky dosti nepravidelně rozmístěné (2–5); v jižní části této stěny je mezera široká téměř 3 m, sloužící patrně jako vchod.

Na SZ straně obj. 110 byl menší přístěnek o rozměrech asi 200 × 200 cm, vymezený dvěma žlábky ($d_{1,2}$ 110 cm, $š_{1,2}$ 23–30 cm, hl_1 10 cm, hl_2 45 až 48 cm) směřující kolmo k okapové stěně objektu 110, a kůlovými jamkami (31–34), z nichž dvě splývají se žlábkem po SZ stěně objektu 110.

Rozměry jamek (v cm): 1 – p 37 × 33, hl 46; 2 – p 71 × 86, hl 35; 3 – p 60 × 40, hl 52; 4 – p 33, hl 14; 5 – p 35, hl 17; 6 – p 35 × 72, hl 4; 6a – p 25, hl 12; 7 – p 29, hl 19; 8 – p 53 × 43, hl 46; 9 – p 31 × 42, hl 25; 10 – p 37, hl 46; 11 – p 32, hl 24; 12 – p 22, hl 25; 13 – p 30, hl 42; 14 – p 18, hl 37; 15 – p 34, hl 27; 16 – p 25, hl 31; 17 – p 49, hl 26; 18 – p 24, hl 36; 19 – p 25, hl 21; 20 – p 22, hl 13; 21 – p 26, hl 16; 22 – p 28, hl 36; 23 – p 28, hl 20; 24 – p 23, hl 41; 25 – p 22, hl 13; 26 – p 19, hl 21; 27 – p 48 × 41, hl 43; 28 – p 25, hl 29; 29 – p 28, hl 35; 30 – p 36 × 31, hl 24; 31 – p 24, hl 19; 32 – p 25, hl 25; 33 – p 29, hl 26; 34 – p 33, hl 39; 35 – p 110 × 23–30, hl 10; 36 – p 110 × 23–33, hl 45–48; 37 – p 70 × 40, hl 11.

Objekt 110 stál uvnitř palisádového opevnění; jeho JV okapová stěna byla od něj vzdálena jen 130–140 cm a byla s ním rovnoběžná. Při délce objektu je vyloučeno, že by jeho rovnoběžnost s palisádou byla náhodná a že by mohl vzniknout po zániku staršího palisádového opevnění dvorce. Můžeme naopak předpokládat, že s ním chronologicky souvisí.

Materiál z výplně žlábků a kůlových jamek obj. 110 představuje 17 zvířecích kostí, 17 kousků mazanice (2 jednostranně vyhlazené, ostatní amorfní), uhlíky z dubu a na 50 střepů, vesměs jednodušší okrajové profilace (tab. 87:19–21, 23–24). Zdobený střep s poškozeným okrajem (tab. 87:22) je velmi blízký střepům z obj. 81 (tab. 75:16). V kulturní vrstvě čtverců, v nichž leží obj. 110, je jen málo střepového materiálu (cca 17 střepů), a ten je velmi nevýrazný s výjimkou střepu i. č. 58 300, který podle utváření okraje a výzdoby patří k nádobě, z níž byly nalezeny fragmenty v obj. 109 (tab. 87:17) a v obj. 116 (tab. 97:11) a též v kulturní vrstvě čtverců A 10–75 (i. č. 59 251) a A13–76 (i. č. 59 976, 60 077). Jde vesměs o starobylejší středohradištní materiál.

OBJEKT 111 (A 12–73/74); tab. 10:1

Z nadzemní stavby se zachovaly dvě kůlové jamky (p_1 30 cm, hl_1 27 cm; p_2 23 cm, hl_2 12 cm) vzdálené navzájem 4 m a představující stopy po sochách a téměř čtvercovitá zahloubená část objektu (d 360 cm, š 220 cm, hl 30/75 cm) s šikmými stěnami a s vanovitým dnem, zaujímajícím asi polovinu přestřešené plochy (asi 16 m^2). Asi ve středu zahloubené plochy byly též dvě jamky ležící v těsné blízkosti (p_1 15 cm, hl_1 12 cm; p_2 10–15 cm, hl_2 15 cm) a na spojnici dvou výše uvedených jamek.

V západní polovině zahloubené části byla vrstva kamenů klesající od úrovně podloží ke dnu; při okraji byly větší kameny (d 30—35 cm), blíže ke středu drobnější kameny (do 10 cm); některé z nich jevily stopy po opálení. Ve vrstvě kamenů byly též větší kousky železné strusky. Kameny patrně pocházely z nějakého tepelného výrobního zařízení.

Z výplně pochází 53 kostí, 2 kusy mazanice, kusy železné strusky, 2 zlomky brousků (tab. 94:20, 21) a 122 střepů. Z nich lze rekonstruovat horní část zdobené silně očazené nádoby (tab. 94:11). Převažují střepy kolmo a kuželovitě seříznuté (tab. 94:10, 11, 13, 14), ojedinělé je nálevkovité seříznutí (tab. 94:15), vodorovné seříznutí na miskovitě prohnutém ústí (tab. 94:12) a zduřený okraj (tab. 94:19). Zvláštní keramickou skupinu reprezentují 2 střepy z hlíny silně promíšené kaménky vytvářejícími hrbolatý povrch a zdobené širokými rýhami a větvičkovitými vpichy (tab. 94:16, 17); k nim asi patří zlomky hrubozrnných klenutých den (i. č. 57 814, 57 779); tyto střepy souvisejí s nádobou z obj. 112 (tab. 95:1). Na jednom z 25 zlomků klenutých den je zdeformovaná plastická značka kříže (tab. 94:18). Mezi střepy byl též jeden z jemně plavené hlíny (i. č. 57 844).

Podle polohy obj. 111 souvisel se starší fází opevnění dvorce. Tomu odpovídají i jednodušší typy profilů keramiky středohradištního rázu nalezené v objektu. Na současnost s obj. 112 ukazuje obdobná poloha i výskyt střepů z jedné nádoby v obou objektech.

OBJEKT 112 (A 13—75); tab. 10:2

Nepravidelně oválná jáma (d 420 cm, š 100—200 cm, hl 10—25 cm) s šikmými stěnami a s nerovným dnem s výrazným zahloubením v SV části. Představuje patrně jen nejvíce vyšlapanou část v podstatě nadzemní stavby, jejíž jedna stěna se ztotožňovala s JV ramenem starší palisády a druhá byla patrně vymezena spojnicí kůlových jamek ležících severozápadně od něho (p_1 30 cm, hl_1 50 cm; p_2 25 cm, hl_2 40 cm). Delší osa zahloubené části rovnoběžná s ramenem starší palisády naznačuje délku objektu 420 cm), šířka je zřejmě totožná se vzdáleností spojnice zmíněných kůlových jamek a JV strany starší palisády (asi 3,5 m).

Ve výplni jámy byly porůznu drobné kameny (d do 10—15 cm), 151 kostí, 15 kusů mazanice (4 jednostranně vyhlazené, 11 amorfních) a 241 střepů. Zvláštní skupinu mezi nimi tvoří dobře vypálené střepy s hrbolatým povrchem zdobené vodorovnými rýhami a větvičkovitými vpichy, pocházející ze tří hrnců (tab. 95:1, 5, 9). Ze čtyř zlomků lze rekonstruovat horní část zdobené červenohnědé lahvovité nádoby (tab. 95:4). Tvrdým vypálením a výraznými stopami svislého shlazování se vyznačují 3 střepy zdobené šikmými svazky rýh (tab. 95:3), k nimž patří též střepy ze čtverců A 13—75 (i. č. 59 476) a A 17—75 (i. č. 59 676). Z dalších fragmentů vyniká horní část hrnce zdobeného hřebenovými vlnovkami (tab. 95:2) a střep s římsovitým

okrajem zdobený mělce rytými vlnicemi (tab. 95:6). Svislé a šikmé seříznutí je na střepech z obj. 112 nejčastější (po 12 kusech — tab. 95:1—3, 5—13), pouze 1× se vyskytl střep s vodorovným seříznutím (tab. 95:15) a se zaoblením okraje (tab. 95:17), který asi pochází ze starší kulturní vrstvy stejně jako střep, v jehož výzdobě se kombinují hřebenové vlnice a vpichy (tab. 95:14). Vyskytl se i okrajový pórovitý střep (i. č. 51 990). Z 10 den bylo 9 klenutých a 1 rovné; na jednom byl důlek (i. č. 52 051) a na jiném otisky podložní desky a stopy po odřezávání (i. č. 52 337 aj.).

Polohová a časové souvislost objektu se starší fází opevnění dvorce je v souladu s jednoduchou profilací okrajů jeho keramického inventáře. Současnost s obj. 111 se potvrzuje výskytem střepů z jedné nádoby tab. 95:1) ve výplni obou objektů.

OBJEKT 113 (A 8/9/10—68/69/70); tab. 22

Nadzemní stavba vymezená útržky palisádových žlábků (na SV a JV straně, š 20—30 cm, hl 10—15 cm) a řadami kůlových jamek má obdélníkový půdorys se zaoblenými rohy (d 10 m, š 7,7 m, plocha 85 m^2). Na vnitřní straně se podél obvodových stěn zachovaly stopy po některých kůlech (4, 8, 11—16, 18—20), které nesly skelet střechy. Z kůlových jamek rozmístěných kolem podélné osy objektu (23—26, 37—43) není jasné, zda horní část střechy byla opřena jednou či dvěma řadami kůlů a zda měla typ sedlový (jako u obj. 110) nebo valbový (jako u obj. 109). Rozmístění kůlů při JZ štítové straně objektu (39, 40, 42, 43) nasvědčuje, že vchod byl ve středu a měl přístřešek (asi 120 × 120 cm).

Rozměry kůlových jamek (v cm): 1 — p 27, hl 45; 2 — p 60 × 23, hl 25; 3 — p 50 × 32, hl 19—38; 4 — p 29, hl 42; 5 — p 26, hl 10; 6 — p 27, hl 8; 7 — p 43 × 30, hl 10; 8 — p 28, hl 10; 9 — p 25, hl 57; 10 — p 102 × 50, hl 60; 11 — p 30, hl 38; 12 — p 33 × 30, hl 25; 13 — p 35, hl 25; 14 — p 32 × 26, hl 21; 15 — p 35 × 25, hl 23; 16 — p 35 × 25, hl 22; 17 — p 40 × 30, hl 15; 18 — p 40, hl 10; 19 — p 30 × 40, hl 14; 20 — p 30 × 27, hl 15; 21 — p 27, hl 14; 22 — p 35, hl 17; 23 — p 35 × 47, hl 22; 24 — p 40 × 30, hl 20; 25 — p 68 × 56, hl 42; 26 — p 68 × 55, hl 8; 27 — p 40, hl 12; 28 — p 90, hl 50; 29 — p 50, hl 70; 30 — p 30, hl 8; 31 — p 32, hl 17; 32 — p 26, hl 15; 33 — p 33, hl 12; 34 — p 51, hl 42; 35 — p 25, hl 12; 36 — p 28, hl 23; 37 — p 30, hl 14; 38 — p 24, hl 28; 39 — p 24, hl 58; 40 — p 38 × 35, hl 30; 41 — p 42 × 34, hl 20; 42 — p 38, hl 50; 43 — p 35 × 23, hl 14.

Okapové stěny obj. 113 byly rovnoběžné s JV stěnou staršího palisádového opevnění dvorce, od níž byl vzdálen jen asi 120—140 cm; obj. 113 ležel v řadě mezi obj. 110 a 53 téhož typu; to vše svědčí pro jeho časovou souvislost se starší fází opevnění dvorce.

V kulturní vrstvě čtverců, v nichž se objekt 113 nacházel, bylo jen málo materiálu (kolem 70 střepů); bylo v něm jen několik střepů starohradišt-

ních, většina však vykazovala jednoduchou středohradištní profilaci a výzdobu včetně zlomků blučinského typu (i. č. 58 111), střepů s výzdobou vodorovných rýh přesekávaných vícenásobnou vlnicí (i. č. 58 105, 46 248) jako na nádobě z obj. 81 (tab. 75:16) a 110 (tab. 87:22) a střepu s jednoduchou strmou vlnicí (i. č. 46 241) jako v obj. 116 (tab. 97:11) a 109 (tab. 87:17). — Souvislost některých z těchto střepů s obj. 113 je v souhlase s jeho horizontálně stratigrafickou situací.

OBJEKT 114 (A 12/13/14—69/70/71); tab. 25:1

Obdélníková nadzemní stavba (d 12,8 m, š 5,6 m), z níž se zachoval obvodový žlábek (š 33 cm, hl 15 cm) asi na polovině obvodu a 5 kůlových jamek na podélné ose objektu i mimo ni. Rozměry kůlových jamek: 1 — p 27, hl 25; 2 — p 38, hl 11; 3 — p 37, hl 13; 4 — p 30, hl 22; 5 — p 100, hl 20.

V kulturní vrstvě čtverců, v nichž se obj. 114 nacházel, bylo jen 8 nevýrazných středohradištních střepů. Objekt zřejmě sloužil k hospodářským účelům a mohl vzniknout podle vztahu k jiným objektům již ve starší fázi dvorce.

OBJEKT 115 (A 15/16—70/71/72); tab. 25:2

Obdélníková nadzemní stavba (d 12 m, š 5,6 m), z níž se zachoval obvodový žlábek (š 35—40 cm, hl 10—37 cm) na polovině obvodu a kůlové jamky na podélné ose; jedna splývající se žlábkem (p 20 cm), druhá značně rozplizlá v mělkou jámu (170 × 120 cm), snad v důsledku obnovování, blíže k protilehlé štítové straně.

V kulturní vrstvě čtverců, v nichž se objekt 115 nacházel, bylo jen 57 střepů. Nevytvářel se tu podobně jako u obj. 114 kuchyňský odpad; objekt zřejmě sloužil k hospodářským účelům. Malá část z uvedených střepů je starohradištní, z ostatních výraznější kusy mají jednoduchou středohradištní profilaci, která nasvědčuje na souvislost se starší fází dvorce.

OBJEKT 116 (A 15—76); tab. 9:1; X:5

Obdélníková jáma (390 × 180 cm, hl 20—30 cm) s šikmými stěnami a slabě prohnutým dnem. Již 20 cm nad podložím byly v SV rohu jámy zachyceny zbytky ohniště sestávajícího ze skupiny do červena vypálených pískovcových kamenů rozložených kompaktněji na ploše 105 × 130 cm. Další kameny se nacházely porůznu ve výplni jámy, která přiléhala ze severní strany k JZ ramenu žlábku po mladším palisádovém opevnění dvorce.

Několik kamenů bylo i v přilehlé části žlábku a jeden se nacházel na úrovni podloží 140 cm jižně od žlábku (proti JV straně objektu); není vyloučeno, že tento kámen naznačuje polohu jižního rohu této nadzemní stavby se slabě zahloubeným dnem, jehož obrysy nebyly v šedavém podloží jižně od palisádového žlábku rozlišeny. Za tohoto předpokladu by měl objekt rozměry 390 × 370 cm. — Žlábek po mladší palisádě, soudě podle kamenů pocházejících z pece obj. 116 v jeho výplni, objekt 116 zřejmě porušoval.

Ve výplni objektu bylo nalezeno 111 kostí, 17 kusů mazanice (z toho 1 s oboustrannými otisky prutů, 5 jednostranně vyhlazených, ostatní amorfní), uhlíky z dubu a 173 střepů. Z nich se podařilo slepit horní část hrnce blučinského typu (tab. 97:10), téměř celý profil velké bohatě zdobené nádoby (tab. 97:1), horní část velkého hrnce zdobeného větvičkovitými záseky, hřebenovými vlnovkami a rýhami (tab. 96:7), nezdobený hrnec s důlkem a pásem nehtovitých záseků ve dně (tab. 96:1), část masivního hrnku se zaobleným okrajem zdobeného větvičkovitě uspořádanými vpichy (tab. 96:2). V utváření okrajů výrazně převažuje svislé a šikmé seříznutí, někdy s dalšími úpravami (tab. 96:1, 3—8; 97:1—6, 9—11), nálevkovité seříznutí, prožlabení a vodorovné seříznutí (tab. 96:9; 97:7, 8) je ojedinělé. Vyskytly se i cihlově červené rýhované střepy z jemně plavené hlíny (6 kusů, i. č. 52 396 aj.). K tvrdě vypálené nádobce (tab. 96:6) se našly 4 střepy (i. č. 59 798 aj.) ve čtverci A 11—76; v témže čtverci se našel i střep i. č. 59 840, který lze slepit se střepem na tab. 97:9. Střep zdobený dvěma vlevo skloněnými vlnicemi (tab. 97:11) patří k téže nádobě jako 3 střepy (i. č. 59 976, 60 077, 60 040) ze čtverce A 13—76 a střep z obj. 109 (tab. 87:17). Okrajový střep tab. 97:2 souvisí se střepem z obj. 118 (tab. 98:1). K nádobě tab. 97:1 se našly střepy v kulturní vrstvě čtverců A 11—76 (i. č. 59 815) a A 10—75 (i. č. 59 255). Z dalších nálezů byl v zásypu objektu zlomek srpu (tab. 96:10).

Keramický materiál odpovídá ve své většině svou jednoduchou profilací starší středohradištní fázi.

OBJEKT 117 (A 12—78); tab. 39:2

Jde o kamennou pec umístěnou patrně původně v nadzemním objektu, jehož půdorys se nepodařilo zachytit. V hloubce 50 cm pod povrchem se pec jevila jako nakupení kamenů promíšených kousky do červena propálené hlíny. Po vyčištění a odstranění destruovaných částí se ukázalo, že jde o kamennou pec, mající v půdorysu podobu U o rozměrech 90 × 75 cm (tab. XII:2). Její kolmé stěny, jevící v horní části sbíhavou tendenci, zbudované z valounovitých kamenů stmelených hlínou, byly 25 cm silné a až 45 cm vysoké (10—18 cm přečnívaly nad podloží); uzavíraly topeniště (d 60 cm, š 25—28 cm, hl 45 cm) s dnem do červena propáleným a sklánějícím se od ústí dovnitř. Topeniště bylo vyplněno popelem, kousky do čer-

vena propálené hlíny a drobnějšími kameny pocházejícími z klenby pece. Před ústím byla oválná popelová jamka (š 60 cm, d 30 cm, hl 12 cm). Asi 1 m severozápadně od ní ležel větší silně propálený kámen, který patrně sloužil k uzavírání ústí pece. Ve výplni topeniště a předpecní jamky byla kost z prasete a 7 střepů; z nich 1 nálevkovitě seříznutý (tab. 95:19), část klenutého dna z jemně plavené hlíny (i. č. 52 465) a 3 střepy ze zdobené nádoby s plastickou značkou na dně (tab. 95:18, XVI:2), k níž se další střepy našly ve čtverci A 12—77.

Jednoduchá profilace a bohatá výzdoba keramiky odpovídá starší fázi středohradištního období. Pec leží při JZ rameni mladší palisády, které zřejmě narušovalo objekt, v němž se nacházela, podobně jako tomu bylo u obj. 116 a 118. Objekt 117 mohl tedy souviset se starší fází opevnění dvorce, patrně však předcházel jeho existenci.

OBJEKT 118 (A 14—77); tab. 9:2

Nevýrazná téměř čtvercovitá zemnice (320 × 330 cm, hl 35—45/85—95 cm) s šikmými stěnami a s nakloněným dnem. Při JZ stěně byla ve dně kůlová jamka (p 32 cm, hl 18 cm) po soše nesoucí hřebenovou vaznici střechy. Protilehlá jamka byla asi zničena žlábkem po palisádě. Ke středu JV strany zemnice přiléhala ruina poněkud zahloubené kamenné pece rozložené na ploše 130 × 110 cm a roztažená v jednom místě při rytí palisádového žlábku do délky až 200 cm (tab. XII:4). Vlastní topeniště (š 45 cm, d 60—70 cm) bylo tvořeno na hranu postavenými přepálenými kameny a též ústí pece obrácené k JZ bylo sestaveno z 5 do červena přepálených kamenů, které přecházely v klenbu. Před ústím byla téměř čtvercovitá popelová jáma (70 × 80 cm, hl 10—20 cm). Pec byla destruována při rytí žlábku pro mladší palisádu a kameny z ní byly roztaženy ve výplni žlábku, který protínal středem celý objekt. Zemnice tedy mohla souviset se starší fází dvorce, není-li ještě starší.

Tmavohnědá výplň objektu, poměrně těžko odlišitelná od šedavě zbarveného podloží, obsahovala velmi málo materiálu: pouze 3 kosti, uhlíky z dubu a 10 střepů. Nejvýraznější je střep s šikmo seříznutým okrajem zdobený hřebenovou vlnicí (tab. 98:1), který patří ke střepu z obj. 116 (tab. 97:2), dále spodek očazeného hrnce s klenutým dnem (tab. 98:3), zlomek klenutého dna s plastickou paprsčitou značkou (tab. 98:2) a střep zdobený hřebenovými vlnicemi (tab. 98:4). — Pro celkovou charakteristiku je střepový materiál příliš nepočetný, vykazuje však spíše starší středohradištní znaky, což je v souhlase se stratigrafickou situací i ve shodě s materiálem z obj. 116, který má stejnou stratigrafickou pozici.

OBJEKT 119 (A 11—58); tab. 40:1

Oválná jáma (180 × 90 cm, hl 20—45/120—145 cm) se šikmými stěnami a s dnem skloněným k jihu. Není vyloučeno, že šlo o větší zahloubený objekt, který byl z větší části zničen základy kostela. Při východní stěně jámy byla zjištěna na ploše 60 × 30 cm skupina větších kamenů postavených převážně na hraně. Na západní straně objektu byla kůlová jamka (p 22 cm, hl 12 cm). V tmavé výplni objektu byly mimo kamenů nalezeny 2 kosti, zlomek hliněného pekáče (tab. 98:17) a 22 střepů.

Střepy mají převážně starohradištní ráz. Charakteristické je masivní, rovné, vně rozšířené a uvnitř zaoblené dno (tab. 98:15), zaoblené okraje (tab. 98:10, 11), kuželovitě seříznuté a málo vyhnuté okraje (tab. 98:12, 13) a střep zdobený kroužky (tab. 98:14). Též vlnicová výzdoba odpovídá starohradištnímu stylu (tab. 98:16). Pouze ostřeji profilovaný střep s hřebenovou vlnovkou (tab. 98:9) je mladší příměsí.

Pro starohradištní zařazení objektu svědčí jeho převrstvení chrámovou stavbou a místní souvislost s blízkými objekty 120 a 121 s vyloženě starohradištním materiálem.

OBJEKT 120 (A 11—58/59); tab. 40:3

Pozůstatky nadzemní stavby představovaly kamennou kru rozloženou na čtvercové ploše (230 × 230 cm) různě zprohýbaného podloží (v hl asi 100 cm). Některé kameny na jižní straně byly až 30 cm nad podložím. Pod kamenou krou bylo asi uprostřed objektu zjištěno přibližně kruhové ohniště (p 55 cm) představované mísovitě prohnutou plochou vymazanou do červena přepálenou hlínou (síla 4—5 cm). Na SZ okraji kry byly 2 mělké kůlové jamky související snad s konstrukcí střechy; amorfní mělká jáma byla též na severní straně ohniště. — Objekt byl porušen základy kostela a též sondami zjišťujícími jejich průběh (zejména na JV a JZ straně a též při severním rohu).

Inventář objektu netvoří uzavřený nálezový celek, neboť k němu byly přičteny nálezy z kamenné kry a z vrstvy pod ní a není vždy jasný jejich vztah k superponované kulturní vrstvě. Mají však jednotný ráz a lze je k chronologické charakteristice objektu využít. Jde o 4 kosti, 2 kousky jednostranně vyhlazené mazanice, železný nůž (tab 98:18) a 30 střepů. — Výrazný střep je z horní části nezdobené nádoby se slabě vyhnutým a kuželovitě seříznutým okrajem (tab. 98:21), 2 masivní rovná dna (tab. 98:24, 25), zaoblený okraj (tab. 98:19) a další střepy s neuměle rytou výzdobou (tab. 98:20, 22, 23). Všechny tyto střepy mají vysloveně starohradištní ráz, což není v rozporu se stratigrafickou situací objektu.

OBJEKT 121 (A 11—58); tab. 40:2

V nevýrazné oválné zahloubenině vyplněné tmavošedým zásypem se jevily dvě mělké jámy o průměru 90 cm, hluboké 10—15 cm, vyplněné mastnou černou hlínou. Ve dně JV zahloubeniny se jevily 2 mělké elipsovité jamky, SV zahloubeninu porušovala kůlová jáma (p 40 cm, hl 40/140 cm), která se jevila už těsně pod podlahou kostela kamenným obložením.

Ve výplni objektu byla nalezena zvířecí kost a 14 střepů, které však netvoří nálezový celek. Výraznou skupinu představují málo vyhnuté zaoblené nebo šikmo seříznuté okraje (tab. 98:5—7) a 2 zlomky masivních, rovných a zevnitř zaoblených den (tab. 98:8). Vyskytovaly se i drobné střípky se zručně rytou výzdobou, které se do objektu zřejmě dostaly pozdějšími zásahy. Mimo kůlové jámy související se stavbou kostela byl totiž objekt porušen i sondou, jíž byl zjišťován průběh základů kostela.

Vedle nálezů z výplně potvrzuje i stratigrafická situace objektu 121 (umístění pod dlažbou kostela, sousedství s jinými výlučně starohradištními dě označené jako objekt 126, související s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 122 (A 16—74); tab. 40:4

Oválná jáma (170 × 140 cm, hl 25 cm) s šikmými stěnami a s rovným dnem, nad jehož SV částí spočívalo několik kamenů. JZ část objektu se protínala s JZ ramenem žlábku po starší palisádě, půdní podmínky však nedovolovaly jednoznačně rozlišit, zda žlábek přesekával objekt či naopak. Na rozdíl od sousedních objektů 100 a 101 nebyl ve dně objektu patrný průběh palisádového žlábku.

V tmavohnědé výplni objektu bylo zjištěno 64 kostí, 7 kousků mazanice (4 jednostranně vyhlazené a 3 amorfní) a 25 střepů. Část střepů je silnostěnných, hrubozrnných — zřejmě starohradištních, ostatní jsou středohradištní. K těmto patří 4 horní části zdobených hrnců (tab. 99:1—3, 5). Bohatě zdobený tenkostěnný střep (tab. 99:4) patří spíše k pozdnímu souboru starohradištnímu. Dva střepy zdobené dvojicemi rýh (i. č. 52 719) souvisejí se střepy i. č. 50 871 z obj. 100 a i. č. 60 394 ze čtverce A 17—73, což by svědčilo vedle nevelké vzdálenosti o časové souvislosti obj. 122 a 100.

OBJEKT 123 (A 15/16—76); tab. 39:3

Mělká oválná jáma (130 × 110 cm, hl 10 cm) mísovitého profilu. Ve výplni jámy byly 3 prasečí kosti a 3 střepy. Z nich jeden z jemně plavené hlíny lze slepit s dalšími střepy ze čtverce A 16—77 v horní část bohatě zdobeného hrnce (tab. 99:6). Vyspělý středohradištní ráz tohoto hrnce je potvrzen i souvislostí obj. 123 s ohradou označenou jako obj. 126, která navazuje na mladší fázi opevnění dvorce.

OBJEKT 124 (A 16—76); tab. 39:4

Obdélníkovitá jáma se zaoblenými rohy (120 × 110 cm, hl 26 cm) mísovitého profilu. Tmavá výplň obsahovala zvířecí kost a 4 střepy. Jeden z nich měl zevnitř ostře odsazený a šikmo seříznutý okraj (tab. 99:7), jiný byl ocelově šedý, tvrdě vypálený a silně ostřený (i. č. 52 810). — Střepy i umístění objektu do ohrady označené jako obj. 126 související s mladším opevněním dvorce potvrzují jeho časové zařazení do vyspělého středohradištního období.

OBJEKT 125 (A 16—75/76); tab. 39:6

Kruhová jáma (p 130 cm, hl 23 cm) mísovitého profilu. Výplň obsahovala 2 kosti a 13 střepů. Z nich byly 2 nezdobené spodní části nádob, 4 střepy zdobené rýhami a nejvýraznější byl střep s miskovitě prohnutým ústím, vodorovně seříznutým okrajem, zdobený jednoduchou vlnicí (tab. 99:8). Vyspělý ráz keramiky je ve shodě s tím, že objekt 125 je lokalizován v ohradě označené jako objekt 126, související s mladší fází opevnění dvorce.

OBJEKT 126 (A 14 až 19—76 až 81); tab. 27

Mělké žlábky po ohradě (š 15—20 cm, hl 6—12 cm) uzavírající lichoběžníkovou plochu (d 28 m, $š_1$ 16 m, $š_2$ 11,5 m; plocha cca 340 m^2) navazující zřejmě na JZ rameno mladšího palisádového opevnění dvorce, i když žlábky po ohradě se ve vzdálenosti asi 3 m od opevnění dvorce vytratily nebo nebyly rozlišeny. Na SV straně ležely na ploše uzavřené ohradou objekty 123, 124, 125 a ojedinělý hrob 10; vně západního rohu ohrady se nacházel ojedinělý hrob 11.

Při východním rohu ohrazené plochy, zejména ve čtvercích A 15—78 a A 16—77 ležely 2 nahromaděniny drobných kamenů, kostí a střepů roztažené pluhem do sousedních čtverců i mimo ohradu a představující zřejmě pozůstatek rozrušené nadzemní stavby, jejíž půdorys však zůstává nepostíhnutelný. — Nedílnou součástí ohrady byla též lehčí kůlová stavba (d 5,5 m, š 2 m), z níž se zachovala zakřivená řada 14 drobných zahrocených kůlových jamek (p 8—12 cm, hl 4—14 cm). — Skupina 5 větších kůlových jamek (p asi 30 cm, hl asi 15 cm) rozmístěných do kosodélníka (3 × 2 m) proti 2,5 m širokému přerušení obvodového žlábku souvisí asi s úpravou vchodu do hrazeného objektu. — S hospodářskými zařízeními hrazeného objektu 126 souvisí mělká obdélníková jáma (d 150 cm, š 70 cm, hl 6—12 cm) ležící při západním rohu ohrady.

Veškerý materiál z kulturní vrstvy čtverců, v nichž hrazený objekt 126 leží, má jednotný ráz a lze ho tudíž využít pro chronologickou charakte-

ristiku objektu. — Z drobného inventáře tam byly nalezeny 4 kostěné proplétáčky (tab. 99:14—17), 2 celé a 1 přepálený zlomek kostěné brusle (tab. 99:13; 100:12, 23), zlomek brousku (tab. 99:10), zlomek sekerovité hřivny (tab. 99:11), 4 zlomky plochých obrouček z věder (tab. 99:9, 12; 100:10), přeslen (tab. 100:2) a značné množství střepů. Z nich se podařilo rekonstruovat zdobenou šedou vytáčenou nádobu z jemně plavené hlíny (tab. 100:1), horní část tuhového lahvovitého hrnce (tab. 100:9; XXIII:13), část zdobeného hrnce z pórovitého materiálu (tab. 100:13) a horní část vlnicemi zdobeného a tvrdě vypáleného hrnce s 2 rýhami na vnitřní straně ústí (tab. 100:11). Objevily se i další okrajové tvrdě vypálené střepy s jednou nebo dvěma rýhami na vnitřní straně ústí (tab. 100:6, 16). Zastoupena je bohatá škála úpravy okrajů (tab. 100:3—9, 11, 13—21) ukazující na příslušnost této keramiky k vyspělému středohradištnímu období, což je v souhlase s tím, že ohrada navazuje na mladší palisádové opevnění dvorce. K vyspělé keramice se hlásí i světlešedý tvrdě vypálený střep zdobený šikmými záseky (tab. 100:22).

Materiál z obj. 126 je shodný s inventářem objektů 123—125, které s ním souvisejí, a naopak materiál z objektů 116 a 118, které mají sice též prostorovou návaznost na obj. 126, avšak jsou porušovány žlábkem po mladším opevnění dvorce, je starobylejší, i když se středohradištnímu období nevymyká.

OBJEKT 127 (A 14—81/82); tab. 9:3

Nadzemní stavba dosahující podlahou úrovně hnědavého podloží. Ještě v humusu, 15 cm nad úrovní podloží, bylo nalezeno několik kamenů, zejména nad pecí a při SZ straně objektu. Nejzahloubenější (25 cm) byla oválná část (165 × 100 cm) kolem otopného zařízení; jinak bylo dno zhruba v úrovni podloží.

Otopné zařízení bylo umístěno v jižním rohu. Zachovala se podkovovitá spodní část kamenné pece o vnějších rozměrech 80 × 66 cm a výšce 25 cm (tab. XII:6). Vlastní topeniště má rozměry 35 × 30 cm. Pec je orientována ve směru JZ-SV, ústí je otevřeno k SV. Kameny z vnitřní strany topeniště byly silně opálené. Topeniště bylo vyplněno množstvím uhlíků a popela.

Ve výplni zahloubení kolem pece bylo nalezeno 5 kostí, kousky mazanice a 22 střepů. Část z nich šla slepit se střepy ze čtverce A 14—82 v téměř celý široký rozevřený zdobený hrnec (tab. 101:1). Další střepy stejného složení a vypálení nesly výzdobu jednoduché vlnice a spirály z vodorovných rýh (tab. 101:2). 2 střepy (i. č. 66 172 a 66 188) se daly přilepit k nádobě z obj. 128 (tab. 101:6). Inventář z obj. 127 tedy netvoří uzavřený nálezový celek. Je rámcově středohradištní, ale málo výrazný; není např. zachován ani jeden okraj. Uvedená souvislost 2 střepů s nádobou z obj. 128 ukazuje na současnost obou objektů.

OBJEKT 128 (A 14/15—81/82); tab. 9:5

Nadzemní stavba s nerovným dnem nacházejícím se zhruba v úrovni podloží a klesajícím pouze v okolí otopného zařízení do hloubky 10—30 cm. Část objektu zasahující do podloží má oválný tvar o rozměrech 340 × 230 cm.

V SV rohu byly zjištěny zbytky kamenné pece obdélníkovitého tvaru o rozměrech 150 × 110 cm. Její SV část čněla nad úroveň podloží do výše asi 10 cm. Pec byla orientována JV-SZ, ústí topeniště měřícího 95 × 45 cm, hl 15 cm, bylo otevřeno směrem k SZ. Stěny pece byly vymazány silnou vrstvou do červena vypálené mazanice silné zevnitř 5—8 cm, z vnějšku až 10 cm. Výplň topeniště tvořila zhroucená část klenby; jeho dno bylo vydlážděno kameny. Ke stavbě pece bylo použito zlomku žernovu (i. č. 66 605). 40 cm jihozápadně od pece byl nalezen obdélníkovitý kus mazanice o rozměrech 40 × 60 × 5—8 cm, zřejmě dno hliněného pekáče. Mezi pecí a pekáčem bylo množství uhlíků.

V zahloubené části objektu kolem pece byly nalezeny 3 kosti, uhlíky, zlomek železné skobky (i. č. 66 219) a 19 střepů. Z nich se podařilo slepit horní část hustě rýhovaného hrnce se složitě profilovaným okrajem (tab. 101:3), část soudkovitého zdobeného hrnce (tab. 101:5), téměř celý zdobený vejčitý hrnec (tab. 101:6). Na jednom ze 2 zlomků klenutých den byla plastická kruhová značka (tab. 101:4). — Inventář obj. 128 vykazuje středohradištní ráz a je patrně současný s obj. 127.

HROBY

Pohřebiště II při velmožském dvorci

HROB 1 (A 6—74); rozrušený — obr. 34:1

Jáma nerozlišitelná, hl 40 cm; po straně pravého chodidla byl kámen z obložení. Orientace JZ-SV. Kostra (d 85 cm; dítě, inf. I, 22—24 měsíců) ležela naznak. Zachovala se rozdrcená lebka, polovina hrudníku, dlouhé kosti dolních končetin. — U levého spánku ležel knoflík (1), pod dolní čelistí byl jiný zlatý knoflíček (2) a k němu párový (3) se nacházel u pravého lokte.

1. Knoflík ze stříbrného silně pozlaceného plechu zdobený hrubou granulací zatavovanou v prstencích rozmístěných po celém povrchu. Drátěné ouško je navlečeno do kruhové objímky natavené u otvoru v horní polovině knoflíku. P 1,7 cm; v 2,3 cm; i. č. 16 950; obr. 35:1.

2—3. Pár knoflíků ze zlatého plechu pokrytých kosočtverečky z devíti drobných granulek. Otvor v horní polokouli je lemován prstencem z tordovaného drátu, do něhož je zapuštěna plochá, dvěma rýhami zdobená objímka držící ouško z kulatého drátu. P 1,1 cm; v 1,6 cm; i. č. 16 951—2; obr. 35:2, 3.

HROB 2 (A 5—78); neporušený — obr. 34:3

Jáma 207 × 65—88 × 25/65 cm. Orientace JZ-SV. Kostra (d 168 cm; muž, iuv., asi 14 let) ležela naznak, s lebkou na pravém spánku, s nohama mírně pokrčenýma v kolenou vpravo. Dobře zachována, kosti hrudníku a pánve částečně dislokovány. — U levé ruky ležel nůž (1) směřující hrotem k chodidlům.

1. Železný nůž s obloukovitým hřbetem i ostřím. Masivní trojúhelníkovitý řap od hřbetu odsazen a od ostří skosen. D 16 cm; d řapu 4,9 cm; max. š 1,7 cm; i. č. 16 953; obr. 35:7.

HROB 3 (A 5—78); rozrušený — obr. 34:4

Jáma 193 × 48—70 × 8/48 cm. Orientace JZ-SV. Kostra (d 144 cm; muž, iuv., 14—15 let) ležela naznak, s lebkou pootočenou k levému rameni, s le-

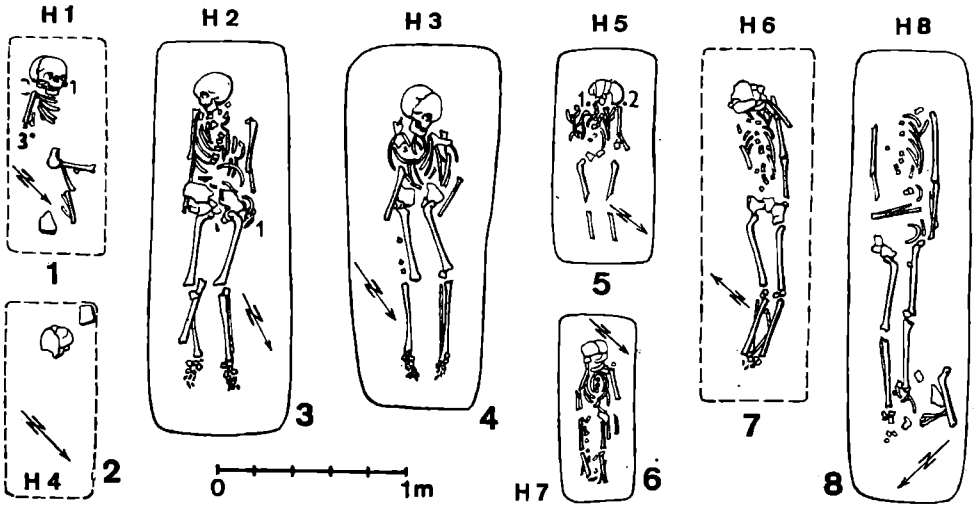

Obr. 34. Plány hrobů z pohřebiště č. II.

vou paží pokrčenou v lokti a s femury odchýlenými při kolenou vlevo. Dobře zachována, kosti trupu a částečně i femury dislokovány. — Bez nálezů.

HROB 4 (A 5—77/78); rozrušený — obr. 34:2

Jáma nerozlišitelná, hl 40 cm; v hlavách zjištěn kámen z obložení. Z kostry (dítě) zachovány jen zbytky lebky. Podle polohy zbytků lebky a kamene z obložení lze soudit, že hrob měl přibližně stejnou orientaci jako jiné hroby v tomto místě, tj. JZ-SV. Bez nálezů.

HROB 5 (A 6—76): rozrušený — obr. 34:5

Jáma 110 × 80 × 4/44 cm. Orientace ZJZ-VSV. Kostra (d 84 cm; dítě, inf. I, 2, 5—3 roky) ležela naznak, s lebkou skloněnou vlevo. Poměrně dobře zachována, lebka rozdrcena, kosti hrudníku dislokovány. — Po obou stranách dolní čelisti bylo po gombíku (1, 2) a porůznu byly u kostry nalezeny střepy (3).

1—2. Pár měděných pozlacených gombíků (jeden silněji poškozen) zdobených dvěma trojicemi trojlistých palmet vyrůstajících z vrcholů sférických trojúhelníků umístěných na horní a dolní polokouli gombíku. Vrcholy trojúhelníků jsou navzájem posunuty o 60°, čímž pro zavěšené i vztyčené

palmety zůstává dostatečný prostor. Pozadí je puncováno kroužky. Drátěná ouška jsou slzovitá, otvor pro ně je lemován drátěnou objímkou. P 2,3 cm; v ouška 0,7 cm; i. č. 16 954—5; obr. 35:4, 5.

3. Osm střepů z jedné tenkostěnné nádoby zdobené lehce rytou dvojitou vlnicí mezi dvěma dvojicemi vodorovných rýh. Povrch krupičkovitě drsný, cihlově červený a žlutavý. V hlíně drobný písek a kaménky. Dno téměř třikrát silnější než stěny. Okraj chybí. I. č. 16 956—63. Obr. 35:6.

HROB 6 (A 6—74); porušený — obr. 34:7

Jáma nerozlišitelná, hl 50 cm. Orientace SV-JZ. Kostra (d 150 cm; muž, mat., 45—50 let) ležela na břiše, lebka pootočena na levý spánek; levá paže byla ohnuta pod tělem tak, že dlaň spočívala na čele, pravá paže byla natažena podél těla, nohy mírně pokrčeny v kolenou vpravo. Zachována rozdrcená lebka, dlouhé kosti, část žeber a obratlů. Kosti trupu byly značně stráveny. — Bez nálezů.

HROB 7 (A 5—77); neporušený — obr. 34:6

Jáma 97 × 33—38 × 15/95 cm. Orientace JZ-SV. Kostra (d 74 cm; dítě, inf. I, 9—10 měsíců) ležela naznak, s lebkou mírně skloněnou k pravému rameni. Dobře zachována, obratle pánev a levé předloktí dislokovány. — Bez nálezů.

HROB 8 (A 5—76/77); porušený — obr. 34:8

Jáma 240 × 50 × 8/48 cm. Orientace JV-SZ. Kostra A (d 150 + x cm; dospělý jedinec) ležela naznak, s pravou paží ohnutou pravoúhle v lokti a položenou přes břicho. Lebka se nezachovala (byla asi odorána), žebra, obratle a pánev zetlelé, zachovány jen zbytky dlouhých kostí. — V nohách po levé straně kostry A ležely zbytky kostry B, z níž se zachoval pravý humerus, lopatka a několik obratlů. Podle polohy těchto pozůstatků by se zdálo, že kostra B byla orientována SZ-JV. Nelze však vyloučit, že jde o pozůstatky sebrané z porušeného staršího hrobu a položené na hromádku do hrobu mladšího. Při těchto pozůstatcích byly nalezeny střepy (1).

1. 15 střepů z jedné tenkostěnné nádoby, z níž byl podle charakteristických částí a jejich proporcí kresebně rekonstruován hrnec s vyhnutým a kuželovitě seříznutým okrajem, s výdutí zdobenou dvěma hřebenovými vlnicemi umístěnými mezi třemi pásy vodorovných rýh a s rovným dnem. Hlína silně ostřena, dobře vypálen, povrch jemně drsný, šedohnědý až cihlově červený. V 23 cm, po 20 cm, pv 21 cm, pd 11 cm; i. č. 16 964—78; obr. 35:8.

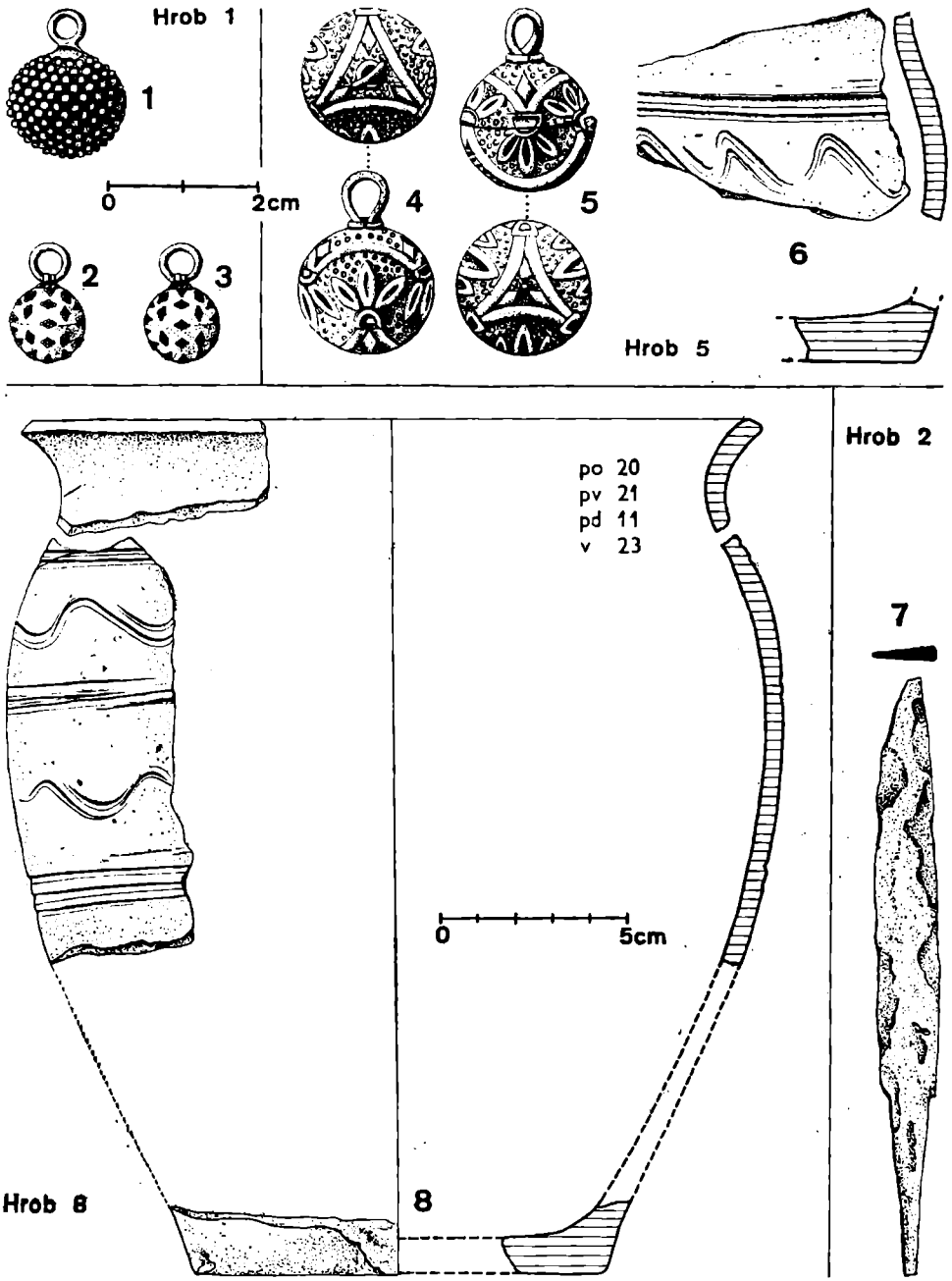

Obr. 35. Inventář hrobů z pohřebiště č. II.

Ojedinělé hroby při velmožském dvorci

Ojedinělé hroby byly číslovány v rámci celého hradiska. V areálu dvorce se nacházely hroby č. 4—11. Na celkovém plánu a v textu jsou označeny písmeny OH.

HROB 4 (A 8—76); porušen — obr. 36:1

Jáma 130 × 60 × 10/50 cm se nacházela těsně při žlábku po mladším palisádovém opevnění dvorce. Orientace JZ-SV. Kostra (d 115 cm; muž, iuv., asi 14 let) ležela naznak, s lebkou na pravém spánku, s nohama mírně pokrčenýma v kolenou vpravo. Značně strávena, nedochovaly se kosti rukou a chodidel. — V pravé části pánve nalezena dvě šidélka (1, 2).

1. Železné šídlo kruhového průřezu. D 8 cm, p 0,4 cm; obr. 36:9.
2. Zlomek železného šídla. D 5 cm, p 0,4 cm; obr. 36:10.

HROB 5 (A 12—78); porušený —obr. 36:2

Jáma 75 × 40 × 6/52 cm. Orientace JZ-SV. Kostra (dítěte, inf. ?) ležela naznak. Zachovala se rozpadlá lebka, úlomky žeber a dlouhých kostí. — Bez nálezů. — Hrob 5 leží u kamenné pece obj. 117.

HROB 6 (A 12—80); porušený — obr. 36:5

Jáma nerozlišitelná; kostra byla ve výplni zahloubeného obj. 87, v jižním rohu, asi v místě vchodu, v hloubce 60 cm. Orientace J-S. Kostra (d 150 cm, muž, ad. ?) ležela na levém boku ve skrčené poloze, ruce v loktech ohnuté a směřující k obličeji. Zachována rozdrcená lebka, dlouhé kosti a několik žeber a obratlů. — Bez přídavků.

Vzhledem k umístění kostry ve výplni objektu a s ohledem na její polohu zřejmě nejde o rituální pohřeb, nýbrž o jedince zahynulého při katastrofě. Ve výplni objektu se našly roztroušené pozůstatky dalšího lidského jedince a úplné kostry asi 5 zvířat.

HROB 7 (A 12—78/79); neporušený — obr. 36:6

Jáma 180 × 80 × 30/115 cm s vanovitým dnem. Orientace ZSZ-VJV. Kostra (d 160 cm, muž, mat., 40—45 let) ležela naznak, s mírně rozevřenými čelistmi, dlaň pravé ruky položena na hlavici femuru. Dobře zachována. — Vpravo od lebky, šikmo k ose těla, položen nůž (1) směřující hrotem od

těla, vpravo od něj přezka (2). Při okraji hrobové jámy, vpravo od lebky, ležely nůžky (3), které ovšem mohly patřit k výplni objektu 87.

1. Železný nůž s rovným k hrotu skoseným hřbetem a s obloukovitě prohnutým ostřím. Masivní řap od čepele oboustranně zkosen. D 17,2 cm, max. š. 2,1 cm; i. č. 58 025; obr. 36:12.

2. Oválný rámeček železné přezky obdélníkového průřezu. D 3,9 cm; š 2,7 cm; i. č. 58 026; obr. 36:13.

3. Železné ovčácké nůžky s prostým obloukovitým perem. D 14 cm; d ostří 7 cm; i. č. 58 024; obr. 36:11.

Hrob byl zahlouben do dna objektu 87. Zbarvením se jeho zásyp nelišil od výplně objektu. Nelze bezpečně rozhodnout, zda byl vyhlouben před existencí objektu nebo po jeho zániku. Na rozdíl od hrobu 6 jde o rituálně uložený pohřeb.

HROB 8 (A 16/17—75); porušený — obr. 36:3

Jáma 80 × 40 × 10/50 cm se nacházela při vnějším okraji žlábku po JZ straně mladšího palisádového opevnění dvorce. Orientace SZ-JV. Z kostry dítěte se zachovaly jen zlomky lebky. — Bez nálezů.

HROB 9 (A 11/12—77); neporušený — obr. 36:7

Jáma 195 × 55 × 20/60 cm leží v prostoru objektu 107a. Orientace SZ-JV. Kostra (d 158 cm, muž, mat., 45—50 let) ležela naznak, s lebkou skloněnou k levému rameni, s pažemi silně přitisknutými k tělu, takže ruce leží na femurech; celá kostra byla jakoby vtěsnána do úzkého prostoru (zabalená v tkanině?). Dobře zachována. U prstů pravé ruky, na vnější straně femuru, ležel nůž (1).

1. Poškozený železný nůž s rovným hřbetem a s ostřím k hrotu obloukovitě zvednutým. Řap oboustranně zkosen a z větší části odlomen. D 8,4 cm, max. š 1,6 cm; i. č. 58 041; obr. 36:14.

Hrob 9 má příčnou orientaci (stejně jako hrob 7) vzhledem k většině hrobů v areálu dvorce. Porušuje žlábky související s ohradou navazující na starší palisádové opevnění dvorce. Nelze však rozhodnout, zda byl vyryt před vznikem nebo po zániku obj. 107.

HROB 10 (A 14—77); porušený — obr. 36:4

Jáma 105 × 40 × 15/55 cm. Orientace JJZ-SSV. Kostra (d 70 cm; dítě, inf. I, 3—4 roky) ležela naznak, s lebkou skloněnou k levému rameni. Poměrně dobře zachována, žebra a kosti holenní silně dislokovány. — U levé-

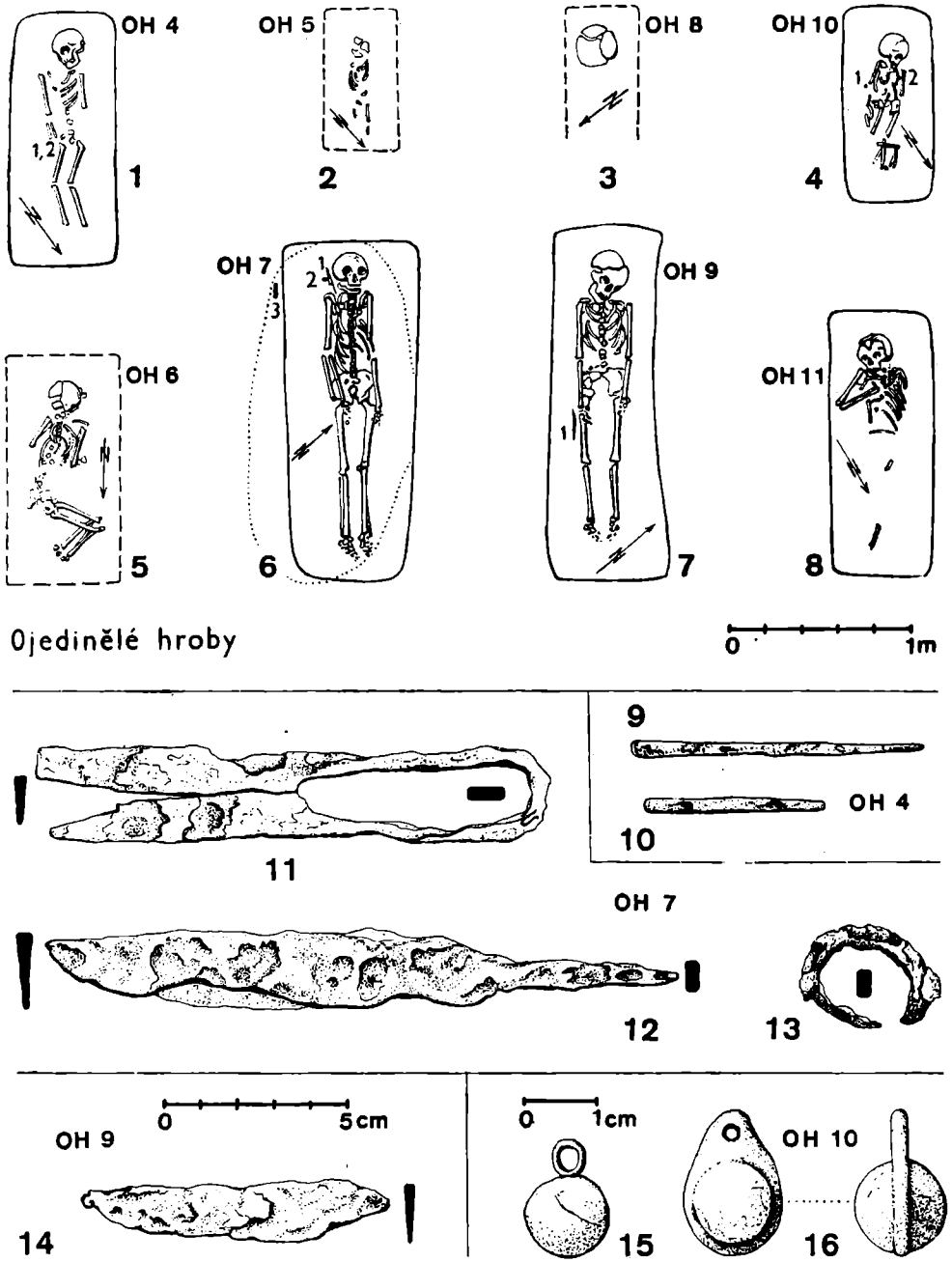

Obr. 36. Plány ojedinělých hrobů z areálu dvorce (1–8) a jejich inventář (9–16).

ho lokte se našla rolnička (1) pod kostrou knoflík (2). V zásypu bylo 6 zvířecích kostí a 8 vyspělých středohradištních střepů, svědčících o tom, že hrob byl vyrýván v kulturní vrstvě.

1. Železná kulovitá rolnička s trojúhelníkovitým ouškem přecházejícím v plastickou lištu obepínající celou rolničku. V 4 cm; p 2,5 cm; i. č. 58 043; obr. 36:16.

2. Kulovitý knoflík ze světlezeleného skla se zataveným železným ouškem. V 1,6 cm; p 1,2 cm; i. č. 58 042; obr. 36:15.

Hrob 10 ležel na vnější straně JZ ramene mladšího opevnění dvorce (kolmo k němu), v blízkosti obj. 118, uvnitř ohrazení souvisejícího s objektem 126.

HROB 11 (A 19—80); porušený — obr. 36:8

Jáma nerozlišitelná; hl 40 cm. Orientace JZ-SV. Kostra (d 120 cm; muž, iuv., 14—16 let) ležela naznak, s lebkou pootočenou k pravému rameni, s pravou paží pokrčenou v lokti a s dlaní položenou na prsa. Levá ruka, pánevní partie a kosti dolních končetin se nezachovaly; byly asi odorány, neboť tříšť kostí se nacházela o něco výše v humusu. — Bez nálezů. — Hrob 11 ležel vně západního rohu oplocení souvisejícího s obj. 126.